UNIVERSITY NETWORK FOR CHANGE

เครือข่ายมหาวิทยาลัย สร้างสรรค์สังคม

เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม

พิมพ์ครั้งที่ 1: 20 พฤษภาคม 2558

จำนวน 1,000 เล่ม

เรียบเรียงโดย: สุธาสินี ทองลิ่ม

บรรณาธิการ: สุธาสินี ทองลิ่ม , รัตนา กิติกร

กองบรรณาธิการ: วัชรินทร์ ใจวงศ์แก้ว

ออกแบบปกและรูปเล่ม : เกียรติศักดิ์ แซ่เล้า

จัดพิมพ์โดย

โครงการเสริมสร้างพลังเยาวชนสร้างสรรค์สื่อเพื่อสังคมไทยน่าอยู่

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

1168 ซอยพหลโยธิน 22 ถนนพหลโยธิน แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02-5115855-9

หน่วยงานสนับสนุน

มูลนิธิสยามกัมมาจล

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เกริ่นนำ : ศิลปะกับสังคม

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประธานสภาคณบดีศิลปะแห่งประเทศไทย

ศิลปะกับสังคม ไม่ใช่เรื่องที่ใหม่นักในวงการทางศิลปะ หากย้อนไปในอดีตกาลตั้งแต่เริ่มต้นอารยธรรมของมนุษย์ ในสมัยโบราณศิลปะถือได้ว่าเป็นของคนในสังคมชั้นสูง มีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ของการดำเนินชีวิต การเมืองและศาสนาหรือความเชื่อ เป็นเรื่องที่คนใน

สังคมชั้นสูงใช้เป็นบทสนทนาในสังคมเพื่อแสดงอำนาจ ศิลปะในสมัยโบราณจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจริงจัง และทำให้เกิดการแบ่งชนชั้นของคนในสังคม ทำให้สมัยโบราณจึงมีผู้คนที่จะไขว่คว้า และหาหนทางเข้าถึงศิลปะถึงแม้นจะเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจก็ตามในอดีตตั้งแต่ยุคกรีก ยุคโรมัน มาจนถึงยุคกลางเป็นต้นมามีประโยชน์และมีลักษณะเป็นสัญญะที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ผ่านการสื่อสารโดยใช้นัยยะทางศาสนา ศิลปะถูกใช้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองของคนระดับชนชั้นปกครอง

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไปหลายยุคหลายสมัยการเข้าถึงงานศิลปะของคนในสังคมก็สามารถเข้าถึงศิลปะได้ง่ายขึ้นในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการก็เริ่มมีการใช้ผลงานศิลปะในการสื่อสารกับสังคมทุกระดับชั้นในหลายๆเรื่องเรื่อยมา ผ่านยุคผ่านสมัยจนมาถึงยุคบาโรกมีการใช้ศิลปะในการพัฒนาเศรษฐกิจ และศิลปะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตของคนตั้งแต่ชนชั้นรากหญ้ามาจนถึงระดับสูงไม่มากก็น้อยตามลำดับ

จนกระทั่ง ตอนปลายศตวรรษที่ 18 เริ่มต้นศตวรรษ ที่ 19 เมื่อมีการปฏิวัติสังคมและอุตสาหกรรมมีคนอพยพจากชนบทเข้ามาสู่ตัวเมืองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ศิลปะและงานออกแบบก็ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ และสื่ออุดมคติที่รับใช้คนในเชิงสังคมและเศรษฐกิจมากขึ้นดังจะเห็นได้จากตัวอย่างงานภาพถ่าย และภาพพิมพ์ของ แมทธิว เบรดี้ และ จอห์น แมคโดนัล Freedmen on the Canal Bank at Richmond ที่สื่อสารถึงการได้รับเสรีภาพของคนผิวสีในสหรัฐอเมริกาในปี คศ. 1865 และภาพ Dunker Church and the dead, 1862 เป็นภาพทหารที่เสียชีวิต หน้าโบสถ์ Dunker สะท้อนความสูญเสียอัน

ใหญ่หลวงจากสงครามกลางเมืองสหรัฐอเมริกาในปี คศ. 1862 หรือภาพถ่ายSand Dunes near Sand Springsของ ทิมโมธี โอ ซัลลีแวน ที่บันทึกไว้ในปี 1867 สื่อสารถึงความยากลำบากในการอพยพจากฝั่งตะวันออกมายังฝั่งตะวันตกในสมัยตื่นทองในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องเดินทางข้ามทะเลทรายที่แสนยากลำบากและโหดร้ายหรือการนำเสนอภาพความตายของทหารฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ เพื่อหยุดยั้งความเห็นที่แตกต่างทางการเมืองจนนำไปสู่สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกาที่มีการสูญเสียอย่างมากมาย

การออกแบบสื่อสารในยุควิคตอร์เรียนถูกใช้เป็นเครื่องมือในเรื่องการสื่อสารทางวัฒนธรรมรวมทั้งการรณรงค์ต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม สังคมหรือแม้นกระทั่งทางการทหาร ตัวอย่างเช่น ภาพการ์ตูนล้อเลียนการเมือง ของ โธมัส เนสท์ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือ นิตยสารฮาร์เปอร์รายสัปดาห์ เมื่อปี คศ. 1871 หรือภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เป็นผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนตั้งแต่นั้นมาจวบจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งในศตวรรษที่ 20 เองนั้นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาอย่างมากมายทั้งในสังคมเมือง และในสังคมภูมิภาค โจเซฟ บอยส์ และนักออกแบบได้ใช้ศิลปะเพื่อพยายามปั้นแต่งสังคมใหม่โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือ นิโคลา บอร์ริออด์ นักทฤษฎีศิลปะที่กล่าวถึงทฤษฎีความสัมพันธ์ของสุนทรีย์ภายใต้เงื่อนเวลาและสถานการณ์

โครงการเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนโดย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สยามกัมมาจล สสส. และสภาคณบดีศิลปะแห่งประเทศไทย โดยมี มูลนิธิชุมชนไท มูลนิธิรักษ์ไทย มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน สหกรณ์กรีนเนท เป็นผู้ร่วมให้ข้อมูลเชิงลึกและนอกจากนั้นยังมี รศ. ดร. เรณู เวชรัชต์พิมล ผู้ให้ข้อมูลเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดร. อันธิกา สวัสดิ์ศรี ผู้ให้ข้อมูลเรื่องคนพิการ ซึ่งทั้งหมดที่ได้กล่าวมาเป็นผู้สนับสนุนด้านข้อมูลให้กับนิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ

โครงการนี้เป็นโครงการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาจาก 11 สถาบัน 14 คณะวิชาทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ได้เข้าร่วม ดังนั้นนิสิตนักศึกษาทางศิลปะและการออกแบบจะได้ทำงานออกแบบภายใต้โจทย์ปัญหาจริง ผสมผสานกับหลักการและแนวคิดทางการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานออกแบบการที่สวยงาม สื่อสารด้วยสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสะท้อนปัญหาจริงที่เกิดขึ้นหรือถ้ามองไกลกว่านั้นยังสามารถชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในสังคมไทยที่ต้องการเยียวยาให้เป็นสังคมที่น่าอยู่อย่างมีคุณภาพการศึกษาในลักษณะนี้นิสิตนักศึกษาต้องลงศึกษาในพื้นที่จริงนอกห้องเรียนซึ่งเป็นโอกาสที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนักในสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ภายใต้การกำกับดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มที่ให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด นอกจากการได้เรียนรู้ในการออกแบบจากสื่อต่างๆแล้วโครงการนี้ยังทำให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักเพื่อนใหม่ต่างสถาบัน เรียนรู้การทำงานและแก้ไขปัญหาร่วมกันตามโจทย์ปัญหา

ต่างๆ นำความรู้มาแบ่งบันเพื่อนร่วมชั้นเรียนในคณะ และมหาวิทยาลัย ต้นสังกัดเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาตลอดจน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยร่วมกัน นอกจากนั้นยังเป็นการ ส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้การใช้วัสดุและเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อเสริมทักษะ การสื่อสารการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพสวยงามและสนุกกับการ ทำงานนอกเหนือจากนั้นนิสิตนักศึกษายังเรียนรู้และร่วมกันการบริหาร การเงินของโครงการโดยนิสิตนักศึกษาแต่ละกลุ่มจะได้รับงบประมาณ สนับสนุนเพื่อให้ผลงานที่กลุ่มของตนสร้างสรรค์ขึ้นมานั้นสามารถนำไป ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไปได้และหวังเป็นอย่างยิ่งว่านิสิตนักศึกษาผู้เข้า ร่วมโครงการในครั้งนี้ จะได้ประสบการณ์และความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป ให้สมกับ การเป็น เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม

เปิดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อสร้าง “พลเมืองตื่นรู้”

การปฏิรูปการศึกษา เป็นหนึ่งในประเด็นหลักของการปฏิรูปประเทศ สาระสำคัญในการปฏิรูปครั้งนี้ คือ การปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็น “**พลเมืองคุณภาพ**”ซึ่งหมายถึงการเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิต-ทักษะการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ในขณะเดียวกันก็เป็นพลเมืองที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และ**รูปแบบการเรียนรู้ที่ดีที่สุดเพื่อสร้างพลเมืองคุณภาพ คือ การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ**

มูลนิธิสยามกัมาจล ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) สภาคณบดีศิลปศาสตร์แห่งประเทศไทย และภาคประชาสังคม ริเริ่ม**โครงการเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม**ขึ้นในปี 2557 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยอยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งแตกแยกทางความคิด อีกทั้งมีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปมเหตุแห่งปัญหา

ด้วยเห็น “โอกาส” ในการเชื่อมภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาสังคมภาคสังคมซึ่งมีข้อมูลที่ต้องการสื่อสารรณรงค์ให้ประชาชนมีความรู้และมีความเข้าใจ กับสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านศิลปะการผลิตสื่อและการสื่อสาร มาร่วมกัน “ออกแบบกระบวนการเรียนรู้” ให้กับนักศึกษาได้ใช้ “โจทย์จริง” ของสังคมในการฝึกฝนทักษะในการผลิตสื่อและการสื่อสาร ไปพร้อมๆ กับการให้

นักศึกษาได้เรียนรู้ และเข้าใจสถานการณ์**ความเป็นไปของสังคม ชีวิตผู้คนที่ทุกข์ยากลำเค็ญ เกิดสำนึกของความเป็นพลเมืองไป พร้อม ๆ กันกับการ พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม ทักษะด้านสังคม-ทักษะชีวิต และทักษะการผลิตสื่อ เป็นการร่วมสร้าง "พลเมืองตื่นรู้" ด้านการสื่อสารอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยในระยะยาว**

ทั้งนี้เพราะ "สื่อ" มีอิทธิพลต่อทัศคติ ค่านิยม ความเชื่อของผู้คนในสังคมอย่างมากหากเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตมาเป็นบุคคลากรด้านทำงานด้านการผลิตสื่อ หรือการทำงานด้านการสื่อสารขาดความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต บริบทสังคม ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาต่างๆ อาจจะทำให้การวิเคราะห์ ตีความผิดเพี้ยนไป หรือการสร้างสรรค์ผลงานสื่อที่ขาดความรับผิดชอบ และส่งผลกระทบในเชิงลบ หรือก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย

มูลนิธิสยามกัมมาจล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และองค์กรภาคี มีความเชื่อร่วมกันว่า **เยาวชนไทยในวัยเรียน หรือ วัยรุ่น ในยุคปัจจุบันนั้น ยังเป็นวัยที่พร้อมจะออกไปเรียนรู้โลกกว้างดังนั้นผู้ใหญ่ต้องเปิด "โอกาส" และ "พื้นที่" การเรียนรู้ให้กับพวกเขาได้เรียนรู้ชีวิตจริง ปัญหาจริง และคอยทำหน้าที่เป็น "ครูฝึก" (Coach) ด้วยการตั้งคำถามกระตุ้นคิด กระตุ้นให้สงสัย และการค้นคว้าหาคำตอบ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนให้กำลังใจและสนับสนุนในบางเรื่อง เพื่อให้เมล็ดพันธุ์พลเมืองเหล่านี้เติบโตงอกงามเป็นต้นไม้ใหญ่ที่เข้มแข็ง เป็นพลเมืองตื่นรู้** และเป็นผู้ช่วยแก้ไข หรือบรรเทาปัญหาต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในสังคมให้คลี่คลาย หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้น่าอยู่ได้

โครงการเครือข่ายมหาวิทลัยสร้างสรรค์สังคมนี้ จึงนับเป็นอีกหนึ่งการขับเคลื่อนเพื่อให้มหาวิทยาลัย ปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับสังคม ใช้ศักยภาพของภาควิชาการมาสร้างประโยชน์ให้กับสังคมตามแนวทาง “มหาวิทยาลัยรับใช้สังคม” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแรงขับเคลื่อนที่จะช่วยปฏิรูปการศึกษาของประเทศเกิดผลสำเร็จ

มูลนิธิสยามกัมมาจล

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สารบัญ

12 จุดเริ่มต้น

16 เชื่อมโยง เชื่อมพลัง

31 เรื่องไกล ใกล้ตัว

117 พื้นที่จริง โจทย์จริง

185 สู่ชั้นเรียน

197 แลกเปลี่ยน เรียนรู้

207 พลังสื่อ พลังเยาวชน

272 จากการเรียนรู้ สู่การเปลี่ยนแปลง

282 เบื้องหลังความสำเร็จ

จุด...

เริ่มต้น

จากปัญหาความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดคณะกรรมการปฏิรูป (คปร.) ขึ้นมาในปี 2553 โดยมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน คปร. ได้มีการศึกษาทางวิชาการและนำเสนอภาพรวมของปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทยที่เชื่อมโยงกัน รวมทั้งข้อเสนอทางวิชาการในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าว ในขณะเดียวกันก็ได้เกิดคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) ซึ่งมีศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน ดำเนินกระบวนการสมัชชาปฏิรูป ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันใช้ข้อมูล ใช้ความรู้ ใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประเมินปัญหาและหาทางออกที่เป็นมติร่วมกัน ตลอดระยะเวลาสามปีของกระบวนการดังกล่าว ได้เกิดข้อมูลทางวิชาการที่เป็นประโยชน์มากมาย รวมทั้งเกิดข้อเสนอจากหลายภาคส่วน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อมูลและข้อเสนอเกิดขึ้นมากมาย แต่ปัญหาจะยังคงมีอยู่หากคนในสังคมยังไม่รับทราบ ยังไม่รับรู้ ยังไม่เข้าใจ ยังไม่ร่วมผลักดัน และยังไม่ถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ดังนั้นการสื่อสารให้คนในสังคมเห็นปัญหาร่วมกันและเข้าใจสถานการณ์ของผู้คนที่อยู่ร่วมสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องร่วมกันผลักดันต่อเนื่อง

มูลนิธิสยามกัมมาจล มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และคณาจารย์จากสภาคณบดีศิลปะแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย

อาจารย์จักรพันธ์ วิลาสินีกุล

ผศ.สรรเสริญ มิลินทสูต

รศ.ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์

อาจารย์มานพ เอี่ยมสะอาด

ผศ.อำมฤทธิ์ ชูสุวรรณ

ผศ.เอกพงษ์ ตรีตรึง

ผศ.อาวิน อินทรังษี

จึงได้หารือร่วมกันและเห็นว่าน่าจะเป็นโอกาสอันดีที่จะชักชวนสถาบันการศึกษาให้มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยอาจารย์และนักศึกษาสามารถช่วยสื่อสารปัญหาและประเด็นสำคัญทางสังคมให้กว้างขวางเป็นที่รับรู้และเข้าใจมากขึ้น รวมทั้งอาจสามารถช่วยกระตุ้นกระแสสำนึกของความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

"โครงการเสริมสร้างพลังเยาวชนสร้างสรรค์สื่อเพื่อสังคมน่าอยู่" หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า ***"เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม"*** จึงถือกำเนิดขึ้นมาจากแนวคิดดังกล่าว โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นที่ปรึกษาบริหารจัดการโดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และสนับสนุนงบประมาณโดยมูลนิธิสยามกัมมาจล และ สสส. ทั้งนี้โครงการฯ ได้ถูกออกแบบและพัฒนาขึ้นมาภายใต้หลักการสำคัญ 3 ประการคือ 1) สร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนนักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจปัญหาสังคมผ่านประสบการณ์ตรงเพื่อสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีจิตสำนึกต่อสังคม 2) คณาจารย์และสถาบันการศึกษาร่วมสนับสนุนและพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงและตอบโจทย์สังคม ซึ่งในท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การพัฒนาขึ้นมาเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์สังคมอย่างแท้จริง 3) เชื่อมโยงผู้คนในสังคมเพื่อบูรณาการข้อมูล องค์ความรู้ และประสบการณ์ของผู้คนที่หลากหลาย เพื่อร่วมกันสร้างสังคมที่น่าอยู่

มหาวิทยาลัยมีศักยภาพในการแก้วิกฤติชาติ บทบาทของมหาวิทยาลัยในการแก้วิกฤตชาติน่าจะมีอย่างน้อย 3 ประการคือ 1) สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นธรรม 2) สร้างฐานของชาติให้มั่นคงแข็งแรง 3) สังเคราะห์นโยบายสาธารณะ บทบาทของมหาวิทยาลัยที่เสนอนี้ ไม่ได้หมายความว่ามหาวิทยาลัยจะต้องเลิกบทบาทเดิม แต่บทบาทเดิมเท่านั้นไม่สามารถแก้วิกฤตชาติได้หรือได้ทัน

ศาสตราจารย์ นพ. ประเวศ วะสี
มหาวิทยาลัย พลังแก้วิกฤติชาติ 2553

เชื่อมโยง เชื่อมพลัง

สิ่งที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม คือ “การเชื่อมโยง” เชื่อมภาคประชาสังคม กับ มหาวิทยาลัย เชื่อมปัญหาในสังคม กับ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย และ เชื่อมมหาวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัย

เชื่อมภาคประชาสังคม กับ มหาวิทยาลัย

ที่ผ่านมาสังคมของเราอยู่กันแบบแยกส่วน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ แต่ปรากฏว่า ผลของการกระทำทุกอย่างเชื่อมโยงและส่งผลกระทบทั้งทางดีและทางร้ายเป็นลูกโซ่ถึงกันทั้งหมด ปัญหาสังคมหลายอย่างจึงยิ่งแก้ยิ่งพัน จนบางครั้งไม่รู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุของอะไรกันแน่

แม้จะมีคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า “เอ็นจีโอ หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน” พยายามทำงานเพื่อลด/แก้ไขปัญหาสังคมในเรื่องต่างๆ แต่ก็ทำได้แค่ในระดับหนึ่ง เพราะการแก้ไขปัญหาสังคมไม่ใช่เรื่องง่าย หลายเรื่องเป็นการสวนกระแสสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งเงินมีอำนาจพอที่จะกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนาประเทศ เพื่อความมั่งคั่งของคนบางกลุ่ม โดยไม่สนใจว่าจะสร้างผลกระทบอย่างไร ที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ และไม่มีแรงมากพอ

จะต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากวิถีทุนนิยมได้ ประชาชนทั่วไปก็ไม่รู้และเข้าใจสถานการณ์ของคนในพื้นที่ จึงขาดพลังในการร่วมต่อสู้ แต่การจะสื่อให้คนภายนอกหันมาสนใจเรื่องเหล่านี้ไม่ใช่ง่าย ต้องอาศัยพลังการสื่อสารขนานใหญ่ เพื่อสร้างสื่อที่มีรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสามารถดึงดูดความสนใจจากผู้คนในสังคม ที่สำคัญคือ สามารถกระตุ้นจิตสำนึกร่วมของคนในสังคมได้ ซึ่งสถาบันที่มีการเรียนการสอนด้านนี้ถือเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้

เชื่อมปัญหาในสังคม กับ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย

สถาบันการศึกษาถือเป็นสถาบันหลักในการผลิตเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทางของประเทศในอนาคต ซึ่งคนรุ่นใหม่เหล่านี้จะสร้างสังคมให้เป็นรูปแบบไหน ก็ขึ้นอยู่กับว่าพวกเขาเข้าใจและมีมุมมองอย่างไรต่อสังคมที่พวกเขาอยู่ ซึ่งปัจจุบันสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่มักเน้นการให้ความรู้แบบรายวิชาเพื่อนำไปประกอบวิชาชีพ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกทางสังคมเท่าที่ควร ดังนั้นสังคมจะได้คนที่ประกอบอาชีพหาเงินเก่ง แต่ไม่ค่อยเข้าใจหรือใส่ใจสังคม

หากสถาบันการศึกษาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่นำเอา “ปัญหาของชาวบ้าน” มาเป็น “โจทย์” ในมหาวิทยาลัย จะช่วยให้นักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้และเข้าใจผู้คนในสังคมที่พวกเขาอยู่มากขึ้น และรู้ว่าจะนำเอาวิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมาทำประโยชน์หรือช่วยเหลือสังคมได้อย่างไร

เดิมมหาวิทยาลัยมีมุมมองภายในโดยเอาสาขาวิชาเป็นตัวตั้งอย่างเดียว ทำให้ไม่เห็นปัญหาและความต้องการทางสังคมที่มหาวิทยาลัยมีศักยภาพที่จะตอบสนองได้มาก ฉะนั้น นอกจากมุมมองทางวิชาการซึ่งก็ยังต้องคงไว้ มหาวิทยาลัยน่าจะต้องปรับการมองจากสังคมเข้ามายังมหาวิทยาลัยด้วยซึ่งจะทำให้ปรับวิธีคิด”

ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี
ทำอย่างไรมหาวิทยาลัยจะเป็นหัวรถจักรทางปัญญา
พาชาติออกจากวิกฤติ สิงหาคม 2552

เชื่อมมหาวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งถือเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่สำคัญของประเทศ ไม่เพียงแต่องค์ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงองค์ความรู้ในการถ่ายถอด และการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผ่านวิธีคิด ประสบการณ์ และมุมมอง ของอาจารย์ผู้สอน การเกิดขึ้นของ "เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม" ถือเป็นการเปิดโอกาสและพื้นที่ให้อาจารย์จากสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งได้มาเจอกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการสอนที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาหันมาสนใจสังคมรอบตัวมากขึ้น รวมทั้ง พัฒนาระบบคิดวิเคราะห์ การสืบค้นข้อมูล ข้อเท็จจริง การเอาข้อมูลมาใช้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง และการตั้งโจทย์ทางทางสังคม ที่สำคัญคือ วิธีการนำความรู้ในมหาวิทยาลัยออกสู่สังคม ซึ่งอาจารย์แต่ละท่านสามารถนำองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เหล่านี้ไปพัฒนาวิธีการเรียนการสอนต่อไป

นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการเรียนการสอนแล้ว อาจารย์ท่านหนึ่งได้สะท้อนกระบวนการที่เกิดขึ้นว่า "มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งก็เปรียบเสมือนดวงไฟแต่ละดวง ที่หากพร้อมใจกันส่องแสง ก็จะช่วยให้เกิดความสว่างที่กว้างไกลได้"

นอกจากนี้ อาจารย์ท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า "การมีเครือข่ายแบบนี้ทำให้เกิดกำลังใจ บางครั้งเราทำงานเหนื่อยหรือท้อ แต่เมื่อหันกลับมาเจอเพื่อนอาจารย์ท่านอื่นที่อยู่ร่วมทาง ทำให้รู้สึกมีกำลังใจขึ้น"

"เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม" เกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายในสังคมซึ่งเชื่อมประสานกันโดยมีจุดร่วมสำคัญคือ ต่างก็หวังจะให้สังคมของเราดีขึ้น น่าอยู่ขึ้น มุ่งเน้นการเชื่อมโยงสถาบันการศึกษาและคนทำงานภาคประชาสังคมให้มาเจอกัน เพื่อสร้างพื้นที่และวิธีการเรียนรู้ที่เอาสังคมเป็นตัวตั้ง เอาปัญหาสังคมมาเป็นโจทย์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ได้วิเคราะห์ และออกแบบงานสื่อที่ตอบโจทย์สังคม จนกระทั่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความรู้ในห้องเรียนควบคู่กับการสร้างเยาวชนที่มีจิตสำนึกต่อสังคม และมีทักษะที่สามารถนำความรู้ในชั้นเรียนไปทำประโยชน์ต่อสังคม

ภาคีเครือข่ายภายใต้ "เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม" ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา นักวิชาการ และคนทำงานภาคประชาสังคมในหลายประเด็น

สถาบันการศึกษา 14 คณะ ประกอบด้วย

1) คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

2) คณะจิตกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3) คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

4) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

5) คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

6) คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

7) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

9) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

10) คณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต

11) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

13) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

14) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เชื่อมนักวิชาการเฉพาะประเด็น

บุคคลสำคัญอีกกลุ่มนอกจากเอ็นจีโอ คือ นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งการแก้ไขปัญหาสังคมที่ผ่านมา นักวิชาการเหล่านี้มีบทบาทมากในการเสริมพลังความรู้ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ให้ข้อมูลทางวิชาการ และสรุปวิเคราะห์ปัญหา

ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รศ.ดร.เรณู เวชรัตน์พิมล	อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
คุณณัฏฐ์ เวชรัชต์พิมล	ผู้ช่วยคณะทำงานแก้ไขปัญหาเหมืองทองจังหวัดพิจิตร ตามคำสั่ง คสช.

ประเด็นผู้พิการ

ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

เชื่อมภาคีภาคประชาสังคม

ประเด็นที่ดินทำกิน	มูลนิธิชุมชนไท
ประเด็นเด็กเยาวชน	มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก
ประเด็นแรงงานข้ามชาติ	มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริม คุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)
	มูลนิธิรักษ์ไทย
ประเด็นเกษตรกรรม	สหกรณ์กรีนเนท

เชื่อมด้วย
กระบวนการเรียนรู้ไปด้วยกัน

การสร้างการเรียนรู้ภายใต้เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม เน้นการเรียนรู้จากโจทย์ปัญหาจริงในสังคม โดยมีนักวิชาการและคนทำงานภาคประชาสังคมเป็นผู้ให้ข้อมูล และมีอาจารย์พี่เลี้ยงเป็นคนสำคัญในการดูแลนักศึกษาในโครงการฯ ซึ่งกระบวนการมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1) จัดกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1

เพื่อให้นักศึกษาและอาจารย์ได้เรียนรู้ปัญหาสังคมในเรื่องต่างๆ จากคนทำงานภาคประชาสังคม เมื่อฟังแล้ว แต่ละคณะเลือกประเด็นสังคมที่จะใช้เป็นโจทย์ในการผลิตสื่อต่อไป

2) แต่ละทีมลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก

ด้วยเชื่อว่าประสบการณ์ตรงที่ได้จากการลงพื้นที่ เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างการเรียนรู้จากสังคมจริงและประสบการณ์ตรง ซึ่งไม่เพียงแต่จะได้ข้อมูล แต่นักศึกษาจะได้สัมผัสวิถีชีวิต และความรู้สึกของคนในพื้นที่จริงๆ ซึ่งถือเป็นข้อมูลอีกชนิดหนึ่งที่ไม่สามารถหาได้จากโลกออนไลน์ ช่วยให้นักศึกษาเห็นคุณค่าในเรื่องที่กำลังทำ เห็นประโยชน์ของงานที่เชื่อมโยงกับผู้คนในสังคม และสร้างจิตสำนึกต่อสังคม

3) กระบวนการ workshop ครั้งที่ 2

หลังจากลงพื้นที่แล้ว แต่ละทีมจะนำข้อมูลที่ได้ มาออกแบบและพัฒนางานสื่อสารของตน จากนั้นจะมาเจอกันเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของผลงาน และรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วย คนทำงานภาคประชาสังคม นักวิชาการเฉพาะประเด็น ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์ และด้านนิเทศศิลป์ ซึ่งนักศึกษาสามารถนำข้อเสนอแนะต่างๆ ไปพัฒนาและปรับปรุงผลงานต่อไป

4) Campus Visit หรือ ลงพื้นที่รอบ 2

หลังได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว นักศึกษาสามารถนำคำแนะนำเหล่านั้นมาเลือกและปรับใช้กับงานของตน โดยหลังจากจบกระบวนการ workshop ครั้งที่ 2 แล้ว นักศึกษาแต่ละทีมมีโอกาสที่จะเลือกลงพื้นที่ครั้งที่ 2 ในกรณีที่ต้องการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือลงไปผลิตสื่อในพื้นที่ เช่น ถ่ายภาพยนตร์ ซึ่งที่ผ่านมามีทั้งทีมที่ลงพื้นที่ใหม่และบางทีมลงพื้นที่เดิม

นอกจากนี้ บางทีมก็ออกแบบให้มีกิจกรรม Campus Visit ในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการเชิญวิทยากรภาคประชาสังคมและนักวิชาการที่เชี่ยวชาญประเด็นนั้นๆ มาแลกเปลี่ยนมุมมองและให้ข้อเสนอแนะต่องานของนักศึกษา โดยแต่ละมหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าภาพในการจัด Campus Visit ซึ่งถือเป็นการเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยกับคนทำงานภาคประชาสังคม ที่ผ่านมากระบวนการดังกล่าวเกิดผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดให้มี Campus Visit ช่วยให้นักศึกษา อาจารย์ และภาคประชาสังคม ได้เจอกันบ่อยขึ้น ที่สำคัญแต่ละทีมมีเวลาในการ

ซักถามพูดคุย ปรึกษาหารือ และให้คำแนะนำได้อย่างเต็มที่ ต่างจากช่วงให้คำแนะนำในกระบวนการ workshop 2 และ 3 ซึ่งมีเวลาค่อนข้างจำกัด และนักศึกษาไม่มีโอกาสได้ซักถามพูดคุยกับวิทยากรมากนัก นอกจากนี้บรรยากาศในช่วง Campus Visit ก็มีลักษณะเป็นกันเอง สร้างความรู้สึกผ่อนคลายทั้งกับนักศึกษาและภาคประชาสังคม รวมทั้งช่วยให้นักศึกษาเข้าใจประเด็นปัญหาสังคมลึกซึ้งขึ้นด้วย

5) กระบวนการ workshop ครั้งที่ 3

เป็นการพบเจอกันเพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนแยกย้อยกันไปผลิตสื่อ และนำเสนอในเวทีต่อไป

6) เวทีแสดงผลงานนักศึกษา

จัดขึ้นที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพหมานคร โดยนักศึกษาแต่ละทีมนำเสนอผลงานของตนเอง และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องช่วยให้ความเห็นด้านการเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์

7) นิทรรศการแสดงผลงาน

จัดขึ้นที่สยามสแควว้น ตั้งแต่วันที่ 21-24 พ.ค. 58 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานแก่สาธารณะ และเป็นการสร้างความตระหนักร่วมให้ผู้คนรับรู้และความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

ผลของพลัง
แห่งการเชื่อมโยง

- นักศึกษามีโอกาสและพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้างกว่าในห้องเรียน มีโอกาสสัมผัสปัญหาและผู้คนจริงในสังคม และมีโอกาสนำความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อตอบโจทย์สังคม

- อาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการดีๆ ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาจากโจทย์จริงในสังคม รวมทั้งสามารถนำประสบการณ์หรือโจทย์เหล่านี้กลับมาสู่ชั้นเรียน

- มหาวิทยาลัยก้าวเข้าสู่บทบาทการนำความรู้กลับคืนสู่สังคมผ่านการสนับสนุนอาจารย์และนักศึกษา รวมทั้งอาจนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงและตอบโจทย์สังคมมากขึ้น

- คนทำงานภาคประชาสังคมได้แรงหนุนจากสถาบันการศึกษาในการนำโจทย์ปัญหาจริงกลับสู่มหาวิทยาลัย และได้ผลผลิตที่ช่วยสื่อสารสังคมให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์ปัญหามากขึ้น

- สังคมได้เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เข้าใจปัญหาของผู้คนที่อยู่ร่วมกันมากขึ้น มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และใส่ใจสังคม

ร่วมแรง ร่วมใจ

ตลอดระยะเวลาที่เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมได้สร้างพื้นที่การเรียนรู้แก่เยาวชนนักศึกษา กระบวนการสำคัญที่ต้องมีตลอดระยะเวลาคือ การจัด workshop ทั้งหมด 3 ครั้ง ซึ่งมหาวิทยาลัยร่วมเป็นเจ้าภาพในการเอื้ออำนวยสถานที่ บุคลากร และงบประมาณบางส่วน โดย workshop ครั้งที่ 1 มีมหาวิทยาลัยรังสิตเป็นเจ้าภาพ ส่วน workshop ครั้งที่ 2 มีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเป็นเจ้าภาพ และครั้งสุดท้าย workshop ครั้งที่ 3 มีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าภาพ โดยเป็นเจ้าภาพร่วมกัน 2 คณะ คือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

ในการจัดแสดงผลงานของนักศึกษา ณ หอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ทางโครงการได้รับการสนับสนุนในการประสานด้านสถานที่และให้คำปรึกษาจากอาจารย์จักรพันธ์ วิลาสินีกุล และผศ.สรรเสริญ มิลินทสูต และการจัดแสดงนิทรรศการ ณ สยามสแควร์วัน ก็ได้รับการสนับสนุนในการประสานงานด้านสถานที่จาก รศ.ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์ และอาจารย์ตฤศ หริตวร รวมทั้งการให้คำแนะนำด้านการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากอาจารย์ดนุ ภู่มาลี

นอกจากนี้ อาจารย์พี่เลี้ยงแต่ละท่านยังได้มีบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินรายการในแต่ละช่วงตลอดกระบวนการที่ผ่านมา รวมทั้ง คณะที่ปรึกษาโครงการทุกท่านที่ได้ช่วยกันออกแบบและให้คำปรึกษาในการดำเนินงาน รวมทั้งสลับหมุนเวียนกันขึ้นเวทีเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกระบวนการในช่วงต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และอาจารย์อาวิน อินทรังษี ที่ช่วยออกแบบโลโก้ของเครือข่าย

มหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม (University network for Change) ซึ่งได้นำมาใช้และเผยแพร่จนถึงปัจจุบัน

เรื่องไกล ใกล้ตัว

จากความตั้งใจของทุกฝ่ายที่เห็นสอดคล้องกันว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องช่วยกันสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสังคม สร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆ และภาคประชาสังคม โดยนำโจทย์ปัญหาสังคมมาเป็นประเด็นให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้เรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมาใช้ในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อสังคม โดยเริ่มต้นจากการที่คนทำงานภาคประชาสังคมนำข้อมูลความรู้และประสบการณ์มาบอกเล่าแลกเปลี่ยนให้นักศึกษารับรู้ และเปิดโอกาสให้ซักถาม สรุป วิเคราะห์ร่วมกัน จากนั้นนักศึกษาแต่ละทีมจะเลือกประเด็นทางสังคมมาเป็นโจทย์ในการผลิตสื่อต่อไป

การจัด workshop ครั้งที่ 1 นี้จัดขึ้นโดยมีมหาวิทยาลัยรังสิตเป็นเจ้าภาพ เอื้ออำนวยสถานที่ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญต่างๆ และมีอาจารย์พี่เลี้ยง 2 ท่าน คือ อาจารย์ดนุ ภู่มาลี อาจารย์คณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต และอาจารย์อาวิน อินทรังษี อาจารย์คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นผู้ดำเนินรายการ

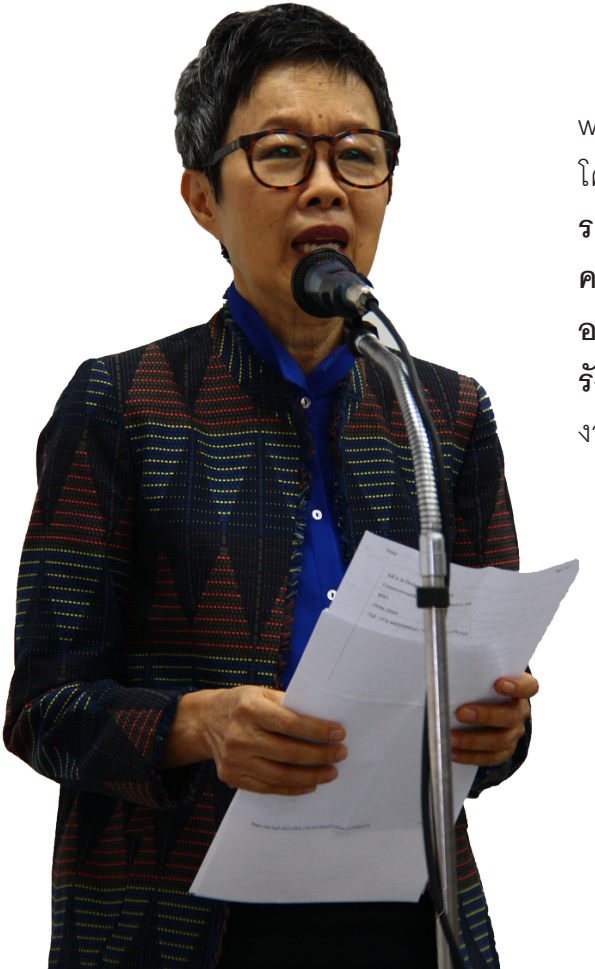

ในการจัดกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1 นี้ ทางโครงการฯได้รับเกียรติจาก **รศ.พิศประไพ สาระศาลิน คณบดีคณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต** กล่าวต้อนรับและเปิดงาน

กระบวนการ workshop ครั้งที่ 1

เริ่มต้นโดยให้นักศึกษาจากแต่ละสถาบันกระจายตัวกันออกไปตามห้องย่อยต่างๆ ประกอบด้วย ห้องที่ดินทำกิน ผู้พิการ เกษตรกรรม แรงงานและกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กเยาวชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาคประชาสังคมจะเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่นักศึกษา จนช่วงท้ายของวัน แต่ละห้องซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาจากหลากหลายสถาบันจะช่วยกันสรุปสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ภายใต้เรื่องนั้นๆ และนำเสนอให้เพื่อนคนอื่นที่ไม่ได้เข้าฟังได้รับรู้และเข้าใจ **ซึ่งกระบวนการนี้พัฒนาขึ้นมาจากโครงการฯในระยะแรก ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาจากแต่ละสถาบันได้มีโอกาสเรียนรู้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น และเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษาที่มาจากแต่ละสถาบัน**

ช่วงท้ายของวันที่ 1 นักศึกษาที่มาจากสถาบันเดียวกันจะกลับมารวมตัวกันอีกครั้งเพื่อระดมความคิด และตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาสังคมที่ทีมของตนจะใช้เป็นโจทย์ในการผลิตสื่อ ทั้งนี้**กระบวนการนี้ออกแบบโดยหวังว่าจะสร้างพื้นที่ให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้รับฟังปัญหาสังคมที่หลากหลาย และในแต่ละทีมจะได้แลกเปลี่ยนความคิดและรับฟังเหตุผลของกันและกันจนกระทั่งสามารถตกลงใจเลือกเพียงประเด็นเดียว**

ในวันที่ 2 ของกระบวนการ workshop เมื่อแต่ละทีมเลือกประเด็นปัญหาสังคมที่ตนสนใจได้แล้ว แต่ละสถาบันการศึกษาจะเข้าไปฟังข้อมูลเชิงลึกจากวิทยากรภาคประชาสังคมต่อไป ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ลึกขึ้น และมีโอกาสซักถามแลกเปลี่ยนร่วมกันมากขึ้น รวมทั้งวางแผนการทำงานและลงพื้นที่โดยสามารถขอคำแนะนำจากคนทำงานภาคประชาสังคมในเรื่องนั้นๆ ได้

ที่ดินทำกิน

คุณปรีดา คงแป้น	ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท
คุณปนัทดา ทัศศิริ	หัวหน้างานภาคกลาง
คุณอานาจ จันทร์ช่วง	ผู้ประสานงานโครงการ
คุณทัศนา นาเวศน์	วิทยากรชุมชน จ.พังงา
คุณหนูเดือน แก้วบัวขาว	วิทยากรชุมชน จ.อุบลราชธานี

"ที่ดินเป็นฐานของชีวิต ครอบครัว และชุมชน และยังเป็นฐานของสังคมไทยที่อบอุ่น ถ้าหากว่ามีปัญหาที่ดินจำนวนมาก จะส่งผลกัดกร่อนถึงการดำรงอยู่ของสังคมไทย นี่จึงเป็นประเด็นที่ทำให้เราเข้ามาทำเรื่องที่ดิน"

ทำไมต้องปฏิรูปที่ดิน

เนื่องจากความไม่สงบสุขมาจากความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคม ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในประเทศไทยมีถึง 25 เท่า และปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรที่ดินสัมพันธ์กับการล่มสลายของชุมชนท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนในชนบท และเป็นต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ ในสังคม

นี่เป็นปัญหาที่มาจากนโยบายโครงสร้างการจัดการที่ดิน ปัญหาโครงสร้างการจัดการที่ดินของไทยคือ กฎหมายไทยไม่ได้จำกัดการถือครองที่ดิน ปล่อยให้คนรวยถือครองที่ดินเท่าไรก็ได้ (ครอบครัวที่รวยที่สุดถือครองที่ดินถึง 600,000 ไร่) มีที่ดินที่ปล่อยทิ้งร้างไว้เป็นจำนวนมหาศาลมากกว่า 50 ล้านไร่เพื่อรอเก็งกำไร ทำให้ที่ดินมีราคาแพงประชาชนเข้าถึงได้ยาก มีปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับภูมินิเวศน์ เช่น พื้นที่ที่ควรทำนากลับไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม มีการประกาศเขตของรัฐและการออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบทับที่ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัยมานาน ส่งผลให้คนที่อาศัยอยู่มานานกลายเป็นอยู่อย่างผิดกฎหมายและถูกจับดำเนินคดี

คนจนก็ถูกกระทำด้วยนโยบายและปัญหาเชิงโครงสร้าง รัฐมีการประกาศเขตที่ดินทับที่ที่ชาวบ้านอยู่มาก่อน ทั้งยังมีปัญหาข้อพิพาทระหว่างชุมชนกับเอกชนและชุมชนกับรัฐ มีชาวบ้านอยู่ในที่ดินของรัฐประมาณ 1.1 ล้านครัวเรือน ปัญหาเหล่านี้รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรมในเรื่องที่ดินทำกินคือยึดหลักฐานที่เป็นเพียงเอกสารสิทธิ์ซึ่งชาวบ้านจะเสียเปรียบตลอด ทั้งวิธีพิจารณาคดีแบบนี้ไม่ได้ช่วยเข้าไป

แก้ไขเรื่องการออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบของนายทุนที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาเรื่องที่ดินจึงพ่วงกันไปหมดตั้งแต่การไม่มีนโยบายจำกัดการถือครองที่ดิน การแย่งชิงที่ดินระหว่างชุมชนกับทุน และการที่รัฐออกเอกสารสิทธิ์ทับที่ชาวบ้าน นี่เป็นภาพรวมที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่มาจากการไม่จำกัดการถือครองที่ดิน

ปัจจุบันมีเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินไม่เพียงพอนับล้านครัวเรือน และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากกลไกตลาดทุนนิยมส่งผลให้ที่ดินในชนบทจำนวนมากตกอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยที่ไม่ใช่เกษตรกร และส่งผลให้ที่ดินถูกทิ้งรกร้างว่างเปล่าไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ

ประเทศไทยมีที่ดินทั้งหมด 320 ล้านไร่ มีประชากร 70 ล้านคน ถ้าจัดสรรอย่างเป็นธรรม จะทำให้ทุกคนมีที่ดิน แต่ก็เหลือเชื่อว่ายังมีผู้คนนับล้านที่ยังไม่มีที่ดินทำกิน สำนักงานเศรษฐกิจการคลังระบุว่ามีประชาชนร้อยละ 90 ถือครองที่ดินน้อยกว่า 1 ไร่ ที่เหลือร้อยละ 10 ถือครองที่ดินมากกว่า 100 ไร่ แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการถือของที่ดินมาก คนส่วนน้อยของประเทศถือครองที่ดินส่วนใหญ่ของประเทศไว้

ทางออกของปัญหา

ขณะนี้ชาวบ้านเสนอให้มี พ.ร.บ. 4 ฉบับ คือ 1) พ.ร.บ.สิทธิชุมชนหรือโฉนดชุมชน โดยการจัดการที่ดินและทรัพยากรเป็นสิทธิร่วมของชุมชน ลักษณะของโฉนดชุมชนคือ ไม่ได้ให้เอกสารสิทธิ์คนใดคนหนึ่ง แต่ให้เป็นสิทธิจัดการของชุมชน 2) ภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า คือใครถือครองที่ดินมากควรจ่ายภาษีที่ดินมาก 3) พ.ร.บ.ธนาคารที่ดิน เพื่อให้คนจนเข้าถึงและมีที่ดิน เป็นเหมือนการให้เงินกู้ระยะยาว ดอกเบี้ยถูก เพื่อให้ชาวบ้านสามารถมีที่ดินได้ 4) พ.ร.บ.กองทุนยุติธรรม เพื่อให้ชาวบ้านมีเงินทุนสำหรับสู้คดีได้อย่างเป็นธรรม

"รัฐควรกำจัดความจน ไม่ใช่คนจน"

ที่ผ่านมารัฐกำจัดคนจนออกจากพื้นที่ ออกจากชุมชนแออัด แต่รัฐต้องมาทำเรื่องกำจัดความจน ทำอย่างไรให้ชาวบ้านมีที่อยู่อาศัย มีที่ดินทำกิน ชาวบ้านสามารถลืมตาอ้าปากได้ ไม่ต้องไปเช่าที่ ไม่ต้องไปบุกรุกที่ป่า ไม่ต้องไปทำอะไรที่ผิดกฎหมาย โดยใช้มาตรการทางที่ดินที่ได้เสนอไว้ข้างต้นซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ และสามารถลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านได้

ระดมความคิด ช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

หลังจากที่นักศึกษาได้ฟังคุณปรีดา คงแป้น (พี่ด้วง) เล่าปัญหาเรื่องที่ดินทำกินแล้ว อาจารย์พี่เลี้ยงในห้องที่ดินได้เริ่มต้นโดยชวนนักศึกษา list ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อดูว่าปัญหาที่ได้รับฟังมีอะไรบ้าง ในขณะที่พี่ด้วงได้เสริมให้นักศึกษาช่วยกันคิดด้วยว่าได้เรียนรู้อะไร

ประเด็นแรกที่นักศึกษาสนใจคือ ความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน มองว่า *"**คนรวยมีเงินเพียงพอที่จะจ้างทนายดี ๆ และมีการศึกษา มีความรู้กฎหมายที่ดี แต่กับคนจนเขาไม่รู้กฎหมาย ไม่รู้ข้อมูล ไม่รู้ว่าอะไรจะตามมา ก็เลยสนใจประเด็นของคนรวยกับคนจน**"* นอกจากนี้บางคนมองว่าถ้าทำเป็นสื่อจะทำเป็นอะไรบ้าง

ที่น่าจะเป็นประโยชน์กับชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลข้อมูล เขาจะได้ความรู้เพิ่มขึ้น และรู้สิทธิประโยชน์ของตนเอง ***"อาจจะทำสื่อให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องสิทธิของตนเองในเรื่องที่ดิน อาจเป็นความรู้ข้อมูลเรื่องการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งจาก case ที่มาเล่าเห็นว่าชาวบ้านโดนหลอกและเสียที่ดินเพราะไม่รู้เรื่องสิทธิ์ในการออกเอกสารสิทธ์"***

อีกประเด็นที่นักศึกษาสนใจคือประเด็นที่ว่า สื่อไม่ค่อยให้ความสนใจกับประเด็นเหล่านี้มากเท่าไร ***"ผมว่ามันเป็นปัญหาระดับชาติและเกิดขึ้นเกือบทุกพื้นที่ แต่ทำไมสื่อกลับไม่ลงข่าวหรือให้ความสนใจกับประเด็นเหล่านี้"***

ที่น่าสนใจคือ นักศึกษาบางคนวิเคราะห์ไปถึงระดับจริยธรรมและสำนึกของคนในสังคม *“**ผมมองที่เรื่องจริยธรรมและจิตสำนึกของคน ปัญหาทั้งหมดเกิดจากความโลภของคนแล้วทำให้คนอื่นเดือดร้อน เราอาจจะเริ่มจากสร้างสื่อที่ปลูกจิตสำนึก เปลี่ยนมุมมองความคิดของผู้ใหญ่ที่เกิดจากความโลภความเห็นแก่ตัว**”*

ในขณะที่นักศึกษาบางคนมีมุมมองในการแก้ปัญหาระดับนโยบายที่น่าสนใจ *“**ผมสนใจวิธีการหรือทางออกของต่างประเทศที่เขาน่าจะเคยมีปัญหาแบบเดียวกับเรา เขามีวิธีการหรือทางออกอย่างไร น่าจะดูโมเดลเขา ดูวิธีการสื่อสาร น่าจะช่วยให้สามารถสื่อสาร/ แก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงประเด็น**”*

นอกจากนี้ นักศึกษาบางคนตั้งคำถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบและการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเช่นกัน *“**ติดใจอยู่เรื่องหนึ่งคือ เรื่องกรมที่ดิน ที่เวลาได้รับแจ้งว่าเอกสารสิทธิ์ออกโดยมิชอบ เขากลับยังไม่ดำเนินการโดยทันที เขากลับรีรอไม่ทำอะไรสักอย่าง คืออยากทำให้เขาดำเนินงานเรื่องนี้ได้ดีขึ้น**”*

อาจารย์ช่วยเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์

นอกจากตัวนักศึกษาในทีมห้องที่ดินจะช่วยกันระดมความเห็นแล้ว อาจารย์พี่เลี้ยงที่นั่งประจำอยู่ในห้องที่ดินก็มีส่วนสำคัญในการช่วยให้คำแนะนำเพื่อเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาให้ดีขึ้น เช่น การมองถึงผู้รับสารซึ่งมีผลต่อรูปแบบของสื่อที่จะผลิต “***นอกจากตัวข้อมูลแล้ว น่าจะต้องดูว่าผู้รับสารเป็นใคร เพราะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสาร ความจำเป็นในการรับสาร***” นอกจากนี้ อาจารย์บางท่านก็ได้แนะนำถึงเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Key word ร่วม “***เท่าที่ฟังแต่ละ case จะเห็น key ร่วมที่เป็นตัวปัญหา เช่น การคอร์รัปชัน ซึ่งอาจเป็นตัวช่วยพิจารณาด้วย***”

ปัญหาที่ภาคประชาสังคมหยิบยกขึ้นมาเล่าให้นักศึกษาฟังนั้น แม้จะหยิบยกเพียงปัญหาเดียวในเรื่องที่ดินทำกิน แต่ด้วยความที่ปัญหาสังคมนั้นเป็นองค์รวม และส่วนใหญ่เป็นปัญหาซ้อนปัญหาที่พันกันยุ่งเหยิงไปหมด อาจารย์พี่เลี้ยงได้เข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำนักศึกษาในการวิเคราะห์และเลือกปัญหาที่น่าสนใจ

"น่าจะมาดูว่าตอนนี้เรามีปัญหาข้อใหญ่ ๆ อะไรอยู่บ้าง เราจะเลือกยังไง เช่น เลือกปัญหาที่เราแก้ได้ หรือปัญหาที่แก้แล้วจะเกิดผลดีมากที่สุด หรือแม้กระทั่งมีผลต่อจิตใจคนมากที่สุด เพื่อดึงให้คนสนใจ" และอีกคำแนะนำดี ๆ ของอาจารย์พี่เลี้ยง "นักศึกษาควรช่วยกันสรุปประเด็นที่ได้ฟังมาให้ได้ก่อน เมื่อสรุปประเด็นได้แล้ว จึงจะไปชี้นำว่ากลุ่มเป้าหมายที่จะนำเสนอคือใคร และจะนำเสนออย่างไร นั่นคือสื่อ ไม่ใช่ไปคิดสื่อก่อน ต้องสรุปประเด็นให้ได้ก่อน ดึงประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง ดูว่าจะสื่อไปถึงใคร แล้วจึงจะมาคิดว่าจะผลิตสื่ออะไร"

นอกจากนี้วิทยากรภาคประชาสังคมซึ่งมีประสบการณ์และคลุกคลีกับการขับเคลื่อนปัญหาที่ดินได้ช่วยเสริมเรื่องกลุ่มเป้าหมายให้นักศึกษาเพื่อเปิดมุมมองว่า "***ในเรื่องที่ดินทำกินนั้น เรื่องเดียวกันก็สามารถเลือกสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่ม เช่น ผู้กำหนดนโยบาย เจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้าน หรือประชาชนทั่วไป ซึ่งแม้เป็นเรื่องเดียวกัน แต่สื่อสารไปยังคนต่างกลุ่มกัน เนื้อหาและรูปแบบสื่อก็ต่างกัน ดังนั้นอาจต้องคิดต่อว่าอยากจะสื่อสารไปที่ใคร***"

ขมวดความคิด

ช่วงท้ายของกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1 นักศึกษาได้ร่วมกันขมวดความคิดใน 3 เรื่อง คือ การสรุปประเด็นที่น่าสนใจนำมาผลิตสื่อ การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้ และการวางแผนงานที่จะทำต่อไป

ในการระดมความคิดเพื่อช่วยกันสรุปประเด็นสำคัญที่ควรเลือกผลิตสื่อ อาจารย์ได้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นกับนักศึกษาด้วย ซึ่งความเห็นของอาจารย์มีประโยชน์มากในการช่วยชี้มุมมองของนักศึกษา เช่น การจับประเด็นความต้องการของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งคนในพื้นที่ไม่ต้องการให้หน่วยงานหรือเอกชนเข้ามาแทรกแซงพื้นที่ที่เป็นของบรรพบุรุษ และต้องการประกอบอาชีพดั้งเดิมต่อไป หรือเป็นที่ดินทำกินให้ลูกหลานต่อไป ไม่ควรเอาพื้นที่ไปแปรรูปไปสร้างอย่างอื่น **โดยชาวบ้านไม่ได้ต้องการออกโฉนดเป็นตัวบุคคล แต่ต้องการให้ออกเป็นองค์รวมของชุมชน** การแลกเปลี่ยนมุมมองของอาจารย์ในข้างต้นช่วยให้เกิดการถกความคิดกันต่อในกลุ่มนักศึกษา และทำให้นักศึกษาหันกลับมามองเป้าหมายของงานที่ตอบโจทย์ความต้องการของชาวบ้านที่ประสบปัญหา โดยนักศึกษาต่อยอดความคิดของอาจารย์ว่า ***"ถ้าเราจะไปพูดเรื่องโฉนดเรื่องกฎหมายก็ไม่ตรงประเด็น เพราะเขาไม่ได้ต้องการโฉนด เขาต้องการพื้นที่เอาไว้ใช้ทำกิน"*** และนักศึกษาคนอื่นยังต่อยอดความคิดไปถึงการสื่อสารข้อเสนอของชาวบ้านไปให้คนส่วนใหญ่รับรู้และเห็นประโยชน์ เพื่อคนส่วนใหญ่จะได้เป็นกำลังในการช่วยผลักดันข้อเสนอเรื่องที่ดินทำกินของชาวบ้าน ***"ข้อเสนอมาตรการต่าง ๆ ที่ชาวบ้านและภาคประชาสังคมเสนอ คนส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้ ก็น่าจะทำสื่อให้คนรู้และเข้าใจข้อเสนอมาตรการต่าง ๆ มากขึ้น อีกเรื่องที่น่าสนใจคือ การสื่อสารให้คนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์จากมาตรการข้อเสนอต่าง ๆ เพราะเมื่อคนส่วนใหญ่เข้าใจแล้ว จะได้เป็นกำลังในการช่วยผลักดันข้อเสนอเรื่องที่ดินทำกิน"***

เมื่อบรรยายในห้องมีลักษณะของการชวนคิดชวนคุยกันมาระดับหนึ่ง นักศึกษาก็เริ่มมีมุมมองที่กว้างขึ้น ซึ่งนอกจากจะมองไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน นักศึกษาเริ่มมองไปที่บุคคลกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ หรือนายทุน ***"เราต้องกระตุ้นจิตสำนึกของคนที่มีที่ดินอยู่เยอะ ตอนนี้เราไม่ต้องเอาเรื่องกฎหมายไปให้ชาวบ้านรู้เพราะเขาไม่ได้ต้องการไปยุ่งกับโฉนด เขาต้องการที่ทำกิน เราต้องทำให้เกิดการปล่อยที่ให้ชาวบ้าน"*** อีกมุมมองที่นักศึกษาช่วยต่อยอดความคิดของกันและกัน ***"ตอนนี้กลุ่มเป้าหมายของเราไม่ใช่ชาวบ้านแล้ว แต่เป็นเอกชนและรัฐ เพื่อลดการขัดแย้งและสร้างความเข้าใจ ต้องเน้นให้เห็นถึงความเดือดร้อนของชาวบ้าน ไม่เป็นสารคดีก็หนังสั้น"*** จากนั้นอีกหลายคนได้แสดงความเห็นเพิ่มเติม ***"ประเด็นคือ การลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนชาวบ้านในเรื่องที่ดินทำกิน ต้องคิดเป้าสื่อก่อนคือ เพื่อให้คนเข้าใจว่าปัญหาที่ดินเป็นอย่างไร และให้รัฐและประชาชนทั่วไปเข้าถึงมาตรการแก้ไขปัญหาที่ดิน (กฎหมาย 4 ฉบับคือ ธนาคารที่ดิน อัตราภาษีก้าวหน้า โฉนดชุมชน และกองทุนยุติธรรม) ให้เจ้าของที่ดินกระจายที่ดินออกมา"***

เห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนมุมมองความเห็นทั้งระหว่างนักศึกษาด้วยกัน นักศึกษากับอาจารย์ และวิทยากรภาคประชาสังคม มีส่วนช่วยเปิดมุมมองความคิดของนักศึกษาและทำให้โจทย์ที่นักศึกษาสนใจมีมากมายหลากหลาย นักศึกษารับฟังความเห็นของเพื่อนๆ แม้จะเป็นเพื่อนต่างสถาบัน อาจารย์ต่างสถาบัน ซึ่งถือเป็นประสบการณ์ที่ดีอย่างหนึ่งในการเรียนรู้

อาจารย์: เห็นด้วยว่าวิธีการแก้ปัญหาหนึ่งคือ การใช้สื่อ ซึ่งก็เป็นด้านดีของเราอยู่แล้วที่จะเอาสื่อมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ปัญหาสังคม

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้ นักศึกษาได้หารือกันถึงวิธีสรุปปัญหา ซึ่งมีการเสนอให้ดูปัญหาแต่ละข้อว่ามันเกิดจากอะไร ถ้าเกิดจากปัญหาเดียวกันก็เอามานำเสนอร่วมกันได้ จะได้จัดหมวดหมู่ว่าจะพูดถึงเรื่องอะไรได้บ้าง ปัญหาที่สรุปมาเป็นปัญหาย่อยๆ ลองมากรุ๊ปรวมเป็นปัญหาใหญ่ๆ และนำเสนอว่าปัญหาย่อยๆ ในนั้นมีอะไรบ้าง โดยนักศึกษาได้ส่งตัวแทนไปสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้บนเวทีให้เพื่อนๆ ที่อยู่ในห้องอื่นๆ ฟังดังนี้

วิทยากรคือคุณหนูเดือน แก้วบัวขาว ได้เล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเองให้ฟัง เรื่องนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2513 ก่อนหน้านี้คุณหนูเดือนอยู่ที่ จ.อุบลราชธานี มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ในยุคนั้นยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ เพิ่งมามีตอนรุ่นพ่อ แต่ก็ยังไม่มีโฉนดที่ดิน สส. ใน

พื้นที่เป็นคนที่ชาวบ้านไว้ใจจึงได้รับเลือก ก็ได้บอกชาวบ้านว่าจะทำให้เอกสารสิทธิ์นี้กลายเป็นโฉนดที่ดินให้ได้ โดยให้ชาวบ้านมาลงชื่อไว้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลายเป็นว่าการที่ชาวบ้านไปเซ็นชื่อนั้น เป็นการเซ็นชื่อเพื่อมอบอำนาจในการดูแลที่ดินให้ สส. คนนี้ ทำให้ที่ดินของชาวบ้านประมาณหนึ่งหมื่นไร่สูญไปทั้งหมดโดยที่ไม่มีใครรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น คนที่ไม่ยินยอมก็ถูกข่มขู่

สามีของคุณหนูเดือน ถูกคดีบุกรุกที่ดิน แต่กว่าจะประกันตัวออกมาได้ก็ใช้เวลาถึงปีกว่าๆ ทุกวันนี้ชาวบ้านต้องอยู่ในที่ดินที่มีชื่อคนอื่นเป็นเจ้าของทั้งที่เคยเป็นที่ดินของบรรพบุรุษมาก่อน

คุณหนูเดือนพูดว่า ***"สังคมไม่รับรู้ ไม่มีการพิสูจน์ ไม่รู้ทางออก ไม่รู้จะสู้อย่างไร ใครบอกให้ไปร้องเรียนที่ไหนก็ไป แต่ก็ยังแก้ปัญหาไม่ได้"***

อีกตัวอย่างหนึ่ง มาจากบ้านทับยาง จ.พังงา วิทยากรคือ คุณทัศนา นาเวศน์ ซึ่งต่อสู้ในพื้นที่ที่เคยเป็นที่สัมปทานเหมืองแร่ ซึ่งชาวบ้านได้มาอยู่กันนานแล้วจนเกิดเป็นชุมชน ชุมชนต้องการไฟฟ้าและประปา จึงรวมตัวกันไปขอจากหน่วยงานรัฐ และต้องการเลขที่บ้านด้วย แต่กลับถูกหน่วยงานรัฐหลอกให้เซ็นสัญญาเช่าที่ดิน ทำให้ชาวบ้านกว่า 200 ครัวเรือนเป็นหนี้ครัวเรือนละ 25,000 บาท ชาวบ้านได้จ่ายค่าเช่าตลอดแต่ก็ไม่เคยได้ใบเสร็จรับเงิน มีการรวมตัวประชุมกับผู้ใหญ่บ้าน รวบรวมรายชื่อเพื่อคัดค้าน แต่รายชื่อนั้นกลับกลายเป็นการไปออกโฉนดให้นายทุน หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็ถูกยิงเสียชีวิต

หลังจากนั้นก็มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองชาวบ้านได้ ชาวบ้านถูกจับเข้าคุก จาก 250 ครัวเรือน เหลือเพียง 97 ครัวเรือนที่ยังต่อสู้อยู่

จากกรณีนี้ ทำให้ตั้งคำถามว่า ใครที่มีทุนมากก็เป็นเจ้าของที่ดินได้ ชาวบ้านมีการศึกษาไม่สูง ไม่มีความรู้เรื่องเอกสารราชการ ก็ต้องเป็นคนด้อยโอกาสต่อไปใช่หรือไม่

สิ่งที่นักศึกษาเรียนรู้ในเรื่องที่ดิน แบ่งเป็น 4 หัวข้อ

1) **ปัญหาโครงสร้างการออกกฎหมายของรัฐบาลที่มีช่องโหว่มาก ทำให้เกิดการทุจริตได้ง่าย** เมื่อเกิดปัญหากับชุมชน ชุมชนก็พยายามแก้ปัญหาด้วยการร้องเรียนกับราชการ ทำให้เกิดปัญหาต่อมาคือ การดำเนินงานของกรมที่ดิน ต้องใช้เอกสารและหลักฐานมากมาย มีกระบวนการเดินเรื่องที่ซับซ้อน และไม่มีใครรับรองได้ว่ากระบวนการนี้จะยุติธรรม และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงต้องหาทางอื่นๆ เกิดความรุนแรงจากการปะทะกัน ระหว่างชาวบ้านกับนายทุน หรือชาวบ้านกับรัฐ

2) **ความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน คำว่า “พอ” นั้นไม่เท่ากัน** เรารู้สึกไม่พอ แต่คนอื่นอาจจะกินจนอิ่มแล้วก็ได้ แต่เมื่อเรากินไม่อิ่ม ผลสุดท้ายก็กลายเป็นการเบียดเบียนคนอื่น

3) **การขาดความรู้ของชาวบ้าน** บางครั้งอาจจะเกิดจากการไม่รู้ การป้องกันตั้งแต่แรก ทำให้ต้องใช้เวลาแก้ปัญหายาวนานและสูญเสียมาก

4) **สื่อมักไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวเหล่านี้** มักนำเสนอเรื่องเศรษฐกิจหรือความรุนแรงต่างๆ มากกว่า เมื่อมองตัวเอง ก็คิดว่าน่าจะแก้ปัญหาได้โดยการพยายามให้ข่าวเหล่านี้มีพื้นที่ในสื่อมากขึ้น

พี่เลี้ยงภาคประชาสังคมช่วยเพิ่มเติมมุมมอง

ยังขาดประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องความรุนแรงซึ่งเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรม เรื่องที่ดินไม่ใช่แค่ปัญหาเชิงโครงสร้างเรื่องที่ดินเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการที่ชาวบ้านขาดความรู้และเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรม และกระบวนการก็ไม่เอื้ออำนวยให้กับชาวบ้าน อีกประเด็นหนึ่งคือ อคติที่ราชการมีต่อคนจน เรื่องของที่ดินเป็นการสู้ที่เหมือนมวยคนละชั้น คือคนรวยฟ้องขับไล่ชาวบ้าน ลองนึกถึงว่าคนรวยคนหนึ่งถือกรรมสิทธิ์ที่ดินหนึ่งหมื่นไร่ ฟ้องขับไล่ชาวบ้านและต้องขึ้นศาลทุกวัน ถ้าป็นผู้พิพากษาจะไม่เอะใจเลยหรือว่าต้องลงไปดูในพื้นที่บ้าง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชื่อมโยงกับเรื่องนี้

ผู้พิการ

ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
คุณณธกมล รุ่งทิม	ตัวแทนคนพิการทางร่างกาย

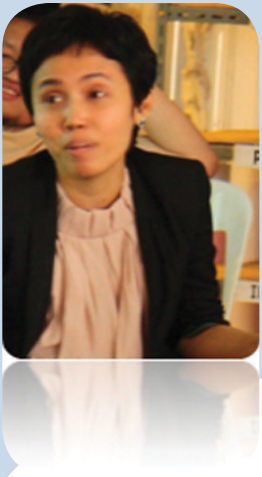

"คนพิการไม่จำเป็นต้องเจอ

ความพิการก็ได้ ถ้าสภาพแวดล้อมดี"

ความพิการกับคนพิการ

ปัจจุบันประเทศไทยมีคนพิการประมาณ 1.9 ล้านคน คิดเป็นประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด และยังมีอีกจำนวนมากที่ไม่อยู่ในรายงาน สาเหตุหนึ่งที่เมืองไทยมีรายงานจำนวนคนพิการน้อยเนื่องจากปัญหาในการนิยามว่าอะไรคือคนพิการ เช่น คนตาบอดข้างเดียวไม่ได้นับเป็นคนพิการ หรือคนแคระก็ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการ แต่ในหลายประเทศ คนแคระถือว่าเป็นความพิการแบบหนึ่ง ตรงนี้ถือเป็นคอนเซ็ปต์คร่าวๆ ของการมองเรื่องความพิการกับคนพิการ ซึ่งอาจต้องมองให้กว้างไปกว่าเดิม

คนพิการอาจจะต้องการสิ่งเล็กๆ เพื่อเติมเต็มความสะดวกให้มีมากขึ้น แต่ภาวะความพิการอาจจะเป็นเรื่องที่กว้างกว่า เช่นอยู่เมืองนอกอาจจะขึ้นรถเมล์สบายมาก แต่อยู่เมืองไทยอาจจะขึ้นไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นควรมาดูว่าความพิการนั้นเกิดจากอะไรบ้าง เพราะคนพิการไม่จำเป็นต้องเจอความพิการก็ได้ ถ้าสภาพแวดล้อมดี แต่ปัญหาคือสังคมนั้นจำกัดคนพิการไม่เหมือนกัน อย่างคนแคระในต่างประเทศมองว่าเป็นคนพิการเพราะเขามีข้อจำกัด แต่ประเทศไทยมองว่าเขามีร่างกายครบ ไม่ใช่คนพิการ เพราะฉะนั้นเรื่องของคนพิการอยากให้คิดว่าจะช่วยให้เขามีคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างไร แต่ถ้าเป็นความพิการอยากให้ช่วยระดมสมอง เพราะสังคมยังไม่ค่อยเข้าใจว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำไว้สำหรับคนพิการนั้นจำเป็นจริงหรือเปล่า ปัญหาจริงๆ ของคนพิการคือ คนที่ทำสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมาก็ไม่ใช่คนพิการ เมื่อทำขึ้นมา คนพิการใช้ไม่ได้ ก็ไม่มีคนพิการมาใช้ และเมื่อถูกมองว่าคนพิการมีน้อย ก็จะมีการสร้างสิ่งเหล่านี้น้อย วนเป็นวงจรอยู่เช่นนี้

ปัจจุบันคนพิการได้เบี้ยคนพิการเดือนละ 500 บาท ปีหนึ่ง 6,000 บาท ซึ่งคนพิการหลายคนไม่สามารถใช้บริการรถประจำทางได้ ดังนั้น เมื่อต้องนั่งแท็กซี่ ต้องไปหาหมอ เงินจำนวนดังกล่าวถือว่าน้อยมาก และไม่เพียงพอเลย ในขณะที่ประเทศต้องหมดเงินตรงนี้ไปกว่าหมื่นล้านบาททุกปี ซึ่งจริงๆแล้วน่าไปทำให้คนพิการสามารถขึ้นรถเมล์ได้ ไปทำให้คนพิการเข้าโรงเรียนได้ มีหนังสือที่คนตาบอดอ่านได้ ปีละหมื่นล้านเหมือนกัน แบบนี้คุ้มค่ากว่า

นอกจากกระตุ้นอารมณ์สื่อควรจะทำหน้าที่มากกว่านั้น เช่น เสนอมุมมองว่าทำอย่างไรคนถึงจะปรับเปลี่ยนทัศนคติมากกว่ามองว่าคนพิการน่าสงสาร และรู้สึกว่าต้องช่วยเหลือ เพราะถ้าเราอยู่กับเขาในชีวิตประจำวันคงไม่รู้อย่างนี้ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าเราเปลี่ยนมุมมองในสังคมได้ ปัญหาพวกนี้ก็จะลดน้อยถอยลงไป

อาจารย์ชวนคิด

หลังจากวิทยากรได้ให้แนวคิดและมุมมองปัญหาที่ผู้พิการในสังคมไทยต้องประสบแล้ว อาจารย์พี่เลี้ยงที่อยู่ในห้องผู้พิการได้ชวนนักศึกษาคิดต่อถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะสื่อสารถึง ซึ่งอาจารย์ได้เปิดมุมมองให้นักศึกษาเห็นว่าปัญหาผู้พิการมีทั้งเรื่องของสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย และเรื่องทัศนคติที่คนในสังคมมีต่อคนพิการ ซึ่งเป็นการโยนโจทย์คิดกลับไปที่นักศึกษาอีกครั้ง

"เมื่อคิดว่าจะต้องสื่อสารกับใคร ระหว่างคนในสังคมดำเนินชีวิตปกติ กับคนที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะเอื้ออำนวยสิ่งต่าง ๆ ให้คนพิการได้ เช่น เจ้าของสถานที่ต่าง ๆ ทั้งรัฐหรือเอกชน หรือคนที่สามารถกำหนดนโยบายและกฎหมายต่าง ๆ สิ่งที่เห็นได้ชัดก็เช่น รถไฟฟ้าที่ออกนโยบายมาว่าต้องทำลิฟต์ ซึ่งก็ถือว่าประสบความสำเร็จ แต่ก็ยังเห็นประเด็นอื่น ๆ เช่น เรื่องคนพิการไม่ใช่คนพิการ เป็นการปรับทัศนคติให้คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องความเท่าเทียมกัน การสื่อสารเรื่องเหล่านี้ อาจจะต้องมุ่งไปที่คนละกลุ่มเป้าหมายกัน หรือถ้าใช้เรื่องเดียวกันก็อาจต้องใช้วัตถุประสงค์ที่ครอบคลุม เช่น การเปลี่ยนทัศนคติของคนทั่วไป หรืออีกอย่างหนึ่งคือ ต้องการให้เกิดการลงมือทำจริง ๆ ซึ่งควรสื่อสารกับผู้มีอำนาจหน้าที่ และสิ่งที่ควรบอกเขาก็คือ การทำงานนี้ไม่ใช่เรื่องสิ้นเปลืองหรือไม่จำเป็น"

ระดมความเห็น แลกเปลี่ยนมุมมองต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้

วิทยากรออกแบบการเรียนรู้ในช่วงแรกโดยให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้แลกเปลี่ยนโดยไม่มีโจทย์อะไรชัดเจน แต่อยากให้ทุกคนได้คิดได้แสดงความคิดเห็น รวมไปถึงสิ่งที่อยากทำ ซึ่งปรากฏว่านักศึกษามีมุมมองต่อเรื่องคนพิการที่น่าสนใจดังนี้

กลุ่มแรกมองว่า คนไทยยังขาดความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ ซึ่งปัญหาอาจเกิดจากการปลูกฝังค่านิยมบางอย่างเกี่ยวกับคนพิการ ซึ่งได้รับน้อยกว่าในต่างประเทศ เพราะในประเทศที่เจริญแล้ว คนพิการจะเป็นคนสำคัญคนแรกเสมอ ตรงข้ามกับคนไทย คนไทยบางคนรู้สึกว่าการทำความดีเป็นเรื่องน่าอาย หรือเป็นเรื่องธุรกิจในการสร้างสิ่งก่อสร้างโดยไม่คำนึงถึงคนพิการเลย

"ประเด็นหลักคือ สภาพแวดล้อมและสภาพสังคมเป็นปัญหาหลัก เพราะฉะนั้นสิ่งที่อยากจะเข้าไปแก้ไขคือให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อเตือนสติ"

กลุ่มที่สองมองว่า สาเหตุมาจากคนยังไม่เข้าใจว่าคนพิการไม่ใช่คนพิการ แต่เป็นคนธรรมดาคนหนึ่งในสังคม ซึ่งมีความต้องการเหมือนมนุษย์ทุกคน เพราะฉะนั้นทำไมเราถึงไม่สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้เขาทันที แต่รอสร้างเมื่อมีการเรียกร้องหรือมีความจำเป็น อย่างลิฟต์หรือทางลาดซึ่งคนทุกคนต้องใช้ ดังนั้นประเด็นที่สนใจคือ “เรื่องคนพิการไม่ใช่เรื่องของใครคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคน เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราก็คือการสื่อให้เห็นว่าคนพิการไม่ใช่คนพิการ”

กลุ่มที่สามสรุปความคิดออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งปัญหาอาจจะมาจากความเข้าใจของผู้คนที่มีต่อคนพิการไม่ถูกต้องนัก ขณะที่คนพิการอาจจะขาดเครื่องมือ 2-3 อย่างแล้วเราไม่ได้สร้างในสิ่งนั้นเพื่อตอบสนอง อีกเรื่องคือค่านิยม คนพิการส่วนมากจะมองว่าทำไมคนพิการต้องเป็นขอทาน ทำไมพิการแล้วไม่ไปส่งเสริมตัวเอง เข้าโครงการทำงาน เพราะมีสมอง ดังนั้นแทนที่เราจะให้ค่าคนพิการแต่เราเลือกไปให้เงินขอทาน มันก็เป็นส่งเสริมความด้อยค่า

นำเสนอความคิดเห็น มุมมอง และสิ่งที่ได้เรียนรู้

หลังจากได้เรียนรู้ปัญหาคนพิการแล้ว นักศึกษาได้ร่วมกันระดมความคิดและสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อนำเสนอให้เพื่อนๆ นักศึกษาที่ไม่มีโอกาสเข้ามาฟังเนื้อหาในห้องคนพิการได้รับรู้และเข้าใจไปด้วยกัน โดยนักศึกษาเริ่มต้นด้วยการพยายามทำให้เพื่อนๆ นักศึกษาเข้าใจว่าความพิการคืออะไร ปัญหาของคนพิการคืออะไร และสิ่งที่น่าจะทำคืออะไร

"ความพิการนั้นอยู่ที่สถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวยให้เขาใช้ศักยภาพร่างกายได้ เช่น เมื่อเราเจอบันได เราอาจใช้ได้ แต่คนพิการไม่สามารถใช้ได้ ทั้งที่ศักยภาพในด้านอื่นๆ เขาอาจจะมีเท่าเรา ดังนั้น เราจึงต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติว่า การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการไม่ใช่เรื่องเกินจำเป็น เขามีสิทธิเท่าๆ กับเรา ถ้าคนคิดอย่างนี้ได้ คำว่าเกินจำเป็นก็จะหมดไป เราควรสื่อสารให้คนเข้าใจคำนี้ เพื่อให้คนเลิกคิดว่า "ยังไม่ต้องทำก็ได้"

"วิธีการก็คือ การสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคม และพร้อมจะช่วยเหลือ แต่เราต้องสร้างความเข้าใจในการช่วยเหลือที่ถูกต้อง สร้างความเท่าเทียมขึ้นมาในสังคม คนพิการก็เป็นคนเหมือนเรา เรายังคิดว่าการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเป็นเรื่องเกินจำเป็น เพราะเราไม่ได้ใช้มัน แต่ถ้าเราบอกว่า มันจำเป็นเหมือนกับที่เราต้องใช้บันได และคนพิการก็จำเป็นต้องใช้ห้องน้ำสำหรับคนพิการเช่นเดียวกับที่เราต้องใช้ห้องน้ำ"

เกษตรกรรม

คุณณธีพัฒน์ ปิตินิธิพัฒน์	เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด
คุณนิษฐา เพียจันทึก	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่รัฐส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมมากกว่า เพราะสินค้าเกษตรค่อนข้างมีราคาถูก เกษตรกรของไทยมักทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลังเพียงอย่างเดียวในพื้นที่หนึ่ง เป็นการเกษตรที่ใช้สารเคมี ที่ปัจจุบันประสบเรื่องปัญหาภัยธรรมชาติ สมัยก่อนอาจจะพึ่งฟ้าฝนได้ แต่ปัจจุบันนี้ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ ทำให้จำนวนเกษตรกรลดลง คนหนุ่มสาวไม่อยากเป็นเกษตรกร ภาพรวมด้านเกษตรในบ้านเราไม่ค่อยดีนัก

ความยากจน

ปัจจุบันมีเกษตรกรน้อยมากที่ยังมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า ทุกอย่างมีต้นทุนที่ต้องจ่าย ตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา ทุกอย่างต้องลงทุน อาจมีคำถามว่า ทำไมจึงปลูกแต่ข้าว มันสำปะหลัง หรือยางพาราเพียงอย่างเดียว ก็เพราะเมื่อเป็นหนี้แล้ว จำเป็นต้องปลูกพืชที่ให้เงินมากเพื่อหวังนำเงินไปใช้หนี้ พืชเชิงเดี่ยวจึงเหมือนเป็นหลักประกันว่าอย่างน้อยก็มีกำไรเพราะมีผู้มารับซื้อ

ต้นทุนด้านพันธุ์ข้าว

พันธุ์ข้าวในปัจจุบันเป็นพันธุ์ที่ต้องการการดูแลมาก ต่างจากพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในสมัยก่อนซึ่งสมัยนี้ไม่มีแล้ว เมื่อใช้สารเคมีมาก และเพาะปลูกซ้ำๆเป็นเวลานาน ก็ส่งผลให้ดินแข็ง หรือดินเสื่อมสภาพ เพราะขาดสารอาหารและอินทรียวัตถุที่ดินควรมี จริงๆ แล้วพืชทุกอย่างไม่ได้อยู่ได้ด้วยปุ๋ย แต่อยู่ได้ด้วยดิน เมื่อดินแข็งก็ทำให้ได้ผลผลิตน้อยลงเรื่อยๆ ส่งผลให้ต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยมากขึ้น

ขาดการรวมกลุ่ม

เกษตรกรของไทยส่วนมากเป็นเกษตรกรรายย่อย ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ ทำคนเดียว ปลูกห้าไร่หรือน้อยกว่าสิบไร่แบบต่างคนต่างทำ ทำให้อยู่ในสถานผู้ด้อยโอกาสทางการตลาด เมื่อไม่มีการรวมกลุ่ม ก็ไม่รู้จะนำผลผลิตไปขายให้ใคร จึงต้องหันไปพึ่งพ่อค้าคนกลางเท่านั้น ซึ่งจะกดราคาอย่างไรก็ได้ การที่เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่ม ยังส่งผลถึงศักยภาพในการแปรรูปผลผลิตของตนเองด้วย เช่น ข้าวที่เรากินนั้นต้องผ่านการสีมาก่อน การสีข้าวครั้งหนึ่งต้องมีข้าวเป็นตัน แต่เมื่อเป็นเกษตรรายย่อย ก็ไม่มีข้าวมากพอที่จะนำไปสีได้ จึงต้องขายเป็นข้าวเปลือกซึ่งราคาต่ำมาก เมื่อต้องขายราคาต่ำจึงมีรายได้ไม่เพียงพอกับต้นทุนค่าปุ๋ยค่ายาที่จ่ายไป

ต้นทุนเมล็ดพันธุ์

ด้านเมล็ดพันธุ์ที่ขายในท้องตลาดทั่วๆไป ให้ผลผลิตสูงจริง แต่ต้องดูแลด้วยปุ๋ยในปริมาณมากเช่นกัน อีกทั้งยังถูกตัดแต่งพันธุ์มาแล้ว ถ้านำไปปลูกต่อก็ไม่งอก หรือเป็นพืชที่กลายพันธุ์หมดแล้ว เช่น ชาวนาปลูกข้าวหอมมะลิทุกวันนี้จะไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ขยายต่อได้ ต้องซื้อพันธุ์ใหม่ทุกปี ถ้านำพันธุ์เดิมมาปลูกก็จะไม่หอมเหมือนเดิม หุงแล้วไม่แตกเม็ดไม่ฟูขึ้นหม้อเป็นต้น ค่าเมล็ดพันธุ์จึงเป็นต้นทุนอันดับแรกของเกษตรกร หากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์พื้นเมืองก็ไม่ต้องงประสบปัญหาเรื่องค่าเมล็ดพันธุ์

ปัญหาด้านสุขภาพ

ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรส่วนมากใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีปริมาณมาก พืชจะดูดซึมสะสมเข้าไป สารเคมีบางชนิดล้างไม่ออก เช่น ยาฆ่าหญ้า ฆ่าเชื้อรา ก็จะดูดซึมอยู่ในอาหารที่เรากินทุกวัน ถ้าเป็นสัตว์ก็จะใช้ฮอร์โมนเพื่อเร่งให้ทันขาย เช่น วัวต้องฉีดยาปฏิชีวนะตลอดเวลา น้ำนมวัวที่กินก็มียาปฏิชีวนะปนอยู่ การที่เรากินทุกวัน รับยาปฏิชีวนะเข้าไปในร่างกาย ก็ทำให้เชื้อแบคทีเรียเกิดการดื้อยาได้ อาหารที่เรากินในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีสารปรุงแต่งอาหารและสารเคมีมากมาย บางคนอาจจะคิดว่านิดหน่อยคงไม่เป็นไร แต่หากลองอ่านฉลากอาหารที่เรากิน จะพบว่ามีทั้งสารกันเสียและสารปรุงแต่งมากมาย ลองนึกดูว่า เมื่อเราตื่นเช้าขึ้นมาก็กินกาแฟ ซึ่งมีสารกันเสียอย่างหนึ่ง กินข้าวใส่ผงชูรสอีกนิด ตกเย็นกินแฮมเบอร์เกอร์ก็ได้สารเคมีมาอีกแล้ว ในวันหนึ่งๆ เราจะได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายในปริมาณเท่าใด

สารเคมี

ปัญหาของเกษตรกรอีกประการคือ การได้รับสารเคมีจากการฉีดพ่น ลองคิดดูว่าเรากินผักแม้ล้างอย่างดีก็ยังกำจัดสารเคมีออกไม่หมด แต่เกษตรพ่นยาแต่ละครั้ง ได้รับยาอย่างเต็มที่และต่อเนื่องเป็นเวลานานเป็นอันตรายต่อร่างกาย ทำให้ป่วย เกษตรกรไทยใช้สารเคมีเกินขนาดเพราะเข้าใจว่ายิ่งใช้มากต้นไม้ก็ยิ่งดูดซึมได้มาก แต่จริงๆ แล้ว ต้นไม้ดูดเข้าไปไม่กี่เปอร์เซ็นต์ แล้วคายสารเคมีออกสู่สิ่งแวดล้อม

การใช้สารเคมีมากขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมแย่ลง เป็นวงจรที่ส่งผลต่อกันและกัน การใช้สารเคมีทำให้ดินและน้ำเสีย ทั้งพืชและสัตว์ถูกผลิตออกมาด้วยสารเคมีทั้งนั้น ก่อเกิดปัญหาสุขภาพและมีผลต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว การปลูกข้าวต้องใช้สารอาหารจากดิน แต่เมื่อใส่ปุ๋ยหรือสารเคมีที่ไม่ใช่อินทรียวัตถุ ทำให้ดินหมดความสมบูรณ์ เมื่อฝนตกก็ไหลลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำปนเปื้อน กว่าจะทำให้หน้าดินกลับมามีธาตุอาหารเหมือนเดิมก็นาน การใช้ยาฆ่าแมลงก็ไม่ได้ฆ่าแค่หญ้า แต่ฆ่าแมลงทุกชนิด รวมทั้งผึ้งซึ่งเป็นตัวช่วยผสมเกสรได้ดีมาก ผลไม้จะออกผลได้ต้องใช้ผึ้งในการผสม เมื่อฉีดยาฆ่าแมลงก็ทำให้ผึ้งหายไป ปัญหาอีกอย่างของภาคเกษตร คือ ทำนามาสามสิบปี ไม่มีการพัฒนาศักยภาพของคนทำนาเลย

เตรียมนำเสนอความคิดเห็น มุมมอง และสิ่งที่ได้เรียนรู้ต่อผู้เข้าร่วมในห้องประชุมใหญ่

นักศึกษานำประเด็นที่น่าสนใจมาสรุปให้เพื่อนๆ ในห้องประชุมร่วมรับรู้ในเรื่องปัญหาความยากจนของเกษตรกรซึ่งมาจาก ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย การไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินทำกิน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะความเชื่อในการผลิตแบบเดิม ทำให้ต้นทุนสูง การขาดความรู้ ไม่มีอำนาจต่อรอง

ส่วนปัญหาด้านสุขภาพ การที่อยู่กับสารเคมีตลอดเวลาทำให้ได้รับสารเคมีโดยตรงเป็นเวลานาน อาจมีสารปนเปื้อน การดื้อยาปฏิชีวนะ ปัญหาเหล่านี้เชื่อมโยงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม เกิดสารเคมีปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศทำให้หน้าดินเสีย กระทบถึงสิ่งมีชีวิตในดิน

นอกจากประเด็นปัญหา ยังมีประเด็นเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ โดยแยกเป็นประเด็นย่อยคือ ความแตกต่างระหว่างปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี กลุ่มนิสิตนักศึกษาได้สรุปประเด็นว่าปุ๋ยอินทรีย์ มีความเสี่ยงจากการปนเปื้อนต่ำ ไม่สามารถควบคุมผลผลิตได้แต่ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม แม้จะเห็นผลช้าแต่ยั่งยืน มีขั้นตอนมากต้องดูแลเอาใจใส่มากกว่า และเกษตรกรสามารถทำปุ๋ยเองได้ ส่วนปุ๋ยเคมี มีสารตกค้างรูปแบบเคมีสูง สามารถควบคุมผลผลิตได้มากกว่า แต่ทำให้ผลเสียต่อระบบนิเวศ แม้จะเห็นผลเร็วแต่ไม่ยั่งยืน นำมาใช้ได้สะดวก ไม่ต้องใช้แรงงานมากและต้นทุนด้านปุ๋ยสูงกว่า

สิ่งที่ได้เรียนรู้ และสิ่งที่อยากทำ

นักศึกษาสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เรื่องเกษตรที่สำคัญ 2 เรื่องคือ เกษตรอินทรีย์และ Fair Trade “เกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และให้เราสามารถอยู่รอดได้ในสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและเศรษฐกิจที่วุ่นวาย มองว่าสองเรื่องนี้เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะ fair trade คือการค้าที่เสมอภาค แต่กว่าจะไปสู่จุดนั้นได้ต้องผ่านการตรียมตัวหลายขั้นตอน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อเตรียมคุณภาพของสินค้าที่เราจะส่งออกเพื่อความสะอาด ความปลอดภัย และคุณภาพของสินค้า”

สิ่งที่อยากทำคือ

นำเสนอเรื่องการเกษตร โดยแบ่งประเด็นออกเป็น 2 ประเด็น คือ เรื่องเกษตรอินทรย์ และการค้าแบบ fair trade ขมวดมาเป็นเรื่องเดียวกัน โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริโภคที่เป็นประชาชนทั่วไป เราจะนึกถึงสิ่งที่เค้าจะได้รับคือการบริโภคสินค้าที่สะอาด ปลอดภัย และมีสุขภาพที่ดีแล้วมองว่าตัวผู้บริโภคเองก็จะสนับสนุนสินค้าตรงนี้ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

นอกจากนี้นักศึกษายังได้แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้และอยากทำ *"**เรื่องเกษตรกรรม คนอาจมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่อยากให้มองในมุมของผู้บริโภค ลองมองของใช้รอบตัวเราทั้ง สบู่ แชมพู เสื้อผ้าและอาหารล้วนเกิดจากผลิตผลทางการเกษตร ทั้งสิ้น ซึ่งส่วนมากจะมีสารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งในระยะยาวจะ ส่งผลร้ายให้กับร่างกาย เราจึงตั้งถามว่าเกษตรอินทรีย์คืออะไร เกษตรอินทรีย์คือ สิ่งที่ผลิตจากธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมี ในมุม ของผู้ผลิต การทำเกษตรแบบฟาร์มเปิดจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิต ที่ดีให้กับสัตว์ในช่วงชีวิตของมันด้วยการเปิดบริเวณให้สัตว์มี พื้นที่วิ่งเล่นแม้ว่าสุดท้ายแล้วสัตว์เหล่านั้นจะต้องถูกนำมาทำ เป็นอาหารก็ตาม หรือการผลิตผักผลไม้หากผู้ผลิตใส่ใจสุขภาพ ชีวิตของผู้บริโภคก็จะหันมาใช้วิธี organic มากขึ้น"***

"อยากเสนอมุมมอง ข้อมูลเบื้องต้นของสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ผู้บริโภคเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายทุกเพศทุกวัย แสดงให้เห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับผลดีในระยะยาว ด้วยสื่อที่ครอบคลุมการจับต้องได้ของผู้บริโภค แผนการดำเนินงาน จะสำรวจบริษัทที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ออแกนิคเพื่อพูดคุยถึงที่มาที่ไปและต่อยอดข้อมูลจากสิ่งที่ได้เอามาประมวลและลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านและให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีของการทำเกษตรอินทรีย์"

ผักออร์แกนิก ต้องปลูกแบบธรรมชาติ โตตามธรรมชาติ การปลูกผักในน้ำไม่ใช่ธรรมชาติของผัก แต่ทำให้ผักโตได้เพราะใช้ฮอร์โมนเร่งโต เรียกว่าไฮโดรโปนิกส์ ผักเหล่านี้ปลอดสารเคมีพวกยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง สารกันเชื้อรา แต่ไม่ใช่ผักออร์แกนิก ตามหลักการไฮโดรโปนิกส์ไม่ถือเป็นเกษตรอินทรีย์ อ้างอิงตามหลักของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ การทำเกษตรอินทรีย์ต้องพึ่งพากลไกของสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งแวดล้อม การปลูกพืชปกติต้องมีดิน ไฮโดรโปนิกส์ไม่มีดิน เป็นการให้อาหารทางน้ำโดยตรง ไม่ใช่การเกื้อกูลกันของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นดินซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต ไม่ใช่ความสมดุลของระบบนิเวศ จึงไม่เข้าข่ายอินทรีย์ แต่สิ่งที่เข้าใจตรงกัน คือ เกษตรอินทรีย์ต่างกับเกษตรแบบใช้สารเคมี สารเคมีต้องใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเคมี ส่วนอินทรีย์ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ซากพืชซากสัตว์

เกษตรอินทรีย์มีสองระบบ คือ แบบพึ่งตนเอง ที่หลายคนเรียกว่า เกษตรผสมผสาน เกษตรยั่งยืน เกษตรแบบธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของเกษตรอินทรีย์ แต่แบบนี้ไม่ต้องขอการรับรอง แต่หากจะขอการรับรองจะมีมาตรฐานหลายอย่างที่จะต้องทำให้สากลยอมรับ มาตรฐานหลักของเกษตรอินทรีย์จะต้องไม่มีการใช้สารเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง แต่จะต้องมีการสร้างสมดุลระบบนิเวศให้เพิ่มมากขึ้น จากที่เคยมองทุ่งนามีแต่ทุ่งนา คันนา หญ้า เราต้องสร้างระบบนิเวศเพิ่มขึ้น เช่น มีการปลูกพืชบนคันนา ให้เป็นที่อยู่อาศัยของแมลง หรือมีการปรับปรุงระบบฟาร์ม ไม่ให้เกิดการปนเปื้อนกับฟาร์มภายนอกด้วยมีข้อกำหนดเล็กๆ แต่ไม่ได้ยากมาก

ระบบที่สอง คือ ระบบแบบผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นระบบสำหรับผู้บริโภคเองด้วยเช่น หากเรากินสลัด เราอยากเลือกกินผักอินทรีย์ ถ้าเป็นผักจากในชุมชนของเราเอง เรารู้จักผู้ผลิต ก็เชื่อได้ว่าเป็นผักอินทรีย์จริง แต่อีกกรณีหนึ่งเราไม่รู้จักผู้ผลิต แต่เขาทำให้เราเชื่อถือได้เพราะเขามีตรารับรอง

ทั้งสองระบบนี้มีการผลิตที่เหมือนกัน คือไม่มีการใช้สารเคมี มีระบบนิเวศในฟาร์มเหมือนกัน แต่อย่างแรกไม่มีอะไรรับรองเลย ถ้าเราขายในชุมชนก็เห็นกันได้ แต่ถ้าเราข้ามเขตส่งไปขายที่อื่น ก็จำเป็นต้องมีการตรวจสอบรับรอง เมื่อรับรองแล้ว จะมีการถามว่า ราคาที่ขายไปนั้นเป็นธรรมหรือไม่ ผู้ผลิตต้องบอกว่า เขาใช้ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าไถ ค่าเก็บเกี่ยว ไปเท่าไร รวมแล้วเป็นต้นทุนเท่าไร แล้วขายในราคาที่เอื้อให้เขาอยู่ได้ นี่คือราคาเป็นธรรม โปร่งใส มีการตรวจสอบได้ ดังนั้น ถ้าทำคนเดียวอาจจะลำบากแต่ถ้ารวมกลุ่มกันได้ก็จะดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อความยั่งยืนของผู้ผลิต

เด็กเยาวชน

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

คุณดารารัตน์ เพียรกิจ	หัวหน้างานฝ่ายสื่อสารสังคม
คุณรัชวรรณ สิงหะเนติ	นักสังคมสงเคราะห์

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

คุณอาทิตา รอดสมนาม	หัวหน้ากลุ่มงานสื่อสารสังคม
คุณประสพสุข โบราณมูล	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาเด็ก
คุณกมลรัตน์ อู่อรุณ	เจ้าหน้าที่งานสื่อสารสังคม

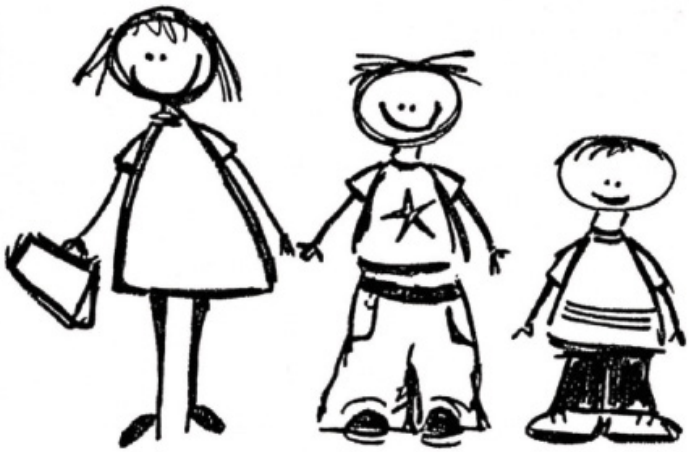

ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

สถิติของกระทรวงสาธารณสุขปี 2556 พบว่าในประเทศไทยมีเด็กและสตรีที่เผชิญความรุนแรงถึงวันละ 87 ราย โดยเฉลี่ย ด้านสหประชาชาติ มีรายงานปี 2556 ว่า ประเทศไทยมีเด็กและสตรีถูกกระทำรุนแรงมากขึ้น และอยู่ในลำดับที่ 7 จาก 71 ประเทศที่มีการกระทำรุนแรงทางเพศมากที่สุด ความรุนแรงเป็นปัญหาใกล้ตัว เกิดขึ้นกับเด็กหลายรูปแบบ เช่น การทำร้ายร่างกาย จิตใจ การล่วงละเมิดทางเพศ แต่ละแบบส่งผลกระทบต่อเด็กแตกต่างกัน และความรุนแรงนี้เกิดขึ้นได้ในครอบครัวและชุมชนที่เด็กอยู่ ทั้งการดุด่า พูดกระทบกระเทียบ ความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เกิดจากพ่อแม่กระทำกับลูก เมื่อเด็กถูกกระทำมากๆ เขาจะรู้สึกว่าคนที่เขารักและไว้ใจมากที่สุดยังทำร้ายเขาได้ จึงเกิดความไม่มั่นใจและไม่เชื่อถือคนอื่น

สิ่งหนึ่งที่พบว่าจะทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวหมดไปก็คือ การใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน เช่น เตะบอลร่วมกับลูก ทำความสะอาดบ้านร่วมกัน แบ่งปันทุกข์สุขร่วมกัน ความสัมพันธ์ก็จะเหนียวแน่น เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากระทบหรือมีสิ่งที่จะชักจูงเด็กไปในทางที่ไม่ดี ความผูกพันเหนียวแน่นของครอบครัวก็จะทำให้เด็กอดกลั้นต่อสิ่งเหล่านั้นได้

Share สร้างกิจกรรมเสริมสุขในครอบครัว

Manner สร้างสรรค์และสุภาพอ่อนโยนต่อกันเสมอ

Active สร้างจิตอาสา รับฟังและช่วยเหลือผู้เดือดร้อน

Relief สร้างความแข็งแกร่งทางใจ ให้อภัยและปลอบโยน

Talk สร้างการสื่อสารที่ดี ทั้งภาษากายและภาษาใจ

ปัญหาความรุนแรงหรือพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก สามารถใช้การเล่นมาบำบัด เพราะถ้าดูรากปัญหาของเด็กจะรู้ว่าเด็กไม่มีต้นแบบที่ดีในชีวิต และไม่มีพื้นที่หรือทางเลือกที่ดี พวกเขาเห็นแต่ญาติพี่น้องที่เป็นแบบนั้น เช่นเดียวกับเด็กในสถานพินิจ ดังนั้นต้องสร้างสิ่งแวดล้อมและพื้นที่ให้เด็กๆ ได้มีทางเลือก ไม่จำเป็นต้องเป็นที่กว้างๆ แต่เป็นพื้นที่ทางความคิดสำหรับคนในสังคม เปิดทัศนคติ เปิดโอกาสให้ได้ทำกิจกรรมที่ดีๆ เราไม่สามารถจะไปตัดเส้นใยที่เป็นการเรียนรู้เรื่องไม่ดีได้ แต่เราต้องสร้างทางเลือกที่ดีและทำให้เส้นใยแห่งการเรียนรู้นั้น

เติบโต ถ้าเราสร้างทางเลือกให้เด็กเห็น ให้เด็กระลึกได้ว่ามีคนเคยพูดว่าเขาทำอะไรแบบอื่นได้บ้าง ก็อาจจะมีเด็กสักคนที่เดินไปตามทางนั้นก็ได้ เราจะต้องจุดให้คนในสังคมเห็น เปิดทัศนคติ สิ่งสำคัญคือจะให้คนเปิดทัศนคติได้อย่างไร

"ปัญหามีทุกที่ ถ้าเราพูดแต่เรื่องปัญหา เราก็ไม่สามารถจะก้าวข้ามไปได้แต่ถ้าเราพูดถึงว่าเราก้าวข้ามไปได้อย่างไร เราจะช่วยเหลือสังคมได้เยอะมาก"

ซักถาม เรียนรู้

ในช่วงที่มีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามข้อสงสัยหรือสิ่งที่สนใจ นักศึกษาหลายคนมีความสนใจและรู้จักมองปัญหารอบด้านและคำนึงถึงผลระยะยาว เช่น "การทำพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชนแออัด อยากทราบว่าหลังจากที่มีพื้นที่แล้ว จะต้องมีบุคลากรหรืออาสาสมัครเข้าไปดูแลหรือไม่ เพราะในที่สุดแล้ว งานนี้ก็จะต้องขึ้นอยู่กับคนที่จะเป็นต้นแบบให้กับเด็ก" คำถามนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นวิธีทำงานร่วมกับชุมชนโดยพี่ๆ ภาคประชาสังคมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานดังนี้

"กระบวนการนี้จะต้องมีคนในชุมชนร่วมด้วย มูลนิธิเป็นคนนอก ก็พยายามหาคนในชุมชนจนได้มา 2 คน ก็เริ่มใส่แนวคิดต่าง ๆ เข้าไป เขาจะเห็นเองว่าเมื่อเด็กเล่นไม่ถึง 5 นาทีก็ตีกัน เพราะไม่มีทักษะสังคม คนในชุมชน 2 คนนี้จะคอยเอาข้อมูลจากในชุมชนมาเล่าให้ฟัง และนำเรื่องจากมูลนิธิกลับเข้าไปในชุมชน ก่อนหน้าที่จะได้คนในชุมชนมา มูลนิธิทำงานยากมาก ต้องใช้เวลา 3-4 ปีกว่าจะเข้าถึงครอบครัวได้ แต่เมื่อมีอาสาสมัครชุมชน การทำงานก็ก้าวกระโดด เพราะคนในชุมชนรู้วิธีจัดการกับคนที่มีปัญหา ดังนั้นกระบวนการทุกพื้นที่คนในชุมชนจะต้องเป็นหลัก และต้องเข้ามาเป็นคณะทำงานด้วย สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องเชื่อมั่นในตัวเด็กและชุมชนว่าเขาทำได้ ตอนนี้เขาอาจยังไม่เข้าใจ แต่เมื่อเขาเข้าใจแล้ว เขาจะเก่งกว่าเราและเป็นครูของเรา มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากชาวบ้านเยอะมาก ชาวบ้านบางคนไม่ได้เรียนในระบบเลย แต่เขาทำให้คนทำงานได้เรียนรู้มหาศาล"

นอกจากนี้ ยังมีคำถามดีๆ จากนักศึกษาอีกเช่น "อะไรคืออุปสรรคที่ยากที่สุดในการสื่อสารของมูลนิธิ ซึ่งพี่ๆ ภาคประชาสังคมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ว่า "เมื่อทำงานกับเด็ก และได้รูปแบบการทำงานที่ดีๆ ออกมาแล้ว ก็สื่อสารออกไปสู่สังคมได้ยาก แต่มูลนิธิอยากให้สิ่งดีๆ ขยายไปสู่สังคมเพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาเด็ก โดยการให้ชุมชนลุกขึ้นมาดูแลเด็กๆ เอง สิ่งที่เป็นจุดอ่อนที่พยายามทำมานานก็คือการสื่อสารกับสังคมโดยสร้างแรงดึงดูดในเชิงบวก แม้กระทั่งการขยายไปในระดับนโยบาย บางครั้งก็ขับเคลื่อนได้ แต่ถ้าสังคมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ก็จะมีภาระอีก มูลนิธิเชื่อเรื่องพลังของสื่อ ถ้าเป็นสื่อที่มีจินตนาการแล้วคนหันกลับมามอง การทำงานจะลื่นไหลทันที จึง

ต้องการการสื่อสารเชิงบวกให้คนมาช่วยกันทำ โดยเฉพาะสื่อที่มีความคิดสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่ จะทำอย่างไรให้คนในสังคมรู้ว่าปัญหาอย่างหนึ่งเกิดจากการที่คนในสังคมขาดความใส่ใจและความตระหนักในเรื่องนี้

แลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ กับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ

นักศึกษาในห้องเด็กเยาวชนนำประเด็นสำคัญและน่าสนใจมาสรุปให้เพื่อนๆ กลุ่มอื่นที่ไม่มีโอกาสเข้าไปฟังได้รับรู้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดกับเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในครอบครัว

ชุมชน และโรงเรียน สาเหตุของความรุนแรงเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ ยาเสพติด การพนัน ความไม่พร้อมของพ่อแม่ผู้ปกครอง และการขาดความรู้ วิธีแก้ปัญหา พ่อแม่ต้องเข้าใจพัฒนาการของลูก ใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน ไม่ปล่อยปละละเลย เพิ่มทักษะในการจัดการปัญหาทั้งการสื่อสารและอารมณ์ และปลูกฝังความรักความเข้าใจในครอบครัว

ชุมชนที่เกิดความรุนแรงต่อเด็กมากที่สุดก็คือ ชุมชนแออัด ปัญหาในชุมชนนี้ได้แก่ ครอบครัวแตกแยก การพนันและสิ่งเสพติด ความยากจน การปล่อยปละละเลยไม่ใส่ใจ ความรุนแรงในครอบครัว สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีส่งผลต่อสุขภาพและความปลอดภัย เมื่อมีหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือ ก็มักประสบปัญหาผู้ปกครองเด็กไม่ให้ความร่วมมือ ปิดใจเพราะเห็นเป็นคนนอก วิธีหนึ่งที่ได้ผลคือ การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ การใช้ศิลปะบำบัด

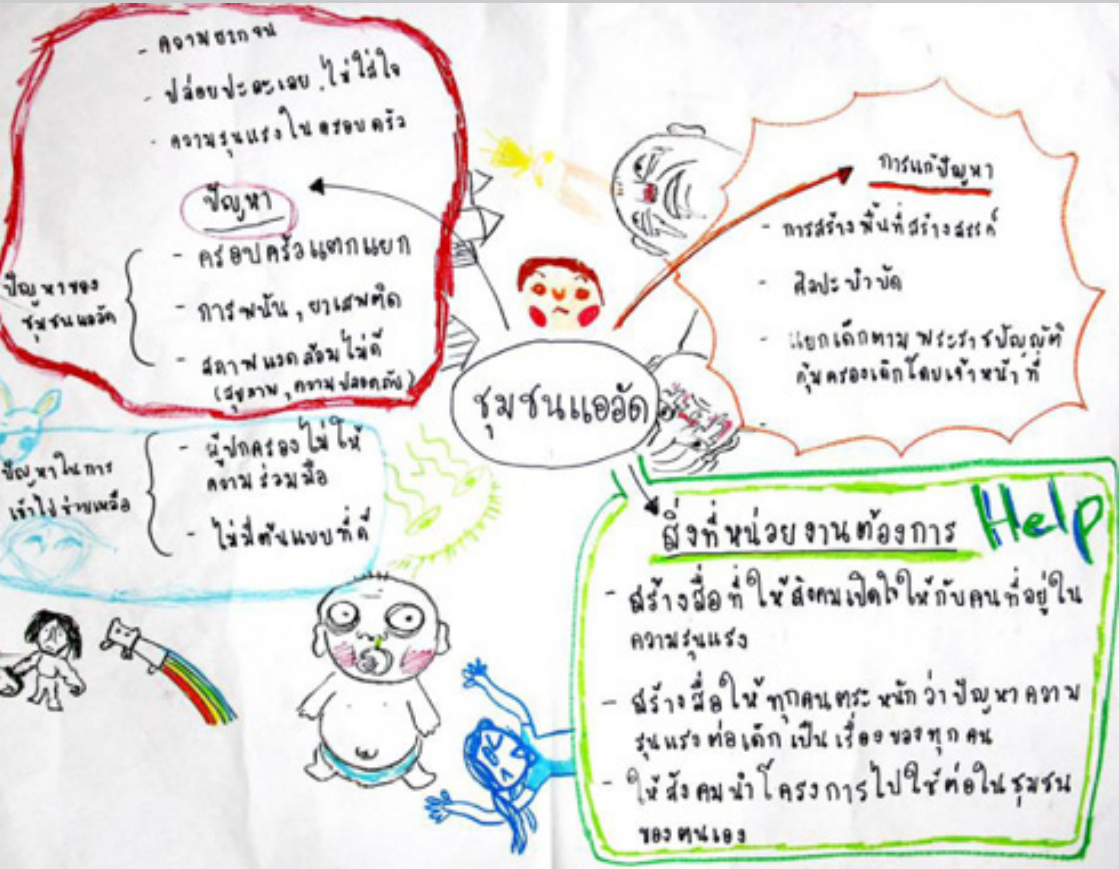

ปัญหาของเด็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ คนมักจะมองว่าเป็นเรื่องของความรุนแรงในพื้นที่ แต่ความจริงแล้วเรื่องเหล่านี้มีจริง แต่มีน้อย ปัญหาหลักเกิดจากวงจร เริ่มจาก ความยากจน ความยากจนทำให้การศึกษาไม่ดีพอ และการดูแลเด็กไม่ทั่วถึงเพราะผู้ใหญ่ไม่ค่อยเอาใจใส่ เด็กจึงไปจับกลุ่มมั่วสุม ติดยาเสพติด ทำให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีประสิทธิภาพ แล้วเขาก็จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาไม่จบสิ้น

ทางแก้ของหน่วยงานที่เข้าไปทำงานก็คือ การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน ทำโดยการดึงเด็กที่ไม่ติดยาเสพติดมารวมกลุ่มกัน สร้างพื้นที่และกิจกรรมทางเลือก ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของตนเอง และเขาก็สามารถไปถึงเพื่อนๆ มาช่วยได้ ผู้ใหญ่ก็เข้ามาร่วมงานด้วย แต่พื้นที่นี้มีอุปสรรคด้านภาษา ทำให้สื่อสารกับหน่วยงานราชการไม่รู้เรื่อง เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งชุมชนและราชการหวาดกลัวกันและกัน พื้นที่ปลอดภัยนี้จะช่วยแก้ปัญหาได้

สื่อส่วนใหญ่ที่พูดถึงความรุนแรงต่อเด็ก มักจะพูดถึงแต่สภาพปัญหา เช่น เรื่องขอทานเด็ก การทำร้ายร่างกายเด็ก แต่ไม่มีใครพูดถึงวิธีการแก้ปัญหาหรือผลของการแก้ปัญหาเลย ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งท้าทายเพราะสังคมชอบแต่เรื่องแรงๆ ไม่มีใครพูดถึงวิธีการที่สร้างสรรค์ เช่น การทำพื้นที่สร้างสรรค์ในจุดต่างๆ ทั่วประเทศและใช้ได้ผลมาแล้ว แต่มีปัญหาที่คนไม่สนใจแนวคิดนี้ จึงอยากให้มีคนช่วยนำเสนอ

แรงงานข้ามชาติ

มูลนิธิรักษ์ไทย

คุณธมนพร แท้สูงเนิน	ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสื่อสารองค์กร
คุณกุลภัสสรณ์ กลัดงาม	เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาคุณภาพโครงการ
คุณพฤษา สิงหะพล	เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาคุณภาพโครงการ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

คุณสมพงษ์ สระแก้ว	ผู้อำนวยการมูลนิธิ LPN
คุณสมัคร ทัพธานี	หัวหน้าสิทธิและการศึกษา
คุณทูน	ฝ่ายสิทธิและการค้ามนุษย์(ชาวพม่าเชื้อสายมอญ)

เหตุผลที่นักศึกษาสนใจประเด็นแรงงานข้ามชาติ

เริ่มต้นวิทยากรได้ถามถึงเหตุผลที่นักศึกษาสนใจประเด็นแรงงานข้ามชาติ ซึ่งคำตอบที่ได้น่าสนใจมากเพราะชี้ให้เห็นว่า แม้นักศึกษาจะมีความสนใจในโจทย์เดียวกัน แต่ก็มีเบื้องหลังที่ทำให้สนใจแตกต่างกัน บางคนสนใจเพราะไม่ค่อยมีความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติ ไม่มีข้อมูล จึงอยากรู้ บางคนสนใจเพราะมีแรงงานข้ามชาติทำงานอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในละแวกบ้าน บางคนอยากรู้เรื่องวัฒนธรรม อยากเข้าใจบุคลิกลักษณะ (Character) ของแรงงานข้ามชาติแต่ละเชื้อชาติ บางคนสนใจเพราะสงสัย เนื่องจากในจังหวัดของตนมีแรงงานข้ามชาติมากจึงอยากรู้ว่าแรงงานข้ามชาติมาแย่งงานคนไทยจริงหรือไม่ ส่วนบางคนที่ครอบครัวเปิดร้านขายของชำ กล่าวว่า รู้สึกเกิดความเห็นใจเพราะแรงงานข้ามชาติมักจะเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้แม่ของตนเองฟัง ในขณะที่บางคนสนใจเพราะเป็นคนมุสลิม จึงสนใจประเด็นชาวโรฮิงยา บางคนตั้งคำถามกับตัวเองว่า ถ้าเป็นเรา จะสามารถทำงานแบบแรงงานข้ามชาติได้หรือไม่ และอยากรู้ว่าพวกเขาเข้ามาทำงานแบบถูกหรือผิดกฎหมาย และบางคนสนใจเรื่องความเหลื่อมล้ำที่แรงงานข้ามชาติได้รับ สนใจประเด็นเรื่อง *“**มนุษย์**”*

ว่าด้วยเรื่องแรงงานย้ายถิ่น

ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ เกิดจากปัญหาการเมืองเรื่องชนกลุ่มน้อย ปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน และปัญหาสังคม ส่วนปัญหาของประเทศไทยก็คือการขาดแคลนแรงงานคนไทย จึงต้องเอาแรงงานข้ามชาติเข้ามา ซึ่งประเด็นนี้เป็นด้านหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ถ้านายจ้างให้ค่าจ้างดี คนไทยก็มาทำงาน แต่คนไทยรู้มาก นายจ้างจึงไม่ต้องการ โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งไม่จ้างคนไทยเลย แต่จ้างแรงงานข้ามชาติเพราะสั่งการง่าย นายจ้างชอบ

พอพูดถึงแรงงานข้ามชาติ หลายคนนึกถึงเรื่องความมั่นคง เช่น ปรากฏการณ์ในจังหวัดสมุทรสาคร พอมีแรงงานมากันสองแสนคน ก็นึกไปถึงเรื่องความมั่นคงแล้ว คนไทยยังมีทัศนคติแบบนี้ นายจ้างจำนวนมากมีทัศนคติว่า อย่าสอนแรงงานเพราะจะทำให้หัวแข็ง จริงๆ แล้วถ้าเราสอนเป็น สอนแบบอ่อนโยน เขาจะนอบน้อม **แรงงานข้ามชาติมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนเรา แม้ว่าจะมาทำงานต่างถิ่น สมมุติว่าเราไปต่างประเทศ ก็ไม่อยากให้ใครมากดขี่เช่นกัน** แรงงานข้ามชาตินั้นหนีร้อนมาพึ่งเย็น หลายคนพบว่าหนีเสือมาปะจระเข้อีก

ปัญหาของแรงงานข้ามชาติ

แรงงานจำนวนหนึ่งมีบัตร จำนวนหนึ่งไม่มีบัตร ถูกแสวงหาประโยชน์ด้านแรงงาน ถูกละเมิดสิทธิแรงงาน ถูกละเมิดทางเพศ ถูกบังคับค้ามนุษย์ ขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาของแรงงานข้ามชาติ มีตั้งแต่ปัญหาแรงงานเด็ก การถูกยึดเอกสารจากนายจ้าง อุบัติเหตุจากการทำงาน เข้าไม่ถึงหรือไม่ได้รับสวัสดิการ ถูกขบวนการหลอกลวงจากความไม่รู้ต่างๆ ที่สำคัญคือ การถูกเรียกรับผลประโยชน์ พูดได้ว่าพื้นที่ไหนมีแรงงานข้ามชาติ เป็นพื้นที่แสวงหาประโยชน์ของทุกอาชีพ โดยเฉพาะแรงงานที่ไม่จดทะเบียน ถือว่าผิดกฎหมาย แรงงานบางคนต้องยอมให้ถูกหาผลประโยชน์ ส่วนปัญหาของประเทศไทยที่ต้องเผชิญ มีทั้งปัญหาการค้ามนุษย์ และการตรวจสอบจากนานาประเทศที่เป็นคู่ค้า

มายาคติ

ระบบการศึกษาไทยมีหลักสูตรที่ออกแบบไว้สำหรับปลูกฝังค่านิยม ความเป็นไทย ความเป็นเรา ซึ่งกลับกลายเป็นการสร้างมายาคติทางสังคม คนต่างชาติโดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามหรือทำลายความมั่นคงของชาติ ก่อให้เกิดกำแพงที่ละเลยเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ ที่น่าสนใจคือมักมีข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ มีการใช้ภาษาเชิงลบ การทำสื่อต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ให้มาก ต้องสร้างทัศนคติเชิงบวก ***"อยากให้มองปัญหานี้ว่าเป็นสิ่งใกล้ตัว เกิดขึ้นจริง แต่อย่ามองว่าน่าสงสารมากนัก เพราะเขาไม่ได้ต้องการความสงสาร เรา***

น่าจะมองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนคนหนึ่ง ไม่ว่าเกิดที่ไหน มาจากไหน รวยหรือจน”

เด็กต่างชาติกับการศึกษาในไทย

เมื่อพ่อแม่ต้องทำงาน เด็กบางคนติดตามพ่อแม่ไปด้วย แต่หลายคนถูกทิ้งไว้ที่บ้าน บางครั้งลูกอยู่บ้านไม่มีใครดูแล พ่อแม่จึงผูกแขนขาไว้ ปัจจุบันมีเด็กลูกหลานแรงงานเป็นกำพร้ามากขึ้น เพราะพ่อไปทำงานเรือประมงแล้วหายไปเลย สถานการณ์ด้านการศึกษาของลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีหลายแบบ เช่น บางคนอยู่บ้านเฉยๆ ไม่ได้รับการศึกษา บางคนเรียนอยู่ในศูนย์ของเอ็นจีโอ บางคนอยากเรียนแต่ไม่ได้เรียนเพราะเป็นพี่ต้องดูแลน้อง หรือบางคนอายุใกล้กัน พี่ทำงานให้น้องไปเรียน นอกจากนี้ ในเขตเทศบาล ผู้ปกครองคนไทยที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนมักไม่ค่อยอยากให้มีเด็กข้ามชาติมาเรียนกับลูกหลานของตน แต่เมื่อเด็กสามารถสอบเข้าโรงเรียนได้ โรงเรียนก็ต้องรับเด็กเข้าเรียนตามกฎหมายและออกวุฒิการศึกษาให้เขา แต่หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ทั้งๆ ที่เรื่องนี้อยู่ในการดูแลของการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ศูนย์เด็กเล็ก

ดังนั้นเอ็นจีโอในพื้นที่จึงเข้ามาทำงานเพื่อจัดการศึกษาให้เด็กข้ามชาติในหลายรูปแบบ มีการจัดโซนทำกิจกรรมกับเด็ก มีล่ามที่พูดสื่อสารภาษาของเด็กได้ นอกจากนี้ยังต้องทำให้เด็กที่มาจากต่างเชื้อ

ชาติกันสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วย เพราะยังมีการแบ่งแยกเชื้อชาติกัน **กิจกรรมหนึ่งที่สำคัญคือการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมหรือทัศนคติที่แตกต่างกัน ขณะเดียวกันครูก็ต้องเข้าใจวัฒนธรรมของเด็กด้วย** เช่น เด็กพม่าไม่ตัดผม ถ้ามาโรงเรียนแล้วต้องตัดผม เขาก็จะไม่มาโรงเรียนอีกเลย

ในพื้นที่มีการตั้ง ***"ศูนย์การเรียนรู้"*** และมีกิจกรรมที่เรียกว่า ***"การเรียนรู้เคลื่อนที่"*** คือ เมื่อเด็กไม่สามารถแยกกับพ่อแม่มาเรียนในรูปแบบของโรงเรียนได้ เอ็นจีโอก็พยายามเคลื่อนที่เข้าไปหา เพราะเชื่อว่าเด็กต้องได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องรู้เรื่องทักษะชีวิต ควรรู้ว่าเข้ามาประเทศไทยต้องรู้อะไร วัฒนธรรมของประเทศนี้มองอย่างไร ***"การเรียนรู้ของพวกเขาไม่ใช่เรื่องวุฒิการศึกษา หรือเน้นเรื่องการสร้างรายได้เป็นหลัก แต่เชื่อว่า วินัยและการคิดที่เป็นระบบ จะต้องติดตัวเด็กไปในทุกที่ ส่วนหนึ่งก็ได้มอบภูมิคุ้มกันให้เขา ถ้ากลับบ้าน เชื่อว่าเขาจะสามารถดูแลตัวเองและเอาตัวรอดได้"***

บางโรงเรียนยังมองเด็กข้ามชาติว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องสุขภาพเป็นพาหะนำโรคติดต่อ หรือมองเด็กข้ามชาติด้วยอคติทางประวัติศาสตร์ ปัจจุบันมีการออกระเบียบใหม่ในเรื่องการรับเด็กเข้าศึกษา ถ้ามีเด็กจำนวนมาก ทางโรงเรียนก็ต้องมีวิธีการจัดการ เช่น เพิ่มห้องเรียน หรือจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม

การเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน

แรงงานข้ามชาติไม่มีบัตรประกันสุขภาพ บางโรงพยาบาลจึงปฏิเสธ หลายคนถูกนายจ้างพาไปทิ้งที่โรงพยาบาล มีการแจ้งทางมูลนิธิให้ไปช่วย บริษัทบางแห่งไม่เอาเข้าสู่ระบบประกันสังคม การประกันมีสองแบบ ประกันสังคมและประกันสุขภาพ อาชีพตามที่กฎหมายคุ้มครองในระบบประกันมีถึง 24 อาชีพ แต่แรงงานในอาชีพประมงนายจ้างมักไม่เอาเข้าระบบประกันสังคม

สังคมพหุวัฒนธรรม

ทุกวันนี้เราอยู่ท่ามกลางความหลากหลาย เราต้องมองว่าคนที่เข้ามาส่วนใหญ่มีดีอย่างไร ไม่ใช่แค่เข้ามาใช้แรงงาน บางคนเคยเป็นศิลปิน เป็นอาจารย์ เป็นทหาร เป็นพยาบาล แต่ประเทศไทยกลับให้เขาเป็นเพียงแรงงาน เราควรต้องมีมุมมองเรื่องความหลากหลาย เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ในสังคมของเรา

นักศึกษาสรุปและวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้

ที่ใช้คำว่า *"**วิเคราะห์**"* เพราะเห็นได้ว่านักศึกษากลุ่มนี้ไม่เพียงแค่สรุปสิ่งที่ได้ฟังจากพี่ๆ ภาคประชาสังคมเท่านั้น แต่นักศึกษายังมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมจากที่ภาคประชาสังคมเล่าให้ฟัง และวิเคราะห์มุมมองจากสิ่งที่ได้ฟังด้วย จนวิทยากรต้องออกปากชมว่า *"**ต้องยอมรับว่านักศึกษาสามารถเป็นตัวแทนพูดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ดี และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม**"*

เนื้อหาโดยสรุปที่นักศึกษานำเสนอให้เพื่อน ๆ ฟัง

เมื่อพูดถึงคำนี้ ก็มักจะนึกถึงแต่ชาวพม่า แต่ความจริงแล้วยังมีทั้งชาวกัมพูชาและชาวลาวในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน พวกเขามักเข้ามาทำอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น เกษตรกรรม ประมง รับจ้างทั่วไป ก่อสร้าง หรือทำงานในร้านอาหาร ถ้าเป็นภาคใต้ ก็อาจจะทำงานกรีดยางพารา

แรงงานข้ามชาติมีปัญหาเรื่องการเข้าไม่ถึงสิทธิและถูกลิดรอนสิทธิ การที่แรงงานเหล่านี้เข้ามาในประเทศไทย ก็เพราะหนีจากสภาพปัญหาในประเทศของเขาเพื่อหวังจะมีชีวิตที่ดีกว่าที่นี่ แต่เมื่อเข้ามาก็ถูกกดขี่ และมีการละเมิดสิทธิจากนายหน้าและคนอื่นๆ เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ ไม่ว่าแรงงานหญิงหรือชาย อีกทั้งแรงงานที่เข้ามานั้นยังอายุน้อยมาก การที่เขาทำงานก็ทำให้ขาดโอกาสด้านการศึกษา

ความจริงแล้ว ก็มีความพยายามผลักดันให้เกิดการดูแลแรงงานข้ามชาติ เช่น เรื่องบัตรประกันสุขภาพ แต่ก็เป็นเพียงนโยบาย ไม่มีผลบังคับใช้กับทุกสถานที่ โรงพยาบาลหลายแห่งก็มีเงื่อนไขในการรับแรงงานเหล่านี้เข้ารักษา

เมื่อแรงงานเหล่านี้มาอยู่ในประเทศไทย ก็มีลูกหลาน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งกลายเป็นตัวกำหนดอนาคตของเขา แม้ว่าในประเทศไทยจะมีโรงเรียนสำหรับลูกหลานแรงงานข้ามชาติ แต่ก็มักไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การสอนส่วนใหญ่มักสอนทักษะการมีชีวิตอยู่ในประเทศไทย แต่ไม่สามารถพัฒนาไปสู่ทักษะที่จะประกอบอาชีพได้ รัฐบาลก็ไม่ได้ช่วย เพราะเห็นว่าเด็กเหล่านี้ไม่มีสิทธิที่จะเรียนสูง นอกจากนี้ นายจ้างยังไม่ต้องการให้แรงงานเรียนสูงเพื่อจะได้กดค่าแรงได้ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับแรงงาน แรงงานก็ไม่กล้าพูด หรือไม่กล้าที่จะแจ้งตำรวจเมื่อตนถูกละเมิดสิทธิ

และแม้ว่ารัฐบาลจะมีพระราชบัญญัติการศึกษา สามารถเข้าโรงเรียนได้ แต่ก็ยังมีอุปสรรคอยู่ เช่น ช่องว่างทางกฎหมายและวัฒนธรรมที่ต่างกัน ทำให้เห็นว่า รัฐมีความพยายามที่จะแก้ปัญหา แต่ก็ยังมีอุปสรรคที่ทำให้ไม่เกิดสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ประเด็นที่น่าจะนำมาสื่อสารได้แก่ สิทธิมนุษยชน การถูกนายหน้ากดขี่ สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน ค่านิยมของคนไทยที่มองว่าเขาด้อยกว่า การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะเรื่องเอชไอวี เพราะนายจ้างจัดให้อยู่ในที่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ

- ใช้แรงงาน
- การเกษตร
- แม่บ้าน
- ประมง
- รับจ้าง
- ก่อสร้าง
- ร้านอาหาร
ประเภทของงานที่ทำ
สาเหตุ
- ต้องการเงิน
- ตามครอบครัว
- การถูกขอขี่
- การถูกปิดกั้นจาก
คนไทย
- ต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า
- ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
- ค่าแรงประเทศไทยได้ดีกว่า
ที่มา
แรงงานข้ามชาติ
สิทธิมนุษยชน
สุขภาพ
โดนเพยีจดหยาม
การศึกษา
กฎหมาย
ไม่มีเงิน
ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ
ไม่รองรับ

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

รศ.ดร.เรณู เวชรัชต์พิมล	อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
คุณณัฏฐ์ เวชรัชต์พิมล	ผู้ช่วยคณะทำงานแก้ไขปัญหาเหมืองทองจังหวัดพิจิตร ตามคำสั่ง คสช.

ปัญหามลภาวะนั้น แม้จะเกิดขึ้นที่ใดแต่มันจะกระทบไปยังจุดอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้นทุกคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและเกิดความสุขในสังคม เมื่อก่อนเวลาเราเจอคนเรียกร้องที่ถนนอาจรู้สึกไม่ชอบ เพราะทำให้ถนนสูญเสียความสวยงาม แต่เมื่อได้ลงไปทำงานจะพบว่า ที่พวกเขาออกมาก็เพราะไม่มีใครสนใจหรือช่วยเหลือในสิ่งที่เขาร้องเรียน จึงต้องใช้สองขาของตัวเองก้าวออกมา

รศ.ดร. เรณู เวชรัชต์พิมล ได้อธิบายประเด็นเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าและผลกระทบดังนี้

ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาและไฟฟ้าเป็นปัจจัยที่สำคัญ

แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยปี พ.ศ. 2553-2573 ต้องการให้เพิ่มการใช้เชื้อเพลิงถ่านหินในการผลิตไฟฟ้า แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องสร้างโรงไฟฟ้าที่ใด และการสร้างโรงไฟฟ้าควรสร้างใกล้พื้นที่ซึ่งมีความต้องการใช้ไฟฟ้ามากเพื่อลดการสูญเสียทางไฟฟ้าระหว่างส่งไฟฟ้าไปตามสาย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) รายงานในการประชุมระดับบริหารระหว่าง EGAT-PEA ปี 2557 ของว่า สภาพระบบกำลังไฟฟ้าภาคใต้ที่พึ่งได้ในปัจจุบัน รวม 3,887.7 เมกะวัตต์ (MW) โดยมีความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงสุดเท่ากับ 2,467.7 MW (เมื่อ 26 เม.ย. 2557 เวลา 19.30 น.) จึงมีไฟฟ้าเหลือและมีสำรองไว้ 36.5 % ซึ่งสูงกว่าที่เกณฑ์มาตรฐาน ตัวเลขความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 5.74 %

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดที่มีปาล์มน้ำมันมากที่สุดในประเทศไทย และสามารถผลิตไฟฟ้าได้ จากพลังงานทางเลือก เช่น จากชีวมวลที่เหลือทิ้งและจากน้ำเสียจากโรงงานปาล์มน้ำมัน จึงช่วยลดปริมาณขยะ ขณะนี้เอกชนมีไฟฟ้าเหลือ ต้องการขายไฟฟ้าให้ กฟผ. แต่ยังติดขัดด้านสายส่งไฟฟ้าเต็ม

ผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหินที่สำคัญ

โรงไฟฟ้ากระบี่ ใช้ถ่านหินนำเข้าชนิดซับบิทูมินัสเป็นเชื้อเพลิงหลัก มีกำลังการผลิต 870 MW ใช้ถ่านหินเฉลี่ย 7,260 ตัน/วัน ในถ่านหินมีมลสารปนเปื้อน คือ ซัลเฟอร์ สารอินทรีย์ระเหยง่าย ตะกั่ว ปรอท แคดเมียม และสารหนู ซึ่งหลายชนิดเป็นสารก่อมะเร็ง ในกระบวนการผลิตไฟฟ้าจะต้องใช้สารเคมี 78,282 ตัน/ปี และเกิดเป็นของเสีย 368,810 ตัน/ปี โดย 60 % เป็นขี้เถ้าถ่านหิน ซึ่งมีโลหะหนักปนเปื้อน และรายงานจากสหรัฐอเมริกาพบว่าสารพิษจากขี้เถ้าถ่านหินซึมลงแหล่งน้ำใต้ดิน ทำให้ประชาชนเจ็บ ป่วย เด็กทารกเกิดมามีความผิดปกติด้านสติปัญญาและรูปลักษณ์

ที่ตั้งของโรงไฟฟ้า อยู่ใน ต. คลองขนาน อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ โรงไฟฟ้าจะสูบน้ำ ไปใช้และทิ้งน้ำ หล่อเย็นที่มีความร้อนสูงว่าอุณหภูมิของน้ำลงคลองปกาสัย 67,466 ลบ.เมตร/วัน จากการสำรวจคำนวณได้ว่าแต่ละวันมีสัตว์น้ำวัยอ่อน ลูกกุ้ง หมึก ปลา ติดมาด้วย 85,108 ตัว มีแพลก์ตอนพืชและสัตว์ 375,110 เซลล์ ตลอดอายุของโรงไฟฟ้า 20-25 ปี ย่อมทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำในคลองปกาสัย ให้เสื่อม โทรม ตลอดลำคลองมีป่าชายเลน เป็นแหล่งทำประมงที่สำคัญ มี เรือประมงขนาดเล็กจับสัตว์น้ำอย่างเป็นล่ำเป็นสัน จึงกล่าวได้ว่าคลองปกาสัยเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนที่เปราะบาง เป็นรอยต่อของระบบ นิเวศที่เชื่อมระหว่างบนบก ป่าเขา ป่าชายเลน และฝั่งทะเล จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการทำประมงพื้นบ้าน

ที่ตั้งของโรงไฟฟ้ากระบี่ไม่เหมาะสม

โรงไฟฟ้ากระบี่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากเครื่องบินก่อนที่เครื่องจะลงหรือขึ้นจากสนามบิน เพราะจังหวัดกระบี่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เข้าประเทศปีละ 70,000 ล้านบาท/ปี และมี "ปฏิญญา การพัฒนาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่สู่ความยั่งยืน" ถ่านหินจึงไม่ใช่คำตอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่ ขอให้พลเมืองไทยช่วยกันส่งข้อความถึงรัฐบาลให้หยุดโรงไฟฟ้ากระบี่

ท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้ว

เป็นท่าเทียบเรือยาว 280 เมตร กว้าง 30 เมตร เพื่อขนถ่ายถ่านหินจากเรือขนาด 10,000 เดทเวทตัน หลังจากขนถ่านหินขึ้นที่ท่าเรือแล้วจะมีการกองถ่านหินไว้ในอาคารใกล้ชายฝั่ง และลำเลียงไปยังโรงไฟฟ้ากระบี่ซึ่งมีระยะทาง 9 กม. โดยสายพานลำเลียงและอุโมงค์ผ่านพื้นที่ชุมชน มีทั้งโรงเรียนและศาสนสถาน ที่สาธารณะ ป่าสงวนแห่งชาติและป่าชายเลน

ที่ตั้งท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้วไม่มีความเหมาะสม

พื้นที่บ้านคลองรั้วเป็นพื้นที่ผลิตอาหารที่สำคัญของจังหวัดกระบี่ การเดินเรือขนถ่านหินจะสร้างผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่ง ทั้งจากพื้นที่บ้านคลองรั้ว เกาะปู เกาะจำ เกาะศรีบอยา และจากชุมชนใกล้เคียงที่ใช้พื้นที่ในทะเลเหล่านี้ร่วมกัน กว่า 400 ลำเรือ แบ่งปันพื้นที่ทำประมงร่วมกัน จึงเป็นพื้นที่ผลิตอาหารทะเลอินทรีย์ มีผลิตภัณฑ์ส่งออก เช่น ปูม้า จำหน่ายที่ K Village สุขุมวิท

กรุงเทพ และส่งออกสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปู และแมงกระพรุน การปนเปื้อนจากถ่านหิน จึงมีผลต่อความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของอาหารทะเลจากพื้นที่นี้ ทั่วโลกกังวลใจกับสารปรอทในถ่านหินที่ปนเปื้อนลงสู่ทะเลและสะสมผ่านห่วงโซ่อาหารถึงคน ส่งผลกระทบต่อการทำงานของระบบประสาทและทำให้ทารกในครรภ์เกิดมามีสติปัญญาต่ำกว่าอายุ

เพราะอยู่ในพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม จ.กระบี่ และอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) เส้นทางเดินเรือวิ่งตัดสนามหญ้าทะเลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งมีพันธุ์หญ้าถึง 9 จากทั้งประเทศ 12 ชนิด เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์หายาก ใกล้สูญพันธุ์ ที่อยู่ใน Red List ของ IUCN และของไทย มีพะยูน เต่าตนุ โลมา หญ้าทะเลยังเป็นที่อาศัยและวางไข่ของสัตว์น้ำ พบหายหวาน หอยชักตีน หอยท้ายเพรา ในพื้นที่นี้

เส้นทางเดินเรือขนถ่านหินทำลายพื้นที่หากินของชาวประมงและการท่องเที่ยว เริ่มจากบริเวณร่องน้ำซึ่งเรือถ่านหินจะผ่าน ก่อนเข้าช่องแหลมหิน เป็นที่วางอุปกรณ์ทำประมงชนิดต่าง ๆ หนาแน่น ตามช่วงน้ำคลื่นลมและฤดูกาล ส่วนเส้นทางเดินเรือช่วงผ่านหินแดง เกาะห้า เป็นพื้นที่ดำน้ำที่ดีของโลก ละเส้นทางของเรือขนถ่านหินซ้อนทับกับเส้นทางเดินเรือท่องเที่ยวอันดามัน ไปเกาะลันตา และเกาะพีพี จึงกระทบต่อการท่องเที่ยว

เป็นแหล่งอพยพของนกชายเลน ทำให้พื้นที่นี้เป็นเครือข่ายนกชายเลนอพยพเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย ดึงดูดการท่องเที่ยวชมความเขียวขจีและสรรพชีวิตในป่าชายเลน

เป็นพื้นที่สึนามิ พื้นที่สร้างท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้วและเกาะใกล้เคียงเป็นพื้นที่เคยได้รับผลกระทบจากสึนามิ การขนถ่านหินผ่านเส้นทางมรสุมและเคยมีสึนามิเป็นความเสี่ยง และในช่วงเดือนพฤษภาคม 2558 เป็นช่วงที่หลายพื้นที่ของ จ. กระบี่ รับรู้ถึงแผ่นดินไหวได้

โครงการท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้วทำลายคุณค่าทางจิตใจที่ชาวกระบี่พร้อมใจกันดูแลปกป้องรักษาป่าชายเลนเพื่อสนองพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ ที่ทรงขอให้รักษาป่าชายเลนไว้

โครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา

จากนั้นคุณณัฏฐ์ เวชรัชต์พิมล ได้เล่าถึงโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราว่า โครงการท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบารา ตั้งอยู่ในพื้นที่ อ. ละงู จ.สตูล ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในปี 2552 เห็นชอบให้ใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา 291 ไร่ แต่ เมื่อ 4 มีนาคม 2553 อธิบดีกรมเจ้าท่ามีหนังสือขอใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา 4734-0-62 ไร่ เพิ่มขึ้นจากมติฯ ถึง 16.3 เท่า อธิบดีกรมเจ้าท่ากล่าวว่า โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบาราระยะที่ 1 ใช้วงเงินก่อสร้างประมาณ 1.17 หมื่นล้านบาท มีแผนจะเริ่มก่อสร้างได้ในปี 2559 เพื่อใช้เป็นประตูการค้าที่สำคัญของไทย เชื่อมทะเล 2 ฝั่ง จาก จ. สงขลา ไป จ. สตูล และเป็นทางเลือกในการขนส่ง

สินค้านอกจากช่องแคบมะละกาที่จะต้องเสียเวลาอ้อม ก่อนเปลี่ยนถ่ายขึ้นเรือแม่ สามารถสร้างผลประโยชน์ตลอดอายุโครงการ 30 ปี ได้ประมาณ 1.16 แสนล้านบาท หรือประมาณ 3,880 ล้านบาทต่อปี

นักเศรษฐศาสตร์ประเมินความคุ้มค่าเชิงเศรษฐศาสตร์ได้แตกต่างกัน โดยพบว่า จากการลงทุน 1 บาท จะได้รายได้เข้าใาเพียง 0.30 บาท โครงการนี้รัฐจึงต้องสนับสนุนตลอดไป

มีความเสี่ยงที่จะเป็นท่าเรือร้างสูง เพราะท่าเทียบเรือในภาคใต้ที่สร้างเสร็จใหม่ คือ ท่าเทียบเรือระนอง ขณะนี้กำลังสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึก จ. ตรัง นอกจากนี้รัฐยังมีการพัฒนาการขนส่งทางรางเพิ่มขึ้นและในประเทศเพื่อนบ้านมีการขยายท่าเทียบเรือน้ำลึกเพิ่มขึ้น

รูปแบบท่าเรือออกแบบเป็นเกาะกลางทะเล พื้นที่ 292 ไร่ กว้าง 430 เมตร ยาว 1,086 เมตร มีท่าเทียบเรือสินค้าคอนเทนเนอร์ 3 ท่า ความกว้างหน้าท่า 35.5 เมตร ยาว 750 เมตร รองรับเรือสินค้าขนาดใหญ่ได้ครั้งละ 2 ลำ มีพื้นที่ลานกองเก็บสินค้ากว้าง 280 เมตร ยาว 700 เมตร มีสะพานคอนกรีตขนาด 4 ช่องจราจร กว้าง 24.5 เมตร ยาว 4.3 กิโลเมตร สำหรับรถยนต์และรถไฟ และต้องสร้างเขื่อนหินทิ้งกันคลื่น ยาว 1.7 กิโลเมตร โดยจะอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ 6 กิโลเมตร จะเห็นได้ว่าการสร้างเกาะกลางทะเล ทำให้มีการระเบิดภูเขา นำหินมาถมทะเล ในขณะที่ จ.สตูล เป็นจังหวัดที่ประกาศเป็น GeoPark เพราะมีซากดึกดำบรรพ์ (fossil) จำนวนมาก นับเป็นจังหวัดเดียวของไทยที่อยู่ในระหว่างจะขึ้นทะเบียนในระดับนานาชาติในด้านนี้

กรมเจ้าท่าเล็งเห็นถึงสินค้าจากภาคกลาง แต่ถ้าพิจารณากระบวนการขนส่งสินค้า จะเห็นว่า มีขั้นตอนที่ซับซ้อน ซึ่งผู้ส่งออก จะไม่นิยมการขนส่งที่ต้องโยกย้ายตู้คอนเทนเนอร์หลายครั้ง เพราะเสี่ยงสินค้า เสียหายและการสูญหายของตู้คอนเทนเนอร์ เพราะถ้าสินค้ามาจากส่วนกลาง เช่น มาจากท่าเทียบเรือคลองเตย จะต้องผ่านขั้นตอน (1) ขนสินค้าลงเรือที่ท่าเรือคลองเตย (2) เมื่อถึงสงขลา ต้องเอาสินค้าขึ้นบกเพื่อขึ้นรถไฟรางคู่ ขนส่งทางราง ไปถึง จ.สตูล (3) ขนสินค้าลงจากรถไฟและขนไปลงเรือที่ท่าเทียบเรือปากบารา จึงเห็นได้ว่ากระบวนการขนส่งนี้ใช้เวลา และมีหลายขั้นตอน ทำให้มีต้นทุนค่าแรงสูง มีค่าธรรมเนียมมาก ทั้งยังต้องกรอกแบบฟอร์มจำนวนมากด้วย

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ อาจารย์ให้ความเห็นทั่วๆ ไปว่า ในภาคใต้ขณะนี้ จะไม่มีเอกชนกล้าลงทุนสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึก เพราะไม่มีสินค้ามากพอ ทำให้ไม่มีผู้มาใช้ท่าเทียบเรือมากพอที่จะคุ้มทุน

ผลกระทบสำคัญจากโครงการท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบารา คือ ผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของ สัตว์ทะเล และพื้นที่ทำกินของชาวประมง ตั้งแต่ระยะก่อสร้าง ถึงระยะดำเนินการ ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งดำน้ำที่มีปะการังอ่อน 7 สี แห่งเดียวของประเทศ กระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เกาะหลีเป๊ะ เกาะหินงาม เกาะไข่ และมีการเวนคืนพื้นที่เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม 150,000 ไร่และขึ้นที่คลังน้ำมันอีก 5,000 ไร่ ซึ่งกรมเจ้าท่าอธิบายว่าเป็นเพียงแนวคิดเบื้องต้นเพื่อจะสนับสนุนการพัฒนา ท่าเรือน้ำลึกปากบาราเท่านั้น ซึ่งหากจะเกิดการสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นจริง

ก็จะต้องมีการจัดทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

จากรายงานการศึกษาของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สรุปการพัฒนาพื้นที่นี้เป็นอุตสาหกรรมปิโตรเคมี คล้ายที่มาบตาพุด ทำให้ประชาชน **ชุมชนท้องถิ่นคัดค้าน เพราะได้เรียนรู้ความล้มเหลวของการพัฒนาในพื้นที่มาบตาพุด ที่ชุมชนดั้งเดิมล่มสลาย มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก**

ปัญหาอุตสาหกรรม เหมืองแร่ที่ จ.พิจิตร

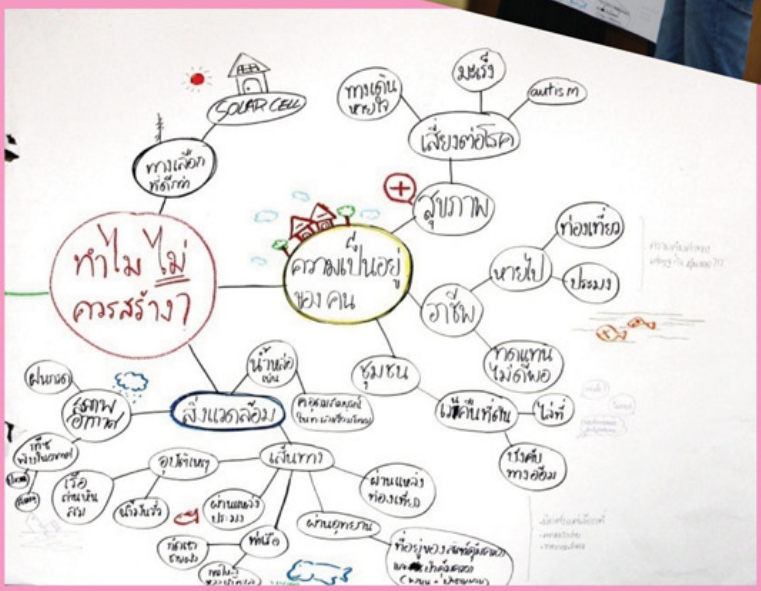

นักศึกษาสรุปและวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้

หลังจากที่ได้ฟังวิทยากร นักศึกษาได้ช่วยกันสรุปและวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ และนำมาเล่าให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง ซึ่งสิ่งแรกที่นักศึกษาอยากบอกเพื่อนๆ คือ “เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากและต้องการการแก้ไขโดยด่วน ประเด็นหลักมี 2 ด้าน ได้แก่ ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว คือ เหมืองแร่ที่ จ.พิจิตร และปัญหาที่กำลังจะเกิด ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมถ่านหินที่ จ.กระบี่”

เริ่มตั้งแต่ปี 2528 ที่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้อนุมัติโครงการสำรวจแร่ทองคำในประเทศไทย และก็ได้พบแหล่งแร่ทองคำทั้งหมด 76 แห่ง ตีเป็นมูลค่าทั้งหมด 1 ล้านล้านบาท ฟังดูอาจจะรู้สึก

ว่ามีมูลค่าสูงมาก แต่ปัญหาก็คือ พื้นที่ที่มีแร่ทองคำนั้นอยู่ในที่เอกชน และการขุดแร่จำเป็นต้องใช้นวัตกรรมจากต่างประเทศ ซึ่งต้องใช้การจ้างมาขุด ในกระบวนการขุดก็สร้างมลภาวะมากมาย จากนั้นก็ต้องมีกระบวนการแยกทองด้วยสารเคมี คือ สารไซยาไนด์ ซึ่งสารนี้เคยถูกใช้ในช่วงสงครามโลก เป็นสารที่อันตรายมาก แต่ในกระบวนการแยกทองต้องใช้สารนี้ในปริมาณมาก ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่รอบๆ เหมืองแร่ โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพ การที่ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมจริงๆ แล้วก็ควรจะคิดก่อนว่าผลประโยชน์ที่ได้นั้นคุ้มค่าหรือไม่ ทองที่ขุดได้นั้นถูกนำไปขายที่อื่น แต่คนในประเทศต้องตาย การทำเหมืองแร่ทองคำจึงสร้างความเสียหายมากมาย อยากให้ชั่งน้ำหนักว่า สิ่งนี้สร้างประโยชน์หรือโทษมากกว่ากัน

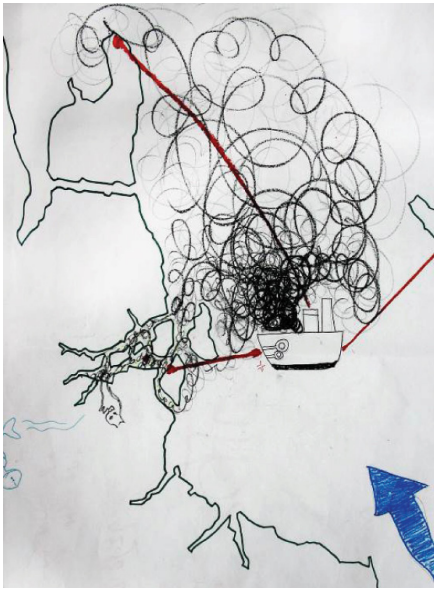

ปัญหานิคมอุตสาหกรรมถ่านหินที่ จ.กระบี่

ปัญหานี้เริ่มจากความกังวลว่าก๊าซธรรมชาติกำลังจะหมด จึงต้องหาแหล่งพลังงานทดแทน ซึ่งก็คือถ่านหิน แต่รัฐบาลไม่ได้บอกชาวบ้านว่าถ่านหินนั้นเป็นพลังงานที่ไม่สะอาด การใช้พลังงาน

ถ่านหินนั้นเพื่อจ่ายไฟฟ้าให้นิคมอุตสาหกรรมในภาคใต้ โดยจ่ายไฟจากประเทศอินโดนีเซีย **เหตุผลที่ไม่ควรสร้างนิคมอุตสาหกรรมก็คือ มีตัวอย่างจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งล้มเหลวเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยสิ้นเชิง ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคน โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพ เพราะโรงงานเหล่านี้ล้วนแต่ปล่อยสารพิษที่ทำลายทางเดินหายใจ ทำให้เป็นมะเร็ง เด็กที่เกิดมาผิดปกติ เช่น เป็นออทิสติก**

แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งประมงหายไป เพราะน้ำหล่อเย็นที่ออกมาจากโรงงานจะทำลายทรัพยากรในทะเล นอกจากนั้นเมื่อมีโรงไฟฟ้าถ่านหิน ก็จะมีการเวนคืนที่ดิน ซึ่งรัฐบาลก็ให้ค่าตอบแทนไม่คุ้มค่า จะต้องเกิดการไล่ที่ชาวบ้าน

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

เส้นทางเดือนเรือที่ขนส่งถ่านหินจะมาจาก จ.สตูล ผ่านจุดที่เป็นแหล่งดำน้ำและแหล่งท่องเที่ยว และยังเป็นแหล่งอาศัยของพะยูนอีกด้วย ถ่านหินจะทำให้เกิดฝนกรด ส่งผลให้เพาะปลูกไม่ได้ และยังจะมีการเพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติบางส่วน อีกสาเหตุหนึ่งที่ไม่น่าจะทำอุตสาหกรรมถ่านหินก็คือ เรามีแหล่งพลังงานไฟฟ้าที่ดีกว่า คือ เทคโนโลยีโซลาร์เซลล์ แต่รัฐบาลไม่ได้ส่งเสริมให้ใช้

ปัญหาสภาพภูมิอากาศ

เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งการท่องเที่ยวและความเป็นอยู่ของชุมชน ตัวอย่างผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้าเรือถ่านหินล่ม เราคงได้เห็นแล้วจากกรณีท่อส่งน้ำมันของ ปตท. รั่วและทำให้เกิดน้ำมันปนเปื้อนไปจนถึงเกาะเสม็ด หากเรือถ่านหินล่ม จะเกิดผลกระทบมากมาย เพราะเส้นทางเดินเรือนี้จะผ่านเกาะพีพี เกาะลันตา ฯลฯ จะส่งผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งทำให้เกิดคำถามว่า หากสิ่งนี้เกิดขึ้นจริงจะคุ้มค่าหรือไม่ เพราะเกาะเหล่านี้สร้างรายได้ถึงปีละ 60,000 ล้านบาทจากการท่องเที่ยว

การที่เราจะลงทุนหรือสร้างสิ่งใดขึ้นมาทดแทน ควรจะประเมินผลกระทบให้รอบคอบ เพราะเราจะไม่ได้สูญเสียแค่ด้านเศรษฐกิจ แต่พลเมืองของประเทศเราจะได้รับผลกระทบไปด้วย และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งสร้างรายได้ให้เรา และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำก็จะเสียหาย

แนวทางการแก้ปัญหาก็คือ ควรทำให้คนในพื้นที่ได้รับรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ให้เขาลุกขึ้นสู้และบอกว่าไม่ต้องการสิ่งนี้ และทำให้สังคมตระหนักว่าต้องช่วยกันรักษาแผ่นดินของตัวเอง

วิทยากรช่วยเพิ่มเติมมุมมอง

เรือขนส่งถ่านหิน จะแล่นมาจากประเทศอินโดนีเซีย ผ่านทะเลตรัง ขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงภูเก็ต ดังนั้นจะแล่นผ่านแหล่งดำน้ำระดับโลกทั้งหมด แต่ที่สำคัญก็คือ ระหว่างที่เข้าไปตรงช่องแหลม พื้นที่นั้นเป็นที่ทำการประมงที่ดีและอุดมสมบูรณ์มาก การเลือกที่ตั้งโครงการนี้แย่มาก เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จ.ตรัง กระบี่ ภูเก็ต จะได้รับผลกระทบทั้งหมดเพราะอยู่ในฝั่งทะเลอันดามัน เรื่องที่สอง จุดที่จะสร้างท่าเทียบเรือขนถ่านหินเป็นพื้นที่ของหญ้าทะเลที่ใหญ่มากและมีฝูงพะยูนอยู่ พะยูนเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ถ้ามีเรือแล่นผ่านก็จะอพยพไปที่อื่น เช่นเดียวกับปลาทั้งหลาย และ จ.กระบี่นั้น นักท่องเที่ยวที่มาเป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเห็นธรรมชาติ ไม่ใช่การท่องเที่ยวแบบพัทยา การมีโรงไฟฟ้าถ่านหินจึงเป็นเรื่องอ่อนไหวมากสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ พื้นที่นี้ยังมีระบบนิเวศที่ดีมากจนได้ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ถ้าพิจารณาจากสิ่งเหล่านี้แล้วจึงไม่น่าจะสร้างทั้งโรงไฟฟ้าและท่าเทียบเรือ อยากให้เราใช้สื่อเพื่อปกป้องพื้นที่ดีๆ แบบนี้ได้

เรามีนักเรียนนักศึกษาเป็นล้าน ๆ คน แต่เราเอาเยาวชนเหล่านี้มากักขังไว้ในรั้วของการศึกษาทั้งหมด ลองนึกภาพว่า ถ้าเยาวชนเป็นล้าน ๆ คนเหล่านี้ได้อยู่กับชาวบ้าน ทำงานร่วมกับชาวบ้าน เขาจะเกิดจิตสำนึกใหม่ หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เพราะเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในหัวใจมีโอกาสงอกขึ้นจากการที่มนุษย์กับมนุษย์เอาหัวใจไปสัมผัสกัน

ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี

ปฏิรูปประเทศไทย ปฏิรูปจิตสำนึก จิตสำนึกเปลี่ยน ทุกอย่างเปลี่ยน 2554

พื้นที่

จริง

โจทย์

หลังจากนักศึกษาได้ฟังปัญหาสังคมในเรื่องต่างๆ และเลือกประเด็นที่จะผลิตสื่อแล้ว แต่ละทีมได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก โดยบางทีมลงพื้นที่ด้วยตนเอง บางทีมมีภาคประชาสังคมพาไปลงพื้นที่ด้วย และบางทีมประสานงานกับภาคประชาสังคมเพื่อขอให้แนะนำพื้นที่ให้เท่านั้น

ระยะเวลาในการลงพื้นที่จะขึ้นอยู่กับข้อมูลที่แต่ละทีมต้องการ บางทีมไปเช้าเย็นกลับ บางทีมนอนค้างในพื้นที่เป็นเวลาหลายวัน

การลงพื้นที่จริง มีส่วนสำคัญมากที่ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ ความเข้าใจที่เกิดขึ้นนี้ แตกต่างจากเข้าใจด้วยการอ่านหนังสือหรือค้นจากอินเทอร์เน็ต เพราะการไปสัมผัสพื้นที่จริง คนจริง ความรู้สึกจริงนั้น เป็นประสบการณ์ที่ไม่อาจหาได้บนโลกออนไลน์ และที่สำคัญ หลายทีมต้องเปลี่ยนแผนการผลิตสื่อจากที่ตั้งใจไว้ในตอนแรก เมื่อพบว่างานที่คิดจะทำในตอนแรกไม่ได้ตอบโจทย์ปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านในพื้นที่ หรือพบว่าชาวบ้านต้องการงานสื่อสารอย่างอื่นที่จำเป็นมากกว่าประเด็นที่เราเลือกทำ

การลงพื้นที่ของนักศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะได้ประสบการณ์ดีๆ นอกห้องเรียนแล้ว ยังถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญของเยาวชนที่จะได้ลองนำความรู้จากชั้นเรียนออกสู่ชุมชน

คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขานิเทศศิลป์

มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขานิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประเด็น:	ที่ดินทำกิน
พื้นที่ศึกษาข้อมูล:	ชุมชนทับยาง จังหวัดพังงาและ กลุ่มชาวเลอูรักลาโว้ย จังหวัดภูเก็ต
อาจารย์พี่เลี้ยง:	อาจารย์บุญชู บุญลิขิตศิริ
พี่เลี้ยงภาคประชาสังคม:	คุณอำนาจ จันทร์ช่วง และ คุณทัศนา นาเวศน์

หลังจากจบกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1 นักศึกษาที่เข้าฟังเรื่องประเด็นที่ดินรู้สึกมึนหัวมาก เนื่องจากมีประเด็นทางกฎหมายเยอะมาก แต่หลังจากกลับมาแลกเปลี่ยนความเห็นกับเพื่อนที่ไปฟังประเด็นอื่น ก็มาสรุปเลือกหัวข้อประเด็นที่ดินทำกิน หลังจากนั้นก็หาความรู้เรื่องกฎหมายเพิ่มเติมและนัดลงพื้นที่ ทีมมหาวิทยาลัยบูรพาได้เลือกลงพื้นที่ทางภาคใต้ซึ่งมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินรุนแรง เพื่อเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเรื่องที่ดินของชุมชน โดยเลือกลงพื้นที่ในสองจังหวัดคือ ชุมชนทับยาง จังหวัดพังงา และชุมชนชาวเลอูรักลาโว้ย จังหวัดภูเก็ต

การลงพื้นที่ในครั้งนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสื่อและเนื้อหาที่คิดไว้ทั้งหมด

เนื่องจากในตอนแรก ก่อนลงพื้นที่ นักศึกษามองว่าการจะแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินได้ต้องให้ผู้มีอำนาจเป็นคนแก้ไข นักศึกษาจึงคิดว่า จะทำสื่อโดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ “**ผู้มีอำนาจ**”

แต่หลังจากลงพื้นที่แล้วทำให้นักศึกษาเกิดมุมมองใหม่ๆ เนื่องจาก ได้สัมผัสและเข้าใจถึงความรู้สึกของชาวบ้านดีขึ้น จึงเกิดความรู้สึกอยากช่วยชาวบ้าน อยากทำสื่อที่ให้ความรู้เรื่องกฎหมายแก่ “**ชาวบ้านในพื้นที่**” คิดว่าสิ่งที่จะช่วยชาวบ้านได้น่าจะเป็น พ.ร.บ. 4 ฉบับ ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินช่วยกันคิดขึ้นมา

แต่เมื่อได้พูดคุยกับชาวบ้านมากขึ้น จึง**เข้าใจสถานการณ์จริงของชาวบ้านในพื้นที่** และพบว่าสื่อที่จะให้ความรู้เรื่องกฎหมายแก่ชาวบ้านกลุ่มนี้อาจไม่มีประโยชน์มากนัก เนื่องจากชาวบ้านที่ทับยางมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายนี้มากกว่าตัวนักศึกษาเสียอีก เพราะเป็นกลุ่มที่ร่วมจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว ส่วนชาวบ้านที่หาดราไวย์ส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดและอ่านภาษาไทยได้

สุดท้ายนักศึกษาจึงคิดว่า อาจจะต้องเปลี่ยนเป้าหมายในการรับสื่อโดยจะเป็นการสื่อให้ "**ประชาชนทั่วไป**" รับทราบถึงปัญหาที่มีอยู่ เมื่อพวกเขาได้ทราบเรื่องราวแล้ว อาจจะทำให้มีคนหรือองค์กรต่างๆ ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้านเหล่านี้เพิ่มขึ้น

ทีมนักศึกษาได้มีการประชุมสรุปงาน และแลกเปลี่ยนมุมมองความรู้สึก ที่ได้ลงพื้นที่ในครั้งนี้ ซึ่งนักศึกษากล่าวว่า พวกเขารู้สึกประทับใจ และชื่นชม ในความเข้มแข็งของชุมชนทับยาง ที่ใช้ชีวิตของตัวเองต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง สำหรับชุมชนหาดราไวย์ สิ่งที่นักศึกษาประทับใจคือ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ของชุมชนชาวเลอันประกอบไปด้วยชาวมอแกน, มอแกลน, และอูรักลาโว้ย ที่อยู่กับวิถีชีวิตแบบเดิมๆ มีความสุขอย่างพอเพียง ชาวเลเหล่านี้เพียงต้องการพื้นที่ทำกินที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ ไม่ได้คิดจะครอบครองที่ดินเป็นของส่วนตัว

การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่

อาจารย์บุญชูเล่าให้ฟังว่า ก่อนลงพื้นที่จริง มีการศึกษา case ตัวอย่างหลายๆ case เช่น ตามข่าว เว็บไซต์ เพราะโจทย์จาก workshop ยังไม่ชัดมาก ยังไม่เข้าใจประเด็นที่ดินมากนัก เพราะส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย นอกจากนี้ มีการโทรคุยกับภาคประชาสังคมเพื่อซักถามข้อสงสัย และขอข้อมูลเพิ่มเติม

บทบาทของอาจารย์ในการลงพื้นที่

อาจารย์บุญชูได้แลกเปลี่ยนวิธีการสนับสนุนนักศึกษาในการลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้โจทย์จริงว่า อาจารย์พยายามปล่อยให้นักศึกษาได้ทำกันเอง ฝึกให้บริหารจัดการเอง เช่น จองตั๋วเครื่องบิน ติดต่อเช่ารถขับในพื้นที่ รวมทั้งให้นักศึกษาวางแผนลงพื้นที่เอง โดยอาจารย์แนะนำว่าจะเจอปัญหาอะไรบ้าง เช่น เรื่องเวลา เมื่อลงพื้นที่จริงก็จะทำตามแผนของเด็ก อาจารย์เพียงคอยดูอยู่ห่างๆ และจะให้คำแนะนำก็ต่อเมื่อนักศึกษาคิดไม่ออกกันจริงๆ อาจารย์เชื่อว่านักศึกษาโตแล้ว การปล่อยให้เด็กได้ทำอะไรกันเอง เป็นการทำให้เด็กได้ความรู้ และได้ประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ได้ หลังจบจากสถาบันการศึกษาไปแล้ว

เติบโตจากการลงพื้นที่จริง

เมื่อพูดถึงความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาหลังจากการลงพื้นที่ อาจารย์กล่าวว่า “ธรรมชาติเดิมของเด็กจะมีโลกส่วนตัวค่อนข้างสูง เมื่อเข้าร่วมกิจกรรม เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกมากขึ้น ลงพื้นที่แล้วได้เห็นปัญหาของชาวบ้าน จึงเกิดความคิดถึงคนอื่นมากขึ้น”

สิ่งดีๆ จากการลงพื้นที่อีกอย่างที่อาจารย์บุญชูมองเห็นคือ ข้อมูลที่ได้ ทำให้เด็กเกิดมุมมองที่หลากหลาย และเกิดการถกเถียงแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน มองว่าเสน่ห์คือ เด็กมีมุมมองที่ต่างกัน ไม่ได้มองมุมเดียวกัน เช่น ที่พังงามีชาวบ้านเป็นผู้เสียประโยชน์ มีเด็กเห็นใจชาวบ้าน แต่บางคนมองว่า คนที่ถูกหลอกมาซื้อที่ดินแล้วถูกชาวบ้านฟ้องก็น่าเห็นใจเหมือนกัน จากนั้นเด็กก็หยิบประเด็นนี้มาแลกเปลี่ยนมุมมองกัน

ประโยชน์ต่อตัวอาจารย์ และการนำไปต่อยอดทางการศึกษา

อาจารย์บุญชู ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้ และการนำประสบการณ์ไปต่อยอดการเรียนการสอนว่า *"**ตัวอาจารย์เองได้รับประโยชน์จากโครงการนี้ ได้มาลงพื้นที่ ได้เห็นวิถีชีวิตชาวเล ได้เห็นการต่อสู้ของชาวบ้านที่ไม่เคยรู้มาก่อน ประสบการณ์เหล่านี้จะนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอน แต่คิดว่าอาจจะลงพื้นที่ที่อยู่ใกล้ตัวนักศึกษา เพราะปัญหามีอยู่เกือบทุกที่ นักศึกษาควรเข้าใจปัญหาในท้องถิ่นของตัวเองก่อน แล้วค่อยไปเรียนรู้เรื่องไกลตัว การลงพื้นที่ใกล้ตัวอาจทำให้นักศึกษาได้เห็นบางสิ่งบางอย่างที่ถูกละเลย หลงลืมไป หรือไม่เคยรู้มาก่อน นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นสำนึกรักบ้านเกิดให้กับนักศึกษาอีกด้วย"*

คณะวิทยาการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

คณะวิทยาการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ประเด็น:

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(ท่าเรือน้ำลึกปากบารา)

พื้นที่ศึกษาข้อมูล:

จังหวัดสตูล

อาจารย์พี่เลี้ยง:

อาจารย์ภักดี ต่วนศิริ และอาจารย์บัดรูดิง ขาลี

นักวิชาการ:

รศ.ดร.เรณู เวชรัชต์พิมล

อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์:

มหาวิทยาลัยศิลปากร

พี่เลี้ยงภาคประชาสังคมในพื้นที่:

สมาคมรักษ์ทะเลไทย จังหวัดสตูล

จากกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1 นักศึกษาได้ปรึกษาหารือกันและตัดสินใจเลือกที่จะทำประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องท่าเรือน้ำลึกปากบารา ทีมนักศึกษาคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีการลงพื้นที่จังหวัดสตูลทั้งหมด 2 ครั้ง

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยง

อาจารย์พี่เลี้ยงมีบทบาทในการประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการสำหรับลงพื้นที่ โดยประสานกับอาจารย์เรณูเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับ NGOs ในพื้นที่ ซึ่งได้รับคำแนะนำให้ติดต่อไปยังสมาคมรักษ์ทะเลไทยที่จังหวัดสตูล มีการสอบถามข้อมูลและรายละเอียดประเด็นปัญหาท่าเรือน้ำลึกปากบารา รวมถึงขอให้เจ้าหน้าที่สมาคมฯช่วยเป็นวิทยากรนำลงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเก็บรายละเอียดสภาพภูมินิเวศน์และพูดคุยกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรง นอกจากนี้อาจารย์พี่เลี้ยงยังมีส่วนชี้แนะนักศึกษาในการขมวดประเด็นหลักๆ จากข้อมูลที่ได้มา ที่สำคัญนักศึกษากลุ่มนี้มีการจัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งอาจารย์มีส่วนช่วยแนะนำจนได้คำถามที่เหมาะสมและมีส่วนช่วยในการเก็บข้อมูลได้ดีขึ้น

ลงพื้นที่

การลงพื้นที่ครั้งนี้ นักศึกษาได้เข้าร่วมงานสัมมนาสันติศึกษาเรื่อง "ความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา" ซึ่งร่วมจัดโดยชาวบ้านในพื้นที่ NGOs และสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การเข้าร่วมสัมมานาครั้งนี้ช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เห็นมุมมองเกี่ยวกับประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราที่กว้างขึ้น และได้ทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ความตั้งใจแรก

นอกจากเข้าร่วมงามเสวนาแล้ว นักศึกษาได้มีโอกาสปรึกษากับสมาคมรักษ์ทะเลไทยถึงสื่อที่อยากผลิต ซึ่งก่อนที่จะลงพื้นที่ นักศึกษาได้หาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปากบาราผ่านทางอินเทอร์เน็ต และ***คิดว่าจะทำสื่อให้คนเห็นความพิเศษของปากบารา และสตูล โดยจะใช้ "ปูทหาร" เป็นสิ่งที่จะสื่อถึงจังหวัดสตูล เพื่อให้เกิดการหวงแหนปกป้องทรัพยากรไม่ให้ถูกทำลาย***

คนพื้นที่ให้ความเห็นด้านสื่อ

แม้ว่าการฟังข้อมูลจาก workshop ครั้งที่ 1 และการสืบค้นเพิ่มเติมทางอินเทอร์เน็ต จะทำให้นักศึกษามีข้อมูลและเข้าใจสถานการณ์มากขึ้นจนนำไปสู่การออกแบบสื่อไว้ในใจ แต่เมื่อลงพื้นที่จริงกลับพบว่าสิ่งที่คิดไว้นั้นไม่มีประโยชน์ต่อคนในพื้นที่มากนัก เนื่องจากมีคนทำเยอะแล้วและไม่ได้ผล นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมและชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้ข้อมูลถึงสิ่งที่ยังขาดอยู่ ซึ่งน่าจะช่วยแก้ปัญหาของพวกเขาได้ตรงจุดกว่า โดยเจ้าหน้าที่จากสมาคมรักษ์ทะเลไทยและชาวบ้านในพื้นที่ ให้ความเห็นว่า

*"เรื่องปูทหารมีคนทำสื่อเยอะแล้ว แต่ตอนนี้**สิ่งที่ยังขาดคือคู่มือที่เป็น info graphic อธิบายถึงเหตุการณ์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการสร้างท่าเรือ มีวิธีการนำเสนอให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย** และนอกจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนในพื้นที่แล้ว อยากให้กระจายสื่อออกไปให้คนข้างนอกรับรู้ด้วย แต่จะทำอย่างไรให้คนภายนอกเห็นความสำคัญ อยากให้นำเสนอความสำคัญของพื้นที่ เช่น เป็นพื้นที่อุทยานซึ่งเป็นสมบัติของคนทั้งประเทศ ถ้ามีการสร้างท่าเรือจะต้องทำการถอดถอนอุทยาน ทำให้คนภายนอกรู้สึกเป็นเจ้าของอุทยานและกำลังจะสูญเสียไป ส่วนเรื่องชาวบ้านน่าสงสารถูกข่มเหงรังแกอาจดูน่าสงสาร แต่ไม่สามารถขับเคลื่อนความรู้สึกของประชาชนได้"*

ตัดสินใจ

หลังจากรับฟังข้อมูลรอบด้านแล้ว นักศึกษาคิดว่า ***"จะทำสื่อที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมีต่อคนในพื้นที่ หากมีการสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา"*** และวางแผนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ที่จะได้รับผลกระทบและสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นบริเวณที่เกี่ยวโยงกับการสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยทาง NGOs ได้ส่งตัวแทนมาอำนวยความสะดวกในการนำลงพื้นที่

ความรู้สึก

การได้พูดคุยกับชาวบ้านหลากหลายอาชีพ ทำให้นักศึกษาเข้าใจวิธีคิดและความรู้สึกของชาวบ้านมากขึ้น เช่น ***สิ่งที่ชาวบ้านกลัวที่สุดก็คือ เรื่องอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่จะตามมามากมายหลังสร้างท่าเรือน้ำลึกสำเร็จ*** ชาวบ้านเล่าว่า *รัฐพยายามผลักดันการสร้างท่าเรือน้ำลึกโดยไม่สนใจสิทธิของชุมชน*

"ชาวบ้านถามว่าต้องการให้พวกเขาเสียสละ แล้วจะให้พวกเขาไปอยู่ที่ไหน ประกอบอาชีพอะไร ชาวบ้านต้องการประกอบอาชีพของตนเองซึ่งมีรายได้ดีและมีความเป็นอิสระ ไม่ต้องการไปเป็นลูกจ้างใช้แรงงาน"

ชัดขึ้น

หลังการพูดคุยกับชาวบ้าน นักศึกษามีความคิดต่อยอดที่จะทำสื่อโดยจะ***ใช้กลุ่มอาชีพที่หลากหลายเป็นตัวแทนที่ชี้ให้เห็นว่าโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารานั้นเป็นโครงการขนาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในพื้นที่เป็นวงกว้าง*** ซึ่งกลุ่มคนที่นักศึกษาจะนำเสนอว่าได้รับผลกระทบหากมีการสร้างท่าเรือน้ำลึก ได้แก่ ชาวประมง แม่ค้าตามริมชายหาด พ่อค้าที่มาหาซื้อของทะเล และคนที่ทำธุรกิจท่องเที่ยว และเนื่องจากเวลาที่จำกัด นักศึกษาจึงวางแผนกระจายกันไปสัมภาษณ์กลุ่มคนอาชีพต่างๆ แล้วค่อยนำข้อมูลที่ได้กลับมาแลกเปลี่ยนกันในทีม

สถานการณ์ในพื้นที่

หลังจากสัมภาษณ์ผู้คนหลายอาชีพ นักศึกษาพบว่า ชาวบ้านบางส่วนไม่ทราบว่าจะมีการสร้างท่าเรือ บางส่วนทราบว่าจะมีการสร้างท่าเรือ แต่ไม่รู้ว่าจะเกิดผลกระทบอะไร นักท่องเที่ยวที่ไปสัมภาษณ์ก็ไม่เห็นด้วยที่จะพัฒนาสตูลให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม ผู้ถูกสัมภาษณ์รายหนึ่งมีอาชีพขับรถตู้รับจ้างเล่าให้ฟังว่า “***บ้านของเขาถูกทางรถไฟตัดผ่าน ทั้งบ้านและมัสยิดแถวบ้านถูกเวนคืน โดยให้ค่าเวนคืนตารางเมตรละ 28 บาท ชาวบ้านบางคนได้แต่หวังว่าถ้าบ้านของเขาถูกเวนคืนแล้วรัฐจะจัดหาที่อยู่ใหม่ให้***”

ลงพื้นที่ครั้งที่สอง

การลงพื้นที่ครั้งที่สองของนักศึกษา เป็นการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในเชิงลึกเพิ่มขึ้น เนื่องจากโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อหลายพื้นที่ในจังหวัดสตูล อีกทั้งยังเป็นโครงการที่มีผลกระทบตั้งแต่เริ่มก่อสร้าง เช่น การเวนคืนที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม การขุดทรายและถมทะเลขนานใหญ่ซึ่งกระทบต่อที่ดินทำกินของชาวบ้าน และระบบนิเวศน์ทางทะเลโดยรวม การประกาศยกเลิกเขตอุทยานหมู่เกาะเภตรา การตัดทางรถไฟที่พาดผ่านหมู่บ้าน ชุมชน โรงเรียน และมัสยิด ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการล่มสลายของชุมชนบริเวณนั้น การสูญเสียพื้นที่ทำอาชีพของชาวประมง ส่วนเมื่อสร้างเสร็จก็จะมีผลกระทบจากเรือพาณิชย์ที่ขนส่งตู้คอนเทรนเนอร์ การสร้างนิคมอุสาหกรรมที่จะมีขนาดใหญ่กว่ามาบตาพุดและผลกระทบที่จะตามมา โรงไฟฟ้าที่จะรองรับนิคมอุตสาหกรรม และโครงการเกี่ยวกับปิโตรเคมีต่างๆ ข้อมูลทั้งหมดนี้ทำให้นักศึกษาต้องกลับไปคิดทบทวนเพื่อหามุมในการผลิตสื่อที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งโจทย์หลักๆ ที่นักศึกษาคำนึงถึงคือ จะผลิตสื่อแบบไหนที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่

เนื่องจากอาจารย์มีการขยายจำนวนนักศึกษาที่ร่วมโครงการฯ จาก 6 คน เป็น 12 คน ดังนั้นการลงพื้นที่ครั้งที่สองนี้ อาจารย์จึงเปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มใหม่ได้มีโอกาสลงพื้นที่บ้าง โดยมีทีมเดิมบางส่วนมาลงพื้นที่ด้วย รวมทั้งการลงพื้นที่ครั้งที่สองนี้ อาจารย์เรณูได้ลงไปกับนักศึกษาด้วย ซึ่งอาจารย์มีส่วนช่วยแนะนำสถานที่ที่ควรไปเก็บข้อมูล เช่น แหล่งที่ถือเป็นมรดกโลกในเรื่องของฟอสซิล และแหล่งที่ยืนยันถึงความอุดมสมบูรณ์ทางทะเล เช่น ปะการังเจ็ดสี เป็นต้น ที่สำคัญคือ อาจารย์เรณูช่วยแนะนำบุคคลสำคัญในพื้นที่ให้นักศึกษาได้สัมภาษณ์พูดคุย ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาก

จุดประกาย

การลงพื้นที่ครั้งที่สองของนักศึกษาถือว่าคุ้มค่า เนื่องจากนักศึกษาได้พบกับ “ก๊ะพอง” ซึ่งเป็นผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อชุมชนของตน ก๊ะพองได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การต่อสู้กับนายทุนและภาครัฐที่พยายามรุกพื้นที่ของชุมชนด้วยการนำโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น โครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราเข้ามา โดยไม่มีการสอบถามความเห็นของชาวบ้าน ซึ่งโครงการเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างมาก นอกจากนี้ ก๊ะพองยังได้แลกเปลี่ยนวิธีคิดของก๊ะพองให้นักศึกษาฟังว่า ก๊ะพองมองว่าตนเองนั้นไม่ได้มีชีวิตอยู่ได้ยืนยาว สิ่งสำคัญคือ การสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ของชุมชนที่มีความรู้และเท่าทันสิ่งที่จะเกิดขึ้นรอบตัว ที่สำคัญคือ มีจิตสำนึก รักและเห็นคุณค่าสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของตน

ทางออกดี ๆ

หลังจากได้รับทราบข้อมูลทั้งหมดแล้ว ในที่สุดนักศึกษาก็สรุปแนวทางการผลิตผลงานสื่อสร้างสรรค์ โดยจะทำคู่มือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยทำเป็นหนังสือรูปภาพที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย รวมทั้งทำเป็นภาพเคลื่อนไหวซึ่งช่วยให้สื่อมีความน่าสนใจขึ้น

หนังสือคู่มือและสื่อที่นักศึกษาจะผลิตขึ้น มีเสน่ห์และความสำคัญตรงที่ เป็นผลงานที่ชาวบ้านในพื้นที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นสิ่งที่กำลังขาดแคลนอยู่ในพื้นที่ เท่ากับว่านักศึกษาและอาจารย์สามารถนำวิชาความรู้จากในห้องเรียนไปส่งตรงถึงชาวบ้านได้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก็คือ การที่นักศึกษาและอาจารย์ได้มีโอกาสลงพื้นที่ และได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านจริงๆ สื่อที่เลือกผลิตจึงตอบโจทย์ชาวบ้านในพื้นที่ และถือเป็นการส่งต่อพลังจากสถาบันการศึกษาไปสู่ชุมชนและสังคม

คำแนะนำดี ๆ

เนื่องจากมีข้อมูลมากและหลายประเด็น อาจารย์พี่เลี้ยง และภาคประชาสังคม จึงร่วมกันให้คำแนะนำเพื่อนักศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ เช่น นักศึกษาอาจเลือกเน้นไปที่ปัญหาที่หนักที่สุด และถ้ามีข้อมูลเยอะไปอาจทำสื่อเป็นตอนๆ หรือเนื้อหาเดียวกันแต่นำเสนอต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมาย และควรหาข้อมูลเพิ่มเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วย่อยข้อมูลออกมาอีกที

ได้อะไรจากการลงพื้นที่

นักศึกษาได้แสดงความเห็นต่อการลงพื้นที่ว่า ได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่อย่างใกล้ชิด ทำให้รับรู้และเข้าใจปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น รู้สึกเห็นใจชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งข้อมูลและความรู้สึกเหล่านี้ไม่สามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอผู้คนหลากหลาย ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเห็นถึงความคิดเห็นของผู้คนที่ต่างกัน ได้รับรู้ ข้อดี ข้อเสีย ของโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา และได้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ และความสวยงามของธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์ไว้

มุมมองของอาจารย์

"นี่เป็นครั้งแรกของสาขาวิชาที่ได้ร่วมทำงานกับภาคประชาสังคมจริง ๆ ได้เดินทางลงพื้นที่จริง ได้เห็นแววตาของชาวบ้านจริง ๆ เมื่อก่อนเวลาเรามอบหมายโจทย์ให้นักศึกษา นักศึกษามักจะมองด้านเดียว แต่พอมาเจอโจทย์จริง นักศึกษาได้เปิดมุมมองให้รอบด้านมากขึ้น เพราะโจทย์จริงในสังคมนั้นกระทบหลายฝ่าย"

คณะศิลปะและการออกแบบ

มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะศิลปะและการออกแบบ
มหาวิทยาลัยรังสิต

ประเด็น
แรงงานข้ามชาติและกลุ่มชาติพันธุ์

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: ตลาดสี่มุมเมือง ไซต์ก่อสร้างขนาดใหญ่ใกล้มหาวิทยาลัย

อาจารย์พี่เลี้ยง: อาจารย์ดนุ ภู่มาลี

หลังจากได้ฟังข้อมูลจาก workshop ครั้งที่ 1 นักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตเลือกผลิตสื่อสร้างสรรค์ในประเด็นแรงงานข้ามชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเน้นความสำคัญตรงประเด็น "ทิฐิ" ของคนไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ เพื่อบิดมุมมองของคนไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ อยากให้คนไทยมองว่าคนไทยเองก็มีความต้องการแรงงานต่างด้าวเพื่อมาทำงาน โดยเฉพาะงานบางอย่างที่คนไทยไม่ทำ จึงอยากให้ทำดีต่อพวกเขาให้พวกเขามีพื้นที่ในสังคมบ้าง

ศึกษาจากสิ่งใกล้ตัว

หลังจากจบกระบวนการ workshop ครั้งที่ 1 นักศึกษามีเป้าหมายในการทำสื่อที่ค่อนข้างชัดเจนคือ การลดทิฐิของคนไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ในการลงพื้นที่นั้นนักศึกษาเลือกลงพื้นที่ด้วยตนเอง โดยเลือกพื้นที่ใกล้มหาวิทยาลัยที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก เช่น ตลาดสี่มุมเมือง ไซต์ก่อสร้างขนาดใหญ่ โดยมีความตั้งใจจะถ่ายวีดีทัศน์ความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติ และสัมภาษณ์ถึงความรู้สึกของพวกเขาที่มีต่อประเทศไทย

ความท้าทาย

การลงพื้นที่ครั้งนี้ทำให้นักศึกษาพบความท้าทายในเรื่องของการเก็บข้อมูลเชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแรงงานข้ามชาติ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติอยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถพูดความรู้สึกจริงๆ ต่อหน้านายจ้างหรือหัวหน้าคนงานได้ ดังนั้นแม้ว่านักศึกษาจะพบตัวแรงงานข้ามชาติ และนายจ้างอนุญาตให้สัมภาษณ์ แต่กลับส่งคนมาเฝ้าดูการสัมภาษณ์อยู่ใกล้ๆ ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าแรงงานต้องการพูดอะไรบางอย่างแต่ไม่สามารถพูดได้

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยง

อาจารย์ดนุใช้วิธีปล่อยให้นักศึกษาคิดเองว่าจะลงพื้นที่ไหน โดยให้ข้อคิดแก่นักศึกษาในเรื่องการลงพื้นที่ว่า ให้ลองดูว่าจะลงพื้นที่ไหนที่จะไม่เป็นการเสียเวลา ไม่เป็นการขี่ช้างจับตั๊กแตน ให้นักศึกษาสืบค้นข้อมูลว่ามี Case study ดีๆ ที่ไหนบ้าง เอาสิ่งที่ใกล้ตัวเราไว้ก่อน สิ่งแรกที่อาจารย์เตือนนักศึกษาคือ “ในฐานะที่เราเป็นผู้รับสื่ออย่างเดียวในตอนแรก อย่าเพิ่งเชื่อทุกอย่างเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ยินมา ให้ลองพิสูจน์ว่า จริงๆ แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปในรูปแบบไหน ค้นหาและเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไปประสบจริงในการลงพื้นที่

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์พี่เลี้ยง: อาจารย์สันติ ตันสุขะ
อาจารย์ยศสรัล เริ่มรักสกุล

ประเด็น: เกษตรอินทรีย์

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาคประชาสังคมที่พาลงพื้นที่: คุณณธีพัฒน์ ปิตินิธิพัฒน์
สหกรณ์กรีนเน็ท

ประเด็น: เด็กเยาวชน

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: ชุมชนวัดดวงแข

ภาคประชาสังคมที่พาลงพื้นที่: คุณเสาวรัตน์ ประดาห์ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยงในการลงพื้นที่ของนักศึกษา

อาจารย์พี่เลี้ยงจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แลกเปลี่ยนวิธีการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาว่า อาจารย์จะปล่อยให้นักศึกษาเป็นคนประสานงานเองเพื่อให้ได้เรียนรู้ และปล่อยให้ไปกับเอ็นจีโอ

โดยก่อนลงพื้นที่ อาจารย์จะให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลที่นักศึกษาจะได้รับว่า เวลาไปเก็บข้อมูล จะได้ข้อมูลแต่ละที่ไม่เหมือนกัน ต้องพยายามตั้งคำถามว่าเป็นข้อมูลจากด้านเดียวกันหรือเปล่า ยกตัวอย่างเช่น สารเคมีที่ใส่ไปในแปลงปลูก ใส่เหมือนกันจริงหรือ?

อาจารย์จะให้นักศึกษาเป็นผู้รับโจทย์เอง และกระตุ้นให้เด็กตั้งคำถามจากข้อมูลที่ได้รับมา เช่น คำถามที่เจอต้องการคำตอบอะไรไหม ข้อมูลที่ได้มานี้รอบด้านไหม เมื่อได้คำตอบแล้วก็กระตุ้นต่อว่า เขาควรใช้รูปแบบสื่ออย่างไร เมื่อได้ข้อมูลมานักศึกษาต้องวิ่งไปหาอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น เพื่อสอบทานดูว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องไหม

นักศึกษาสะท้อนสิ่งที่ได้จากการลงพื้นที่

"การลงพื้นที่ทำให้ได้ข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่พบจากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม และได้ทราบแง่มุมความคิด และทัศนคติของเกษตรกรที่ไม่เคยรู้มาก่อน ซึ่งมีความแตกต่างจากมุมมองของผู้บริโภคอย่างเรา ได้เรียนรู้ขั้นตอนของการทำเกษตรอินทรีย์ และที่สำคัญ ได้เห็นชีวิตจริงๆ ของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการทำงานได้"

คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประเด็น: เด็กเยาวชน

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: ชุมชนวัดดวงแข

ภาคประชาสังคมที่พาลงพื้นที่: คุณเสาวรัตน์ ประดาห์ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

การลงพื้นที่ของนักศึกษาคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทำให้นักศึกษามีโอกาสทำกิจกรรมทางศิลปะกับเด็กๆ ในชุมชน ซึ่งผลสำคัญที่เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษา คือ ***"ทัศนคติและมุมมองที่เปลี่ยนไป ซึ่งพบว่าจริงๆ แล้ว เด็กไม่ได้มีพฤติกรรมไม่ดีอย่างที่คิดไว้ แต่กลับมีศักยภาพที่สามารถ***

พัฒนาได้ดี" นอกจากนี้ประเด็นสำคัญที่นักศึกษาค้นพบจากการลงพื้นที่จริง สัมผัสชุมชนจริงก็คือ การมองเห็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนขาดหายไป นั่นคือ "การมีภูมิคุ้มกันต่อสภาพแวดล้อม" และจากการมองเห็นช่องว่างดังกล่าวจึงเป็นข้อมูลตั้งต้นสำคัญสำหรับการออกแบบงานของนักศึกษาต่อไป

"ได้ทราบข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน เห็นปัญหาสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก รวมทั้งได้ข้อมูลทางสถิติ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ NGOs และได้เรียนรู้การสร้างผลงานจริงที่ต้องใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงจากการสัมผัสปัญหาโดยตรง และที่ได้มากกว่ากระบวนการทำงานคือ การได้รับรู้ถึงสังคมเล็กๆ ในกรุงเทพฯที่มีปัญหามากมาย ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้งได้สำรวจกายภาพสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และได้สำรวจพฤติกรรมเด็กจากการสังเกตผ่านการทำกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่แนวทางการลงพื้นที่ทำงานในครั้งหน้า รวมถึงการทำสื่อต่อไป"

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี

นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเลือกทำประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยลงพื้นที่ชุมชนท่าข้ามบางขุนเทียน กรุงเทพฯ

การลงพื้นที่ครั้งนี้ทำให้นักศึกษาได้พบเห็นปัญหาการปล่อยน้ำเสียลงในลำคลอง น้ำมีเมือกสีขาวลักษณะคล้ายสารพิษ การปล่อยน้ำเสียนี้สร้างปัญหาให้คนในชุมชนต้องย้ายที่อยู่ โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพทำประมง นากุ้ง น้ำเสียทำให้ชาวบ้านทำประมงไม่ได้ สูญเสียอาชีพ ชาวประมงต้องถางป่าโกงกางเพื่อหาพื้นที่ทำนากุ้งใหม่ เมื่อถางป่าโกงกางก็ทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง กลายเป็นวงจรอุบาทว์ที่ส่งผลกระทบทั้งต่อคนและสภาพแวดล้อม ซึ่งนักศึกษาได้จัดทำแผนภาพวงจรดังกล่าวไว้เพื่อศึกษาทำความเข้าใจ

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยง

อาจารย์ภาณุ แสง-ชูโต แลกเปลี่ยนวิธีการสนับสนุนให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภายใต้โจทย์จริงว่า “อาจารย์ใช้วิธีให้นักศึกษาไปเจอของจริงลงพื้นที่เอง แต่ก่อนลงพื้นที่อาจารย์จะประสานงานให้ โดยแจ้งทางพื้นที่ว่านักศึกษาจะไปทำอะไร และชุมชนในพื้นที่จะได้อะไรบ้าง ซึ่งเมื่อชุมชนยอมรับก็ปล่อยนักศึกษาไป”

นอกจากนี้ อาจารย์ภาณุได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับโจทย์ทางสังคมที่ให้กับนักศึกษาว่า “ผมรู้สึกว่าโจทย์ปัญหาใกล้ตัวเขาสามารถทำให้เขาเข้าถึงได้ง่าย การที่นักศึกษาได้ไปเจอสิ่งรอบข้างตัวเขา จะสามารถช่วยให้เขาเข้าถึงได้ง่ายกว่า”

ในส่วนของนักศึกษาได้สะท้อนประโยชน์ที่ได้จากการลงพื้นที่ว่า “ช่วยให้ได้ทราบปัญหาและข้อเท็จจริงจากคนในพื้นที่ เห็นภาพรวมของปัญหาว่าเป็นอย่างไร และคิดแก้ไขอย่างไร รวมทั้งได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้จากห้องเรียน และที่สำคัญคือ ได้รู้สึกถึงความรู้สึกของชาวบ้านว่าต้องการอะไร”

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: ชุมชนบ้านคลองรั้ว จังหวัดกระบี่

นักวิชาการ: รศ.ดร.เรณู เวชรัชต์พิมล
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคประชาสังคมที่พาลงพื้นที่: คุณศักดิ์กมล แสงดารา
มูลนิธิอันดามัน

สำหรับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่องโรงไฟฟ้าถ่านหินที่กระบี่ มีกลุ่มนักศึกษาสนใจที่จะทำประเด็นนี้ทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะ ICT มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมี รศ.ดร. เรณู เวชรัชต์พิมล ร่วมลงพื้นที่ ซึ่งอาจารย์จะเน้นพาลงพื้นที่และให้ความรู้แก่นักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้เห็นและเข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่ในแง่มุมต่างๆ เช่น ในด้านความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศเป็นแหล่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ

โลกมีหญ้าทะเลอันเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ทะเลหายากเช่น พะยูน และเป็นที่อยู่ของสัตว์ต่างๆ มากมาย, เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินของชาวเลรวมถึงชาวบ้านในพื้นที่ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ, และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นแหล่งดำน้ำระดับโลกมีทิวทัศน์ที่สวยงาม การที่ได้มาเห็นสิ่งเหล่านี้เองจะทำให้คิดเองได้ว่าต้องการนำเสนออะไร

ร่วมลงพื้นที่ ร่วมแลกเปลี่ยน ร่วมแชร์ข้อมูล

การลงพื้นที่ที่ชุมชนบ้านคลองรั้วครั้งนี้ เกิดจากความร่วมมือและตกลงกันของทั้งสามมหาวิทยาลัย ในการผลิตผลงานสื่อภายใต้ประเด็นโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งในที่สุดแล้วทั้งสามมหาวิทยาลัยสามารถออกแบบงานสื่อสารที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน และยังเชื่อมโยงกัน โดยมีทั้งการให้ข้อมูลและการรณรงค์สังคม นอกจากนี้สิ่งที่น่าประทับใจในการลงพื้นที่ครั้งนี้คือ ชาวบ้านจากตำบลคลองรั้วอาสาให้ที่พักแก่คณะนักศึกษาที่มาเก็บข้อมูลเพื่อผลิตสื่อ ตลอดระยะเวลา 4 วัน 3 คืน โดยที่คณะเดินทางไม่ต้องจ่ายค่าที่พักเลย ชาวบ้านบอกว่านี่คือสิ่งที่พวกเขาจะตอบแทนให้ได้ และเต็มใจจะให้

วันแรกเมื่อมาถึงกระบี่ ทั้งสามมหาวิทยาลัยได้ฟังบรรยายสรุปภาพรวมของปัญหาโรงไฟฟ้าถ่านหินจากวิทยากรสามท่านคือ อาจารย์เรณู เวชรัชต์พิมล คุณศักดิ์กมล แสงดารา จากมูลนิธิอันดามัน และคุณสมนึก กรดเสือ แกนนำกลุ่มพิทักษ์ปกาสัย จังหวัดกระบี่ เมื่อฟังข้อมูลภาพรวมแล้ว ทางชาวบ้านในพื้นที่ขอให้นักศึกษาแต่ละทีมแจ้งว่าต้องการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมในประเด็นไหน และต้องการลงพื้นที่ใดบ้าง ซึ่งชาวบ้านจะได้จัดเตรียมเส้นทางการเดินทางและรถกระบะไว้ให้แต่ละทีม

ทุกคืนก่อนนอน

ทุกคืนก่อนแยกย้ายกันไปนอนตามบ้านหลังต่างๆ ของชาวบ้าน ทั้งสามมหาวิทยาลัยจะมีกิจกรรมรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การลงพื้นที่ในแต่ละวัน รวมทั้งแผนการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ผลิตสื่อ และแผนการดำเนินงานต่อไป โดยมีอาจารย์เรณู และภาคประชาสังคมร่วมแลกเปลี่ยนให้คำแนะนำในเรื่องสถานที่เก็บข้อมูล ที่น่าสนใจคือ ตลอดสามคืนที่มีกิจกรรมดังกล่าว ชาวบ้านจะพาลูกหลานมานั่งฟังด้วยตลอด ทำให้ทุกคนรู้สึกได้ว่าชาวบ้านให้ความสำคัญและคาดหวังกับงานสื่อสารที่นักศึกษาจะทำ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาโดยตรง และปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่นั้นอาจต้องการพลังจากหลายฝ่ายมาร่วมแรงกัน

นักศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร เก็บข้อมูลด้วยการเน้นสัมภาษณ์ชาวบ้านถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวว่าต้องการมาเห็นอะไรบ้าง นักศึกษามีแผนจะเก็บเรื่องราวเป็นรูปภาพบ้างแต่จะเป็นส่วนรอง เนื่องจากจะมีการใช้รูปเสมือนเป็นคาแรกเตอร์ของความสวยงาม เช่นภาพน่ารักของพะยูน ไม่ใช้ภาพจริง โดยเลือกผลิตผลงานเป็นสื่อแบบ infomotion graphic ซึ่งจะเป็นภาพเคลื่อนไหวและให้ข้อมูลโดยนำเสนอความสวยงามเพื่อเป็นประเด็นฉุกคิดว่าอยากให้สิ่งสวยงามที่เห็นอยู่ตอนนี้หายไปหรือไม่ สำหรับเป้าหมายจะเป็นกลุ่มคนทั่วไป

อาจารย์ลินดา อินทราลักษณ์ จากมหาวิทยาลัยนเรศวรได้กล่าวถึงการลงพื้นที่ครั้งนี้ว่า *“การลงพื้นที่แบบนี้ทำให้นักศึกษาได้สัมผัสกับวิถีชาวบ้านที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปใช้ออกแบบสื่อได้ นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อน การได้มาลงพื้นที่ทำให้รับรู้ปัญหาได้ตรงจุด ซึ่งการได้มาเข้าร่วมโครงการนี้เป็นการบ่มเพาะจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคมต่อไป โครงการนี้ทำให้เราอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม ทำให้เรารับรู้ถึงปัญหาที่ไม่เคยทราบมาก่อน “*

ส่วนนักศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ตั้งใจจะเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ปะกาใส ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งต้องการสัมภาษณ์หลายๆ คน และอยากได้ข้อมูลจาก กฟผ.ว่าทำไมจึงอยากสร้าง แล้วนำข้อมูลมาทำสื่อว่า ถ้าคุณจะเอาโรงไฟฟ้าถ่านหินหรือท่าเรือ คนจะต้องแลกไปกับอะไรบ้าง

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลครั้งนี้ทำให้นักศึกษาต้องเปลี่ยนแผนการผลิตสื่อ เนื่องจากหลังจากลงพื้นที่แล้วพบว่ามีข้อมูลเยอะมาก หนังสั้น 10 นาทีอาจไม่พอ จึงคิดจะทำเป็น สปอตโฆษณา 3 เรื่องๆ ละประมาณ 30 วินาที ให้กระแทกใจผู้ชม ทำให้ผู้ที่ได้ชมเกิดความรู้สึกเหมือนที่นักศึกษาได้เห็น นอกจากนี้แล้วการลงพื้นที่ยังทำให้นักศึกษาเห็นข้อมูลชัดขึ้นลึกขึ้น

แผนการผลิตสื่อที่เปลี่ยนไปอีกอย่างคือ ก่อนลงพื้นที่นักศึกษาตั้งใจว่าจะทำสื่อให้ออกมาเป็นกลางๆ แต่หลังจากลงพื้นที่แล้วได้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้าน ได้พูดคุย ได้อยู่ร่วมกัน ได้เห็นสังคมของชาวบ้านและรับรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้ความรู้สึกของนักศึกษาเปลี่ยนไปและแนวทางสื่อก็เปลี่ยนไป

อาจารย์ สุวรรณี สุรเชษฐคมสัน กล่าวถึงสิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้ว่า ***"เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตเพิ่มขึ้น มีวินัย มีปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การลงพื้นที่แบบนี้เป็นการขยายความรู้ให้กับนักศึกษา ทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ และประสบการณ์เหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดให้กับตัวนักศึกษาในอนาคตได้ และยังเป็นปลูกฝังความมีจิตอาสาของเยาวชน"***

ก่อนที่จะมาลงพื้นที่ นักศึกษาคณะ ICT มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งใจจะทำเว็บไซต์เอง การมาลงพื้นที่เพราะอยากได้ภาพความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดที่สุดในการทำสื่อ หลังจากลงพื้นที่ได้พูดคุยกับคนที่ได้รับผลกระทบจริงๆ นักศึกษาคิดว่าข้อมูลตรงนี้จะทำให้สื่อที่ออกมาสามารถสื่อได้ตรงประเด็น

นักศึกษาตั้งใจจะเก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอภาพ 2 แบบ คือ ภาพความสวยงาม และภาพที่บ่งบอกถึงการถูกทำลาย รวมทั้งข้อมูลด้านมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบด้านการท่องเที่ยว และอาชีพของชาวบ้าน ซึ่งตั้งใจว่าจะเอาเรื่องนี้ไปเล่าให้คนในเมืองฟัง เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างกระแสสังคม

อาจารย์ สุภาพร หนูก้าน ให้ความเห็นเกี่ยวกับการลงพื้นที่ครั้งนี้ว่า *"การที่ได้ลงพื้นที่ทำให้เด็กอินกับข้อมูลที่ได้รับ ความรู้สึกเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันให้เด็กทำสื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมาได้ดี ประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับคือการกระตุ้นให้นักศึกษามีจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์ให้สังคม และการที่นักศึกษามาพัก กิน นอน กับชาวบ้านทำให้นักศึกษาได้เห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความมีน้ำใจ ความจริงใจ และความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ได้เห็นชีวิตความเป็นไปของคน และทำให้นักศึกษารู้จักการปรับตัว รู้จักคิด สำหรับคนทำสื่อ สื่อก็เหมือนเครื่องมือหาเลี้ยงตัวเอง นอกจากการทำงานหาเลี้ยงตนเองแล้วถ้าเป็นประโยชน์ช่วยเหลือสังคมได้ด้วยก็จะทำให้เรามีความภูมิใจในผลงานและสังคมก็จะจดจำเรา*

ส่วนชุมชนเองก็ดีใจมีความหวังว่านักศึกษาจะนำปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่นี้ไปเผยแพร่ให้คนภายนอกได้รับรู้ และการที่ได้รู้ว่าคนภายนอกให้ความสนใจปัญหาของพวกเขา จะทำให้พวกเขาสนใจปัญหาของตัวเองมากขึ้น เกิดการร่วมมือในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น”

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประเด็น: ผู้พิการ

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: นิทรรศการซอยต่างมิติ

ณ ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สสส.

นักวิชาการ: ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเลือกประเด็นผู้พิการในการผลิตผลงานสื่อสารและได้ลงพื้นที่ไปชมนิทรรศการซอยต่างมิติ ณ ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สสส. ซึ่งในนิทรรศการมีกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษามีโอกาสได้สัมผัสว่าคนพิการใช้ชีวิตยังไง และได้รับรู้ความรู้สึกของคนพิการผ่านกิจกรรมที่ลองเป็นผู้พิการ ซึ่งการที่นักศึกษามีโอกาสได้สัมผัสความรู้สึกที่ผู้พิการต้องเจอ ทำให้นักศึกษาเข้าใจผู้พิการมากขึ้น

บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ฐิติรัตน์ นิมิตรบรรณสาร กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์เกี่ยวกับการลงพื้นที่ของนักศึกษาว่า *"เริ่มแรกมีการคุยกันว่าต้องการไปดูแบบไหน ใครที่เขาอยากไปพูดคุยด้วย จากนั้นทั้งอาจารย์และนักศึกษาช่วยกันหา เมื่อหาได้แล้วจะให้นักศึกษาเป็นผู้ติดต่อไปเอง ส่วนอาจารย์จะช่วยดูแลในเรื่องที่พัก และการเดินทาง และเมื่อกลับจากการลงพื้นที่ อาจารย์จะชวนนักศึกษาคุยว่าไปที่ไหนและได้อะไรมาบ้าง"*

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงพื้นที่

นักศึกษาสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงพื้นที่ว่า *"ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของผู้พิการว่าใช้ชีวิตอย่างไร รับรู้ถึงความรู้สึกของผู้พิการ รับรู้มุมมองทัศนคติของผู้พิการ ทำให้ปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองต่อคนพิการ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ต้องการการสนับสนุน โดยได้เข้าร่วมกิจกรรม "dialogue in the dark" ได้ลองเป็นคนพิการทางสายตา 1 ชั่วโมง ทำให้เข้าใจคนพิการมากขึ้น"*

นอกจากการไปดูนิทรรศการซอยต่างมิติ ณ ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สสส.แล้ว นักศึกษายังได้สืบค้นจนพบกับ คุณอู๋ (วาย น๊อต โซเชียล เอ็นเตอร์ไพร์ส) ซึ่งเป็นคนปกติที่อุทิศเวลาในการทำสื่อเพื่อคนพิการ ซึ่งนักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานเพื่อผู้พิการจากพี่อู๋

จากการลงพื้นที่ทั้งสองพื้นที่นี้ นักศึกษามองว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ปรับเปลี่ยนมุมมองและความคิดเกี่ยวกับ “สภาพความพิการ” ว่า “ทุกคนสามารถพิการได้ “พวกเขาไม่ได้พิการ แต่สภาพแวดล้อมต่างหากที่พิการ” คนพิการและคนไม่พิการสามารถอยู่ร่วมกันได้ปกติ ถ้าสภาพแวดล้อมอำนวย

คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ประเด็น: ผู้พิการ

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: สถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ พระประแดง และนิทรรศการซอยต่างมิติ ณ ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สสส.

นักวิชาการ: ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี

นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้ลงพื้นที่สถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ พระประแดง และนิทรรศการซอยต่างมิติ ณ ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สสส. ซึ่งประเด็นที่นักศึกษาสนใจ คือ เรื่องสิทธิของคนพิการ ซึ่งการไปที่สถานสงเคราะห์คนพิการฯ ทำให้นักศึกษาเกิดมุมมองว่า คนพิการในสถานสงเคราะห์ได้รับแค่สิทธิในบางส่วนเท่านั้น และการที่คนพิการได้รับการดูแลด้วยความเป็นอยู่ที่ดีในระดับหนึ่ง ทำให้คนพิการไม่ได้คำนึงถึงสิทธิแท้จริงที่ตนเองควรได้รับ

นอกจากนี้การลงพื้นที่ยังช่วยให้นักศึกษาเห็นช่องว่างที่ยัง

ขาดในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการ และเข้าใจสถานการณ์ปัญหาในสังคมปัจจุบันที่ไม่ค่อยคิดเผื่อคนพิการมากนัก โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนพิการ และคนพิการยังไม่มีความรู้เรื่องสิทธิ ส่วนข้อมูลที่นักศึกษาได้จากการลงพื้นที่และสามารถนำมาใช้ในการผลิตผลงานสื่อสารคือ ข้อมูลกรณีศึกษาและข้อมูลสำคัญเพิ่มเติมซึ่งเป็นประสบการณ์จริงของผู้พิการ

นักศึกษาสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้

"การค้นข้อมูลจากทาง อินเทอร์เน็ต แตกต่างจากการลงพื้นที่จริง โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจและความรู้สึก เพราะได้เห็นภาพ ได้สัมผัส และได้พูดคุย"

คณะมัณฑนศิลป์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประเด็น: **ผู้พิการ**

พื้นที่ศึกษาข้อมูล: ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนพิการตามสถานที่ต่างๆ

นักวิชาการ: ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี

นักศึกษาคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นผู้พิการที่น่าสนใจคือ การติดตามคนพิการไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้พิการว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสถานที่ที่ไปมีทั้งห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะ รถไฟฟ้า มีการขึ้นลิฟต์ ขึ้นทางลาด ฯลฯ

การลงพื้นที่ในลักษณะนี้ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจสถานการณ์จริงที่คนพิการต้องพบเจอในชีวิตประจำวัน และสามารถนำความเข้าใจเหล่านี้มาออกแบบงานสื่อสารให้คนทั่วไปรับรู้ได้

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยง ในการลงพื้นที่ของนักศึกษา

อาจารย์อาวินเล่าถึงบทบาทในช่วงลงพื้นที่ของนักศึกษาว่า “ในเบื้องต้น อาจารย์จะช่วยประสานระหว่างมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการโครงการฯ กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาไปลงพื้นที่ แต่การลงพื้นที่อาจารย์จะให้นักศึกษาไปลงพื้นที่เอง และเมื่อนักศึกษาไปลงพื้นที่แล้วจะมาเล่าให้อาจารย์ฟังว่าไปเจออะไรมาบ้าง ซึ่งอาจารย์จะช่วยแนะนำว่าสิ่งที่ได้มาจะเอาส่วนไหนมาวิเคราะห์ใช้ได้บ้าง

สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้

นักศึกษาแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงพื้นที่ดังนี้ *“ได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการในชีวิตประจำวัน และเปลี่ยนมุมมองจากตอนแรกที่คิดว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากเพียงพอสำหรับผู้พิการแล้ว แต่ในความเป็นจริงนั้นสิ่งเหล่านี้ยังขาดแคลนอีกมาก รวมทั้งเห็นถึงผลกระทบจากการขาดการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อคนพิการ ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อผู้พิการเท่านั้นแต่ยังส่งผลต่อคนอื่นๆ ในสังคมอีกด้วย”*

"ระบบการศึกษาที่ทำให้ชาติอ่อนแอ เพราะเป็นการศึกษาที่อยู่นอกสังคมไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่ร่วมแก้ปัญหา จึงอ่อนแอเพราะการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ควรปฏิรูประบบการศึกษาให้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ให้ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ให้สร้างจิตสำนึกใหม่ และสร้างปัญญาที่พาชาติออกจากวิกฤต"

ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี
ปฏิรูปประเทศไทย รายการเรื่องที่ควรปฏิรูป 2554

สู่ชั้นเรียน

นำเข้าสู่ชั้นเรียน

จากการเริ่มต้นด้วยภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมหลายท่านสละเวลามาร่วมกันให้ข้อมูล และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนนักศึกษา ให้เข้าใจปัญหาสังคมมากขึ้นจากนั้นพากันลงไปดูพื้นที่จริง และสัมผัสชีวิตจิตใจของผู้คนที่กำลังประสบปัญหากันอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ลำดับต่อมาที่ถือเป็นตัววัดความสำเร็จอย่างหนึ่งของกระบวนการทั้งหมดคือ “การเอาโจทย์ที่ได้มาจากสังคม กลับเข้าไปสู่ชั้นเรียน”

ที่ผ่านมาอาจารย์แต่ละท่านได้นำเอาประเด็นปัญหาทางสังคมเข้าไปสู่ชั้นเรียน ซึ่งล้วนเป็นการสร้างโอกาสและพื้นที่การเรียนรู้ให้กว้างขวางยั่งยืนมากขึ้น สิ่งที่น่าสนใจและน่าเรียนรู้คือ แต่ละท่านทำอย่างไร มีวิธีการอย่างไร และรูปแบบในชั้นเรียนของแต่ละท่านเป็นอย่างไร

ทำโครงการคู่ขนาน ดึงอาจารย์ ดึงนักศึกษามาเพิ่ม

อาจารย์สุภาพร หนูก้าน หรืออาจารย์สาว เป็นอาจารย์ที่เข้าร่วมโครงการฯนี้เป็นครั้งที่ 2 แล้ว อาจารย์บอกว่าที่สนใจเข้าร่วมเป็นครั้งที่ 2 เพราะว่า โครงการฯ นี้ทำให้อาจารย์ได้ประสบการณ์ ได้ความคิดมาถ่ายทอดให้นักศึกษา และยังได้ช่วยเหลือสังคมไปในตัวด้วย

เมื่อพูดถึงการนำเข้าสู่ชั้นเรียน อาจารย์สาวเล่าว่า ตอนนี้ยังไม่ได้เอาเข้าสู่รายวิชา เพราะวิชาที่อาจารย์สอนยังไม่ครอบคลุมตัวผลงานในรูปแบบที่อยากนำเสนอ แต่อาจารย์มีการทำโครงการฯคู่ขนานประกบกันโครงการฯนี้อีกทีหนึ่ง คือเมื่อเข้าร่วมโครงการเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมระยะที่ 2 นี้แล้ว อาจารย์ก็เขียนโครงการชื่อ “**โครงการบริการวิชาการเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม**” โดยโครงการฯคู่ขนานนี้จะช่วยเอื้ออำนวยในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณจากคณะเพิ่มเติม เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง นอกจากนี้ยังทำให้โครงการฯนี้เป็นที่รับรู้ของคณาจารย์ในคณะ และสามารถขอความร่วมมือ หรือขอลาเพื่อไปทำกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

นักศึกษาในทีมของอาจารย์มีอยู่ด้วยกัน 5 คน แต่เมื่อตกลงใจว่าจะทำสื่อประเภทเกมและเว็บไซต์แล้ว ทำให้ขนาดของงานใหญ่ขึ้น **อาจารย์สาวไม่ได้ห้ามหรือยกเลิกงานของนักศึกษาที่อยากทำเรื่องใหญ่หรือเรื่องยาก แต่อาจารย์กลับทำให้เหตุการณ์นี้เป็นโอกาสที่จะชวนอาจารย์ท่านอื่นที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องเกมและเรื่องเว็บไซต์เข้ามาร่วมโครงการเพิ่ม รวมทั้งยังมีการเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาเข้ามาเพิ่มอีก 5 คน** ดังนั้นจากเดิมที่มีนักศึกษาเพียง 5 คน ทีมใหม่นี้จึงเพิ่มเป็น 10 คน โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยงเพิ่มขึ้นมาอีก 2 คน รวมเป็น 3 คน

โครงสร้างการแบ่งทีมทำงานของนักศึกษานั้น อาจารย์เล่าว่า นักศึกษาทั้งหมดจะแบ่งเป็น 2 ทีมใหญ่ๆ คือ ทีมเว็บไซต์และทีมเกม โดยในทีมเว็บไซต์ ก็จะมีทีมย่อย เช่น ทีม design ทีมข้อมูล ทีมโปรแกรมเมอร์ ส่วนทีมเกมจะแบ่งย่อยเป็น ทีม design ทีมกราฟฟิค และทีม Animation

สำหรับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการฯนี้ อาจารย์สาวมองว่า ***"ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่ต่างออกไปจากเมื่อก่อนกำหนดโจทย์ตามสถานการณ์ในขณะนั้นหรือกำหนดเอาเอง แต่ตอนนี้สามารถโยงเข้ากับปัญหาสังคมมากขึ้น ทำให้การเรียนการสอนเกิดประโยชน์มากขึ้น***

ชั้นเรียน Graphic Design กับประเด็นเด็กเยาวชน และเกษตรกรรม

อาจารย์ตฤศ หริตวร เล่าว่า ยังไม่ได้เอาเข้ารายวิชาอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเอาเข้าไม่ทัน แต่ก็สามารถใช้ชั้นเรียนวิชา Graphic Design มาเชื่อมโยงเพื่อเอาโจทย์สังคมเข้าสู่ชั้นเรียนได้ โดยในชั้นเรียนวิชานี้มีเด็กทั้งหมด 16 คน อาจารย์จะแบ่งเด็กเป็น 2 กลุ่มๆละ 8 คน แต่ละกลุ่มจะเลือกตัวแทน 4 – 5 คน เพื่อเข้าร่วมกระบวนการ workshop และกลับมาถ่ายทอดให้เพื่อนๆ ในทีมได้เรียนรู้ ซึ่งทีมหนึ่งเลือกทำเรื่องเด็กเยาวชน และอีกทีมทำเรื่องเกษตรกรรม

สุดท้ายอาจารย์ตฤศได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขยายผลโครงการที่น่าสนใจว่า *"**น่าจะมีนักศึกษาจากหลายคณะเข้ามาร่วมในโครงการมากขึ้น เช่น ในหนึ่งทีมจะไม่ใช่แค่ 1 คณะ แต่เป็นหนึ่งทีมที่มีหลายคณะ ถ้าเป็นแค่เด็กศิลปะหรือออกแบบกลุ่มเดียว อาจมีความคิด หรือมุมมอง และความเชี่ยวชาญเพียงมุมเดียว ซึ่งการรวบรวมข้อมูลอาจไม่ถนัดเท่าคณะอื่นๆ"***

ไอเดียร์: หลายเอกในหนึ่งทีม

อาจารย์บุญชู บุญลิขิตศิริ เพิ่งเข้าร่วมโครงการฯนี้เป็นครั้งแรก ซึ่งในช่วงเริ่มต้นอาจารย์ยังไม่เห็นภาพรวมของกระบวนการทั้งหมด จึงยังไม่ได้เอาเข้ารายวิชาอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจารย์มองว่าครั้งต่อไปน่าจะสามารถทำได้ เพราะเข้าใจกระบวนการของโครงการฯชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ อาจารย์บุญชูมีแนวคิดที่อยากจะเอา 3 วิชาเอกในนิเทศศิลป์มาเข้าเป็นทีมเดียวกัน แต่ทั้ง 3 เอก มีวิชาไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการออกแบบและพูดคุยกับนักศึกษาและอาจารย์ล่วงหน้า

ส่วนโครงสร้างของทีมนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯในครั้งนี้ อาจารย์มีการเปิดโอกาสให้เพิ่มนักศึกษาเข้ามาในทีมเช่นเดียวกัน คือ เดิมนักศึกษามีอยู่ 5 คน และนักศึกษาได้ไปชวนเพื่อนเข้ามาร่วมทีมอีก 2 คน เป็นทั้งหมด 7 คน ซึ่งการดึงเพื่อนเข้ามาร่วมทีมเกิดจากการที่นักศึกษาต้องการทำสื่อ และเทคนิคบางอย่างในทีมยังไม่ถนัดมากนัก เช่น ในช่วงลงพื้นที่ต้องการตากล้องที่สามารถถ่ายสารคดีได้ จึงไปชักชวนเพื่อนเข้ามาช่วย ซึ่งโครงการฯเคยแจ้งว่าสามารถเพิ่มเด็กเข้ามาได้เรื่อยๆ

อาจารย์บุญชูได้ทิ้งท้ายเอาไว้น่าสนใจว่า *“ถ้าสามารถเอาโครงการนี้เข้าไปแทรกในรายวิชาได้จะดีมาก เพราะในระยะหลังหลักสูตรที่สอนไม่ได้สอนให้เด็กมองถึงสังคมรอบตัวเหมือนเมื่อก่อน ไม่ได้ให้เด็กเห็นคุณค่าของพื้นที่บ้านเกิดของตน เพราะที่จริงเขาจะเรียนรู้พื้นที่ใกล้บ้าน เป็นเรื่องที่เขาเข้าใจง่าย และจะเกิดการเห็นคุณค่าพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง”*

เข้าสู่วิชา Creative Communication (การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์)

อาจารย์อาวิน อินทรังษี เป็นอาจารย์ที่ร่วมกระบวนการมาตั้งแต่ระยะที่ 1 โดยอาจารย์สนใจโครงการนี้เพราะเป็นโจทย์ทางสังคม ซึ่งน้อยมากที่จะมีโจทย์แบบนี้ให้ทำ เพราะส่วนใหญ่จะเป็นโจทย์เกี่ยวกับธุรกิจการค้าขาย

การเข้าร่วมโครงการในรอบที่ 2 นี้ อาจารย์ได้เอาเข้าสู่รายวิชา Creative Communication (การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์) ซึ่งมีนักเรียนทั้งชั้นจำนวน 50 คน อาจารย์เริ่มต้นโดยให้นักศึกษาแบ่งกันออกเป็น 5 กลุ่มๆละ 10 คน ในแต่ละกลุ่มให้หาตัวแทนขึ้นมากลุ่มละ 2 คน ซึ่งก็จะได้ตัวแทนเด็กทั้งหมดจำนวน 10 คน จากนั้นให้เด็ก 10 คนนี้เข้าร่วม workshop โดยอาจารย์อธิบายให้เด็กทราบว่า คนที่เข้า workshop จะเป็นตัวแทนที่ไปรับฟังข้อมูลแล้วมาถ่ายทอดให้เพื่อนๆ ฟัง ซึ่งเด็กจะคิดกันเองว่าใครสามารถฟังและถ่ายทอดได้ดี

หลังจากจบ workshop 1 ก็กลับมาคุยกันว่าจะทำอะไรบ้าง เพราะเมื่อเข้ารายวิชา โจทย์คือ ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งอาจารย์มองว่าจะใช้งานกลุ่มอย่างเดียวไม่ได้ เพราะธรรมชาติของงานกลุ่มอาจมีคนไม่ได้ลงมือทำจริงๆ

เมื่อมาคุยงานกันจริงๆ ก็พบว่ามีสื่อที่จะทำเยอะมาก และต้องมีการจัดกลุ่มกันใหม่ เพราะเดิมนักศึกษาแบ่งกลุ่มตามความชอบว่าอยากอยู่กับใคร แต่เมื่อจะทำงานจริงๆ พบว่าขาดคนที่มีความถนัดในเรื่องนั้นๆ สุดท้ายจึงจัดกลุ่มกันใหม่เป็นทีมตามความถนัด เช่น กลุ่มที่ถนัดงานเขียนข้อความเผยแพร่ กลุ่มที่ถนัดวาดรูป กลุ่มที่สนใจงานโฆษณา กลุ่มชอบงานกราฟฟิค ฯลฯ

นอกจากงานกลุ่มข้างต้นแล้ว อาจารย์อาวินยังได้มอบหมายงานเดี่ยวให้นักศึกษาเขียนคำคมสั้นๆ ซึ่งมีโจทย์คือ การโน้มน้าวใจคนภายใต้เรื่อง Universal Design และเผยแพร่งานใน face book นอกจากนี้ก็มีงานคู่ซึ่งเป็นการถ่ายคลิปอธิบายว่า Universal Design คืออะไร ซึ่งเป็นการฝึกพูดฝึกกล้าแสดงออกด้วย

สุดท้ายอาจารย์กล่าวถึงประโยชน์ที่อาจารย์ได้รับจากโครงการนี้ว่า ***"โครงการนี้ทำให้อาจารย์มีโอกาสได้เห็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่นว่าเขาทำงานกันยังไง อาจารย์ท่านอื่นมีวิธีแนะนำเด็กอย่างไร ซึ่งวิธีการที่ได้จากตรงนี้จะนำมาปรับใช้กับเด็กเรา นอกจากนี้โจทย์สังคมที่เอามาใช้ช่วยกระตุ้นให้เด็กออกไปค้นหาข้อมูลได้ดี จากเดิมที่อาจารย์เป็นผู้กำหนดโจทย์ให้เอง เด็กจะไม่ค่อยกระตือรือร้น จะรอแต่อาจารย์โยนโจทย์มาให้ แต่เมื่อเข้าโครงการเด็กอิน นอกจากนี้การที่เด็กได้ออกไปหาโจทย์เอง ทำให้เด็กกระตือรือร้น***

โอกาสแห่งการพัฒนาหลักสูตร

อาจารย์ภักดี ต่วนศิริ เข้าร่วมโครงการนี้เป็นครั้งแรก โดยเอางานนี้มาเป็นโจทย์ให้นักศึกษาเลือก โดยอยู่ในวิชา Information ซึ่งเกี่ยวกับการย่อยข้อมูลเยอะๆ ให้ออกมาเป็นภาพ นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการต้องมาเล่าให้เพื่อนในห้องฟังว่าได้อะไรจาก workshop มีข้อ comment อะไรบ้าง ความคืบหน้าเป็นอย่างไร แนวทางที่ทำมาถูกหรือผิดทางแค่ไหน

อาจารย์ภักดีเล่าว่า ตอนแรกมีนักศึกษาเข้าร่วม 6 คน เป็นนักศึกษาปี 3 จากนั้นได้มีนักศึกษาปี 2 มาเข้าร่วมเพิ่มอีก 6 คน กลายเป็นทีมใหญ่จำนวน 12 คน ซึ่งนักศึกษาปี 2 กับปี 3 จะทำสื่อคนละอย่างภายใต้เรื่องเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องน่ายินดีและเป็นก้าวใหม่ของการศึกษา เมื่อหลักสูตรเดิมที่ใช้มาแล้ว 5 ปี อยู่ในช่วงต้องปรับปรุงหลักสูตร อาจารย์ภักดีจึงถือโอกาสนี้หารือกับกรรมการปรับปรุงหลักสูตร โดยอาจารย์ได้เสนอความน่าสนใจของการลงพื้นที่จริง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่ที่มีการลงพื้นที่และนำโจทย์จริงในสังคมมาเป็นโจทย์ในมหาวิทยาลัย **โดยหลักสูตรใหม่นี้ มีรายวิชาหนึ่งชื่อว่า "การวิจัยปัญหาสังคมเพื่อการออกแบบ" และวิชา "การออกแบบกราฟฟิคเพื่อสิ่งแวดล้อม" เป็นวิชาของนักศึกษาปี 3 ซึ่งจะใช้ในอีก 3 ปีข้างหน้า**

วิธีที่ดีที่สุด
ที่ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้จากโจทย์จริง

"ปล่อยให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตัวเอง คอยดูแลแนะนำบางส่วน และเจอปัญหาหน้างาน เช่น เมื่อหาข้อมูลตรงนี้ไม่ได้ จะปรับอย่างไร เบื้องต้นจะให้นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาด้วยตัวเองก่อน"

อาจารย์เสกสรรค์ ญาณปัญญานนท์

"การลงพื้นที่ คือ วิธีที่ดีที่สุดที่ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้จากโจทย์จริง และเมื่อลงไปแล้ว ให้เขาได้สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ การไปพักอยู่กับชาวบ้าน ไปใช้ชีวิตอยู่กับชาวบ้านประมาณ 3-4 วัน ทำให้นักศึกษาได้ข้อมูลเชิงลึกครบถ้วนมากกว่าแค่ไปลงเฉยๆ และช่วยให้นักศึกษาเกิดแรงกระตุ้นให้อยากทำ เกิดความผูกพัน"

อาจารย์สุภาพร หนูก้าน

"ลงพื้นที่ช่วยให้แตกประเด็นออกไปได้เยอะ"

อาจารย์ตฤศ หริตวร

"ต้องพยายามให้เด็กอินกับเรื่องนี้ก่อน อย่างโครงการนี้มีการให้ข้อมูลโดยเอ็นจีโอก่อน ซึ่งน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีความสนใจปัญหา และทำให้เด็กอยากไปหาข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งแม้จะเอาเข้ารายวิชา แต่เด็กที่ไม่มีโอกาสเข้า workshop ก็ไม่กระตือรือร้นในการหาข้อมูลเท่ากับเด็กกลุ่มที่ได้เข้า workshop"

อาจารย์อาวิน อินทรังษี

"ปล่อยให้นักศึกษาประสบกับประสบการณ์เองตามธรรมชาติ ใช้วิธี ***"ยุ่งกับเขาให้น้อยที่สุด"*** เราทำตัวเสมือนเป็นลูกค้าว่าซื้อไอเดียร์เขาไหม ถ้าไม่ซื้อเขาก็ไปทำมาใหม่ จะไม่ทำตัวเป็นเจ้านายว่าต้องทำอะไร เมื่อไร ***"ปล่อยให้เขาเป็นผู้ใหญ่บ้าง""***

อาจารย์ดนุ ภู่มาลี

แลกเปลี่ยน เรียนรู้

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดขึ้นผ่านกระบวนการ workshop ครั้งที่ 2 และ 3 โดยเป็นการเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาจากแต่ละสถาบันได้มานำเสนองานของตนเองและแลกเปลี่ยนมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คนทำงานภาคประชาสังคม นักวิชาการเฉพาะประเด็น ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์ และด้านนิเทศศิลป์ ซึ่งนักศึกษาสามารถนำข้อเสนอแนะต่างๆ ไปพัฒนาและปรับปรุงผลงานต่อไป ซึ่งนักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งในเรื่องการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การวางโครงเรื่อง การจัดการข้อมูล รวมทั้งเนื้อหาและรูปแบบที่จะสื่อสาร

สรุปคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ

การกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

1) **เป้าหมายต้องกำหนดให้ชัด** เป้าหมายเป็นสิ่งแรกๆ ที่ต้องกำหนดให้ชัด *ต้องกำหนดให้ได้ว่าต้องการบอกอะไร* ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องสิ่งแวดล้อมอาจต้องชัดเจนว่าจะทำสื่อเพื่อ *"อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม"* หรือ *"ปกป้องสิทธิชุมชน"* หรือประเด็นที่ดิน จะสื่อเรื่อง "ความทุกข์ของคนที่ไม่มีที่ดินทำกิน" หรือ "ปัญหาปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย

2) **ต้องตั้งโจทย์ให้ชัดว่า เมื่อดูจบแล้วต้องการให้คนดูทำอะไรต่อ หรือแค่รับรู้เฉยๆ**

การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

1) **ต้องกำหนดให้ได้ว่า *"จะบอกกับใคร"***

2) **ต้องเห็นความเชื่อมโยงของกลุ่มต่างๆ** เช่น กลุ่มเป้าหมายเป็นคนสร้างปัญหา หรือเป็นคนที่ได้รับผลกระทบ หรือเป็นคนอื่นๆ ที่มีความเชื่อมโยงในแง่มุมต่างๆ

3) **ควรมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย**ให้ชัดว่าคนส่วนใหญ่ติดกับปัญหาอะไร เพื่อที่จะได้แก้ไขได้เหมาะสม

4) **การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะสื่อสารไปถึงต้องมั่นใจว่าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นจริงๆ** หรือเป็นผู้ที่เราต้องการสื่อไปถึงจริงๆ สื่อแล้วเกิดผล เช่น กลุ่มเป้าหมายคือใครระหว่าง ผู้ปลูกกับ ผู้กิน จะเริ่มเปลี่ยนที่ใคร

5) **รูปแบบสื่อต้องสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย**

การวางโครงเรื่อง

1) **ต้องพิจารณาว่าจะใช้วิธี "เล่าผ่านใคร"**

การดำเนินเรื่องควรเล่าเรื่องผ่านมุมมองของอะไรสักอย่าง เช่น นักท่องเที่ยว คนในพื้นที่ ปลาพะยูน

2) **เลือก** Mood and Tone **ให้ชัด** และให้เข้ากับเนื้อเรื่องและกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลดิบที่จะเอามาใช้

1) **ข้อมูลต้องแน่นและถูกต้อง** ปัญหาบางเรื่องไม่เกี่ยวกัน เป็นคนละประเด็น การเอามาปนกันอาจทำให้เกิดแง่ลบกับคนในชุมชน เช่น เรื่องน้ำเสียกับเรื่องกัดเซาะชายฝั่งเป็นคนละเรื่องกัน ต้องศึกษาข้อมูลให้ดีก่อนนำเสนอ

2) **บอกถึงสาเหตุของปัญหาหรือผลกระทบให้ชัดและถูกต้อง** เช่น ผลกระทบของถ่านหินมาจากอะไร สาเหตุที่ทำให้คนไม่เลือกกินผักออร์แกนิคเป็นเพราะอะไรกันแน่ หรือกรณีประเด็นแรงงานข้ามชาติ ต้องรู้จริงว่า ปัญหาการถูกละเมิดสิทธิเป็นเพราะอะไร เช่น การรู้เรื่องสิทธิก็ไม่ได้แปลว่าจะไม่ถูกละเมิด ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการถูกละเมิดสิทธิ ดังนั้นถ้าจับสาเหตุยังไม่ชัด อาจทำให้สื่อที่ผลิตนั้นสื่อสารออกไปผิดทาง หรือไม่เกิดผลอะไร

3) **กรณีทำเป็นคู่มือ น่าจะมีการให้ข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** เพื่อกลุ่มเป้าหมายสามารถติดต่อได้

4) **แม้สื่อจะเป็นเพียงเกม แต่ข้อมูลที่ใช้ในเกมต้องอิงความจริง** การนำเสนอต้องสั้นเข้าใจง่าย

การเลือกเนื้อหาที่จะสื่อสาร

1) อาจต้องเล่าเรื่องที่ใกล้ตัวกับผู้รับสื่อ หรือเรื่องที่มีผลกระทบกับผู้รับสื่อ

2) การนำเสนอด้านผลกระทบ ควรเลือกเนื้อหาที่ดูน่าสนใจ และนำเสนอได้มากพอที่คนดูจะรู้สึกถึงผลกระทบนั้นๆ

3) อาจจะมีส่วนที่เอาผู้ที่ได้รับผลกระทบออกมาพูดสั้นๆ ว่ากระทบอย่างไร

4) หากต้องการผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ควรค้นข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีด้านทัศนคติและพฤติกรรมประกอบด้วย เพื่อสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสม

5) การตัดสินใจนำเสนอเพียงข้อเท็จจริงและปล่อยให้กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจเอง กับการบอกข้อมูลตรงๆ ไปเลยถึงข้อดีของสิ่งที่เราอยากให้เลือก สองอย่างนี้อาจต้องพิจารณาดีๆ ว่าอะไรจะเหมาะสม หรือเกิดผลมากกว่ากัน

6) การเปลี่ยนแปลงสิ่งดีๆ ในสังคม ไม่ควรใช้เนื้อหาเพื่อการกดดันประชดประชัน หรือทำให้รู้สึกถูกบังคับ แต่อาจใช้วิธีการชูสิ่งดีๆ ให้คนเห็นคุณค่า และอยากช่วยกันเปลี่ยนแปลง

ข้อคิดในการผลิตสื่อ

1) ทำอย่างไรให้ผู้ชมรับสารไปพร้อมกับความรู้สึกด้วย
2) ทำอย่างไรให้คนเข้ามาอ่านแล้วนำไปเผยแพร่ต่อหรือกลับเข้ามาอีก
3) ทำอย่างไรให้เว็บไซต์มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา
4) ทำอย่างไรให้เราย่อยเนื้อหาและนำเสนอได้ชัดเจน เข้าใจง่าย น่าติดตาม
5) ระวังการนำเสนอเนื้อหาที่อาจจะนำไปสู่การกลับไปตอกย้ำกลุ่มเป้าหมาย หรือนำไปสู่การสร้างปัญหาใหม่ เช่นการตอกย้ำผู้พิการ แรงงานข้ามชาติ
6) ระมัดระวังการนำเสนอที่ต้องเคารพสิทธิและวัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้อง แม้แต่กรณีเด็กเยาวชน ชาวบ้านในพื้นที่ ฯลฯ

เทคนิควิธีการทำให้คนหันมาสนใจสื่อของเรา

1) การสร้างความมีส่วนร่วมให้กับผู้ชมจะทำให้ผู้ชมสนใจ
2) สื่อที่นำเสนอเรื่องความสวยงาม ควรจะต้องให้เห็นภาพจริงเพื่อให้จับใจคนดู
3) หัวใจในการออกแบบเว็บไซต์คือการดีไซน์ และการสร้างเครือข่ายเพื่อทำให้สื่อกระจายไปในวงกว้าง
4) นำเสนอให้คนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และมีผลกระทบต่อเราในอนาคต

ช่องทางการเผยแพร่

1) การสร้างเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเป็นเรื่องที่สนับสนุนตัวสื่อได้ดี แต่ต้องคำนึงระยะยาวด้วยว่าแล้วต่อไปใครจะดูแลเว็บไซต์นี้

2) การเลือกช่องทางการเผยแพร่ ต้องพิจารณาเลือกช่องทางที่กลุ่มเป้าหมายเข้าถึง

สรุปสิ่งที่นักศึกษาเรียนรู้และสามารถเอาไปปรับใช้

ความชัดเจนของเนื้อหาและเป้าหมาย

การจัดกระบวนการให้นักศึกษามีพื้นที่นำเสนอความคิดและผลงานที่กำลังทำ และได้แลกเปลี่ยนรับฟังมุมมองความเห็นจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ เป็นกระบวนการที่มีประโยชน์ต่อนักศึกษามาก ซึ่งนักศึกษาสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่า วิทยากรสามารถช่วยพาเข้าประเด็นได้อย่างตรงจุด ทำให้เห็นภาพว่าเนื้อหา รูปแบบ ควรไปในทิศทางไหน อีกทั้งยังช่วยในเรื่องการจับประเด็นให้ตรงกับที่ต้องการจะสื่อสาร เข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้ ช่วยให้สามารถคิดเป้าหมายและประเด็นที่จะนำเสนอให้ชัดเจนขึ้น เห็นแนวทางการเชื่อมโยงและการจัดลำดับงานให้กระชับและให้สอดคล้องไปด้วยกันได้มากที่สุด

เห็นจุดบกพร่องและสิ่งที่ควรพัฒนาปรับปรุง

นักศึกษาหลายคนสะท้อนว่า วิทยากรช่วยชี้จุดบกพร่องได้อย่างชัดเจน ทำให้เห็นจุดผิดพลาดของตนเอง เช่น ความไม่ชัดเจนของสิ่งที่จะสื่อ หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผิดพลาด ช่วยให้รู้ว่าควรไปปรับปรุงงานส่วนไหนบ้าง และได้เห็นปัญหาการทำงาน เช่น ควรสรุปประเด็นที่สามารถทำได้จริง รู้ว่าตนเองยังจับประเด็นที่จะทำงานไม่ได้

เรียนรู้วิธีการหาข้อมูล และการนำไปใช้

สิ่งที่วิทยากรให้ความสำคัญอีกเรื่องคือ “ข้อมูล” ซึ่งถือเป็นจุดตั้งต้นของงานสื่อสาร ซึ่งนักศึกษาสะท้อนว่า วิทยากรช่วยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลที่นำมาใช้ว่าต้องมีความหนักแน่นมากพอ ซึ่งนักศึกษาได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีประโยชน์ในการนำไปใส่เพิ่มเติมในตัวงาน รวมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่ควรทำเพิ่มเติม แนวทางการปฏิบัติตนในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และวิธีการ Research ข้อมูลเพิ่มขึ้น นักศึกษามองว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถช่วยพัฒนาเนื้อหาให้ดีขึ้น มีความสมบูรณ์ และถูกต้องมากขึ้น นอกจากการหาข้อมูลแล้ว นักศึกษายังได้เรียนรู้แนวทางการจัดการกับข้อมูลที่ได้มา เช่น คำแนะนำที่ช่วยให้สามารถเจาะประเด็นให้ชัดขึ้น ทำให้มองเห็นงานมากขึ้น และทำให้หันกลับมามองตัวเองว่าโดนข้อมูลต่างๆ ครอบงำความคิดมากเกินไปหรือไม่ และการนำไปปรับใช้และแก้ไขในส่วนเนื้อหาที่มีเยอะ โดยโฟกัสงานให้เล็กลงและชัดขึ้น รวมทั้งจับประเด็นและสื่อสารให้ชัด

สามารถนำไปพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิม

การจัดกระบวนการให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้ ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำไปพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ โดยนักศึกษาสะท้อนว่า กระบวนการในลักษณะนี้ช่วยให้ได้ย้อนกลับไปดูแนวความคิด วิธีการออกแบบที่ได้ทำมา ได้ทราบถึงข้อบกพร่องที่มองข้ามหรือคาดไม่ถึง และทำให้รู้ว่าควรสร้างงานอย่างไรเพื่อตอบโจทย์การรับฟังของสังคมได้รู้ถึงการมุ่งประเด็นและการได้รับรู้มุมมองต่างๆ จากหลายฝ่ายว่าเมื่อรับสื่อแล้วจะเป็นอย่างไร รวมทั้งวิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน การเน้นประเด็นให้ชัด การออกแบบเรื่องเนื้อหาว่าใครเป็นคนส่ง แล้วส่งถึงใคร การนำไปแก้ไขยุทธศาสตร์ในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงการแก้ไขจุดโฟกัสของประเด็นและเน้นย้ำ/ทำให้หัวข้อหนักแน่นเหมาะสม ซึ่งสุดท้ายแล้วช่วยให้ได้เห็นแนวทางข้างหน้าของรูปแบบงานที่จะพัฒนาปรับปรุงต่อ สามารถนำไปพัฒนาการออกแบบให้เข้าใจง่ายขึ้น ปรับผลงานให้มีความเชื่อมโยงกับคนมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

พัฒนาระบบการคิดและเปิดมุมมองใหม่ ๆ

นักศึกษาสะท้อนว่า กระบวนการนี้ช่วยเปิดมุมมองใหม่ในด้านความคิด ได้เห็นมุมมองในหลายๆ มุม ทั้งที่เห็นด้วยและที่เห็นต่าง เป็นการจุดประกายความคิด นอกจากนี้ยังได้ประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการคิดว่าจะสื่อสารอย่างไร รวมทั้งได้พัฒนาวิธีวิเคราะห์ข้อมูลออกมาใช้ ได้เรียนรู้งานในแบบที่ต่างไป คือ เป็นการเรียนรู้งานที่ใช้ในชีวิตจริงๆ

เรียนรู้ด้านเทคนิคการผลิตสื่อ

นักศึกษาหลายคนสะท้อนว่า ได้ความรู้ในเรื่องระดับขั้นตอนในการผลิตสื่อ ได้เห็นจุดอ่อน จุดแข็ง ข้อดี ข้อเสีย ของงาน และสามารถนำไปพัฒนาต่อได้ เช่น งานดีไซน์ต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ ต้องหาประเด็นหลักใจความสำคัญ เห็นปัญหาของงานที่ควรปรับ และทราบจุดบกพร่องในโครงสร้างของสื่อที่เราต้องการสร้าง ได้เรียนรู้วิธีการสร้างสื่อที่ทำให้คนมาดูสื่อของเรา วิธีการเล่าเรื่องที่ดี รูปแบบงานที่น่าสนใจ ความชัดเจนในเรื่องการนำเสนอ และการทำให้เกิดผลเมื่อคนมาดูสื่อ รวมทั้งได้วิธีการและขั้นตอนการทำงานที่ง่ายและเร็วขึ้น การกำหนดแนวทางและเพิ่มรายละเอียดให้สื่อมีความเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ที่สำคัญได้กำลังใจในการทำงานต่อ

พลัง สื่อ เยาวชน

ชื่อผลงาน : ป่าชายเมือง

ประเด็น : ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี ภาควิชาโครงการร่วมบริหารหลักสูตรมีเดียอาร์ต และเทคโนโลยีมีเดีย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

รายชื่อนักศึกษา

นายธัชพล แซ่โค้ว

นายทัตพงศ์ เรืองฤทธิ์สกุล

นายรัชชานนท์ วนิชสมบัติ

นายณัฐนนท์ หอมวิเชียร

นางสาวธัณรัชถ์ บุญรัตน์สุวรรณ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.จักรพิพัฒน์ อัศวบุญญาเลิศ

อาจารย์ภาณุ แสงชูโต

YEARS

FILMMAKER

แนวคิด

ความเจริญของเมืองที่กำลังแผ่ขยาย และกลืนกินพื้นที่ป่าที่เหลือเพียงน้อยนิดของเขตบางขุนเทียน

ประเภทสื่อ

ภาพยนตร์สั้น / ภาพยนตร์สารคดี / รายการข่าว / ภาพยนตร์โฆษณา

หากมองประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลายคนอาจมองไปถึงท้องทะเลอันกว้างใหญ่ ภูเขา น้ำตก หรืออุทยานต่างๆ ในประเทศไทย แต่หากมองสิ่งใกล้ตัวที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเรา นั่นก็คือพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารทะเลที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่งของประชาชนทั่วไป หากแต่คนเมืองทั้งหลายกลับไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญของความอุดมสมบูรณ์ของอาหารทะเลในพื้นที่เหล่านี้ ปล่อยให้เกิดความเสียหาย โดยการสร้างความเจริญเข้าตัวเมือง แผ่ขยายเต็มพื้นที่กรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังเป็นการกลืนกินพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยของเขตพื้นที่บางขุนเทียนด้วย สื่อของพวกเราต้องการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่บางขุนเทียน ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งของมหาวิทยาลัยของเราให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ และช่วยกันอนุรักษ์และรักษาความสมดุลของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตต่างๆในแถบชายทะเลเหล่านี้ด้วย

ป่าชายเมือง
By Child's Lane Film - Media Arts (KMUTT)

ชื่อผลงาน : Creative shield

ประเด็น : เด็ก และเยาวชน

จัดทำโดย : คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายชื่อนักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นส.ปรางนภา มหาวัง	อาจารย์จักรพันธ์ วิลาสินีกุล
นายคมสัน ตันเสรีสกุล	อาจารย์พรรษา พุทธรักษา
นายพัทธ์ ยิ่งเจริญ	อาจารย์ริญญาภัทร์ นิธิภัทรอนันต์
นายวัลลภ ป้อมเกิด	
นายอาทิตย์ สังข์ตะคุ	

แนวคิด

ที่มาของโครงการ Creative shield หรือโครงการที่มุ่งสนับสนุนให้น้องๆได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้น้องๆได้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ในขณะเดียวกันก็เพื่อให้คนในสังคมรับรู้ถึงศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ของน้องๆในชุมชน ที่มีไม่แตกต่างจากเด็กๆที่เติบโตในสภาพแวดล้อมอื่นๆ

ประเภทสื่อ

clip video /Poster /ภาพกิจกรรม /ศิลปวัตถุที่ได้จากการทำกิจกรรม

สี (สรรค์) จาก

ชื่อผลงาน : เพราะมีค่ามากกว่า

ประเด็น : ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย : คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชบุรี

รายชื่อนักศึกษา

นายธัชพิชญ์ ชำนาญกิจ

นายชัยเชษฐ์ ชิดกระโทก

นางสาวศุภลักษณ์ ยมรัตน์

นางสาวกวิสรา จริตเพ็ชร

นางสาวธนิกา จั่นงิ้ว

นายพฤฒ วงศ์จินดาเวศย์

นายดนย ดูเชียง

นางสาวเญยยา จิตรใจเย็น

นางสาวสุดารัตน์ แพงศรี

นางสาวพจณิชา แผ่พร

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์สุภาพร หนูก้าน

อาจารย์โกวิท มีบุญ

แนวคิด

คุณค่าธรรมชาติและชีวิตย่อมมีค่ามากกว่ามูลค่าของสิ่งที่จะเข้ามาทำลาย

ประเภทสื่อ

Web application / Interactive game

จากการไปลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลที่ชุมชนบ้านคลองรั้ว อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ในประเด็นของการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน พวกเราได้มีโอกาสไปอยู่กับชาวบ้าน ไปเรียนรู้วิถีชาวเล ออกเรือหาปูปลา กินอาหารจากท้องทะเลสดๆ นั่งรับลมทะเลตอนเย็นๆ มันเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเรามีความสุขและรู้สึกดีมากๆ แต่เมื่อคิดถึงโครงการที่จะสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินขึ้นมา ภาพต่างๆที่พวกเราเพิ่งจะได้สัมผัสเป็นครั้งแรก ก็เหมือนกับความมืดมิดที่เข้ามาครอบงำ ความสวยงามของท้องทะเลกำลังจะหายไป แหล่งดำน้ำที่ดีของโลกก็จะไม่มีเหลือ ที่ทำมาหากินของชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงก็จะไม่มีอีกแล้ว การสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมามันคุ้มค่าแล้วหรือกับการสูญเสียคุณค่าทางธรรมชาติไป ชีวิตของชาวบ้านในแถบนั้นไม่มีความสำคัญเทียบเท่าเลยหรือ เมื่อเราคิดได้ดังนี้ Concept งานของพวกเราจึงเกิดขึ้นว่า คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและชีวิตของมนุษย์ย่อมมีค่ามากกว่ามูลค่าของสิ่งที่จะเข้ามาทำลาย

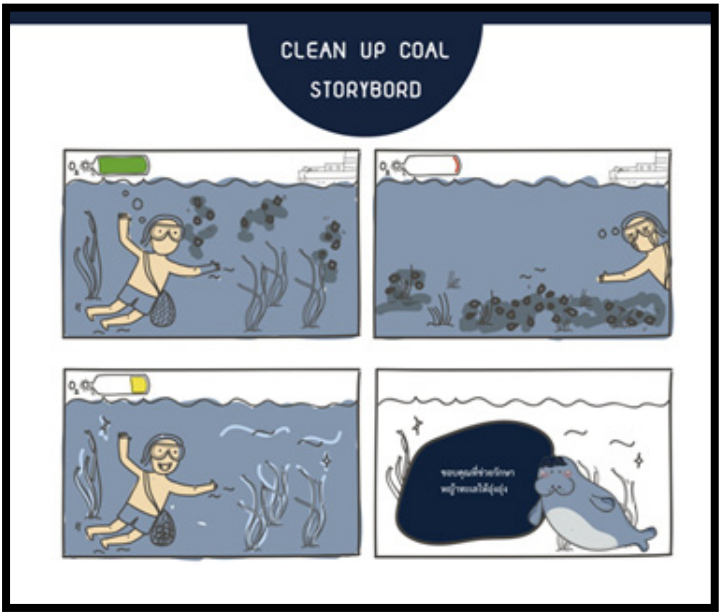
CLEAN UP COAL
STORYBORD

ชื่อผลงาน : ความฝัน ขาฉัน ไดอารี่

ประเด็น : ผู้พิการ

จัดทำโดย : คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตบางนา

รายชื่อนิสิต / นักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นายวรเมธ ชำนาญดนตรี	อาจารย์ณัฐนนท์ แนวมาลี
นส.จินต์จุฑา เชาว์พุฒิภุงชงค์	
นส.ดวงแก้ว คันธเสวี	
นส.จุไรรัตน์ ภัทรารักษ์กุล	
นส.พิชชานันท์ จินดาวัฒน์โชค	

ประเภทสื่อ

Information Graphic

จุดประสงค์

พวกเราต้องการบอกให้ทุกคนที่มาเยี่ยมชมนิทรรศการของเราได้ทราบและเข้าใจว่าสิทธิทั่วไปของคนพิการ โดยเฉพาะผู้ที่นั่ง Wheel Chair มีอะไรบ้าง นอกจากนี้เรายังต้องการกระตุ้นให้คนทั่วไปปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อการนำไปปฏิบัติต่อคนพิการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ช่วยกันพัฒนาสังคมให้เท่าเทียมกันและทำให้คนพิการมีความสุขมากยิ่งขึ้น

คอนเซ็ป และขั้นตอนการทำงาน

เราได้ลงพื้นที่ คุยกับคนพิการจริงๆ หลายๆท่าน เรื่องที่คุยกันก็เกี่ยวกับปัญหาทั้งเล็กและใหญ่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิของคนพิการที่อาจถูกมองข้ามไป เช่น สิทธิทางการศึกษา บางทีอาจทราบกับไม่ทั่วถึง สิทธิทางการแพทย์ที่มีแต่ยังไม่เพียงพอ หรือการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้คนพิการ รวมถึงเงินสนับสนุกคนพิการ และอื่นๆอีกมากมาย

เราได้นำปัญหาและ Case study ต่างๆเหล่านั้น มาผูกเป็นเรื่องราวใส่ลงไปใน Diary งานชิ้นหนึ่งของเรา โดยสร้างตัวละครสมมุตขึ้นมาเป็นผู้พิการนั่ง Wheel Chair และเขาเดินทางข้ามผ่านเหล่าปัญหาอุปสรรค์การใช้สิทธิของคนพิการมาได้ จนประสพความสำเร็จในชีวิตตอนท้ายของเรื่อง นอกจากนี้งานอีกชิ้นที่เราได้ฝากไว้ด้วยคือ Info-

mation Graphic Design แจงถึงสิทธิพื้นฐานและความรู้เกี่ยวกับคนพิการที่ควรรู้ ช่วยทำให้เข้าใจภาพรวมเรื่องสิทธิของคนพิการมากขึ้น

โครงการ ความฝัน ขาฉัน ไดอารี่

ชื่อโครงการนี้ ได้มาจากตัวละครหลักของเราในไดอารี่ ที่เป็นผู้พิการนั่งรถวีลแชร์ค่ะ เราประสพอุบัติเหตุ สูญเสียขาไป 2 ข้าง ผ่านช่วงชีวิตที่ท้อถอย แต่ได้รับแรงบันดาลใจและสนับสนุนจากคนที่พึ่งรู้จัก ทำให้เหตุการณ์พลิกผัน กลับฮึดสู้ ทำสิ่งต่างๆเพื่อที่จะประสพความสำเร็จเหมือนคนทั่วไปตามที่เขาฝันไว้ ซึ่งเหล่านี้ จะสำเร็จไปได้ง่ายขึ้นเมื่อเขาเรียนรู้เรื่องสิทธิของคนพิการค่ะ เรื่องราวของเรา ไม่ใช่ไดอารี่แนวดราม่าเลยแม้แต่น้อย แต่กลับเป็นเรื่องที่ติดตลกอ่านสบายๆ แอบเสียดสีสัมคมเบาๆ แต่ที่สำคัญแฝงความรู้ลงไปด้วย จึงเหมาะกับคนทั่วไปทุกเพศทุกวัย

ชื่อผลงาน : Will Share (Wheel Chair)

ประเด็น : ผู้พิการ

จัดทำโดย : คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายชื่อนักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นส.พัชรี เอี่ยมพิบูลย์วัฒนา	ผศ.อาวิน อินทรังษี
นส.ณิชารีย์ ลีลาทิพย์กุล	
นส.อัญชิสา วัฒนภิรมย์	
นส.ทิฆัมพร ตั้งตระกูลพาณิช	
นายกฤตภาส รัตนวิบูลย์	
นายมัชฌิมานนท์ สุดสเน่ห์	
นส.กมลรส มหัทธนะสมบูรณ์	
นส.ณัฐภา จันทร์สมัคร	
นส.ณิชกานต์ ตรัยวัฒนพงศ์	
นายณัฐภัทร เหลืองรุ่งทิพย์	

แนวคิด

คือพื้นที่ที่ทุกคนสามารถร่วมกัน “แบ่งปัน” ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนทุกบทบาทในสังคม หรือ Universal Design สื่อสารผ่าน Media หลากหลายรูปแบบเพื่อความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น Share Image /Video /Clip รวมทั้งสื่อโฆษณาต่างๆ เพื่อเป็นส่วนในการแก้ไขปัญหาความบกพร่องของสภาพแวดล้อมอันเป็นปัญหาหลักที่ผู้พิการได้รับผลกระทบในชีวิตประจำวันมากที่สุด

ประเภทสื่อ

Page facebook / Info graphic /Poster/Website/Clip puppet show /Stop motion

ประเด็นเรื่องคนพิการ เป็นประเด็นที่ค่อนข้างมีความละเอียดอ่อนอย่างมากในการศึกษาหรือทำความเข้าใจ พวกเราได้มีโอกาสศึกษาการใช้ชีวิตของพี่คนหนึ่ง พวกเราขอตามเขาไปในสถานที่ต่างๆตลอดหนึ่งวันเต็ม เพื่อเรียนรู้และศึกษาพฤติกรรมของเขาและคนรอบข้างรวมถึงสังเกตสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละพื้นที่ประกอบกันด้วย หลังจากนั้นพวกเราก็มาคิด Concept ของงาน และได้ออกมาเป็น WILL SHARE (Wheel Chair) คือพื้นที่ที่ทุกคนสามารถร่วมกัน “แบ่งปัน” ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนทุกบทบาทในสังคม หรือ Universal Design สื่อสารผ่าน Media หลากหลายรูปแบบเพื่อความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น Share Image/Video Clip รวมทั้ง

สื่อโฆษณาต่างๆ เพื่อเป็นส่วนในการแก้ไขปัญหาความบกพร่องของสภาพแวดล้อมอันเป็นปัญหาหลักที่ผู้พิการได้รับผลกระทบในชีวิตประจำวันมากที่สุด

Sarcasm Cartoons

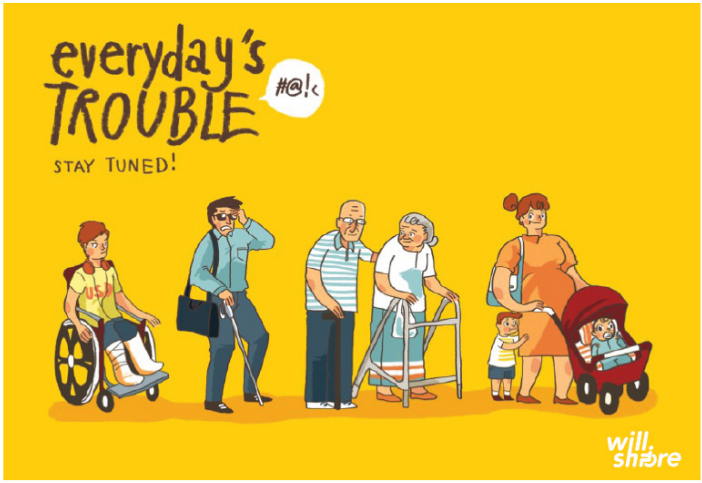

Social Media

ชื่อผลงาน : Packbara (ปากบารา)

ประเด็น : ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย : คณะวิทยาการสื่อสาร สาขานวัตกรรมออกแบบและสร้างสรรค์สื่อ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รายชื่อนิสิต / นักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นายอิทธิพันธุ์ จันทร์เพ็ญ	อาจารย์บัดรูดิง ขาลี
นายซุลกิฟลี ดือราแมหะยี	อาจารย์ภักดี ต่วนศิริ
นายมูฮัมหมัดฟาอิซ เจ๊ะเลา	
นายอับดุลฮากัม ดือราแมง	
นส.ตอยีบะห์ อาลี	
นส.กมลวรรณ จีรนนท์วงศ์	
นส.ฮาบีบะห์ หะยีอารง	
นายนครา ยะโกะ	
นายฮาซัน ตาเละ	
นายอิควัญ หะยีดือราแมง	
นายธัญภาค ระถะการ	

แนวคิด

เราจะรวบรวมเรื่องโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาลา เพื่อคนในพื้นที่สตูล และ Pack มาเสิร์ฟให้อ่านอย่างเข้าใจง่าย

ประเภทสื่อ

Info graphic ในรูปแบบของหนังสือ book info จาก book เป็น motion graphic

จากที่พวกเราได้รับข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมานั้น เรื่องที่พวกเราสนใจก็คือ เรื่องโครงการสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบารา จังหวัดสตูล สาเหตุหนึ่งที่พวกเราเลือกเรื่องนี้ ก็คืออาจเป็นเพราะพวกเราเป็นคนในพื้นที่ภาคใต้เหมือนกัน ถึงจะอยู่กันคนละจังหวัด หรืออยู่ห่างกันหลายร้อยกิโลเมตร แต่พวกเราคิดว่าโครงการขนาดใหญ่แบบนี้มันส่งผลกระทบต่อประชาชนในทุกภาคส่วน ไม่ใช่เพียงแค่กระทบกับคนในพื้นที่ปากบาราเท่านั้น พวกเรามองไปถึงผลกระทบของทรัพยากรทางธรรมชาติอีกมากมายที่จะได้รับความเสียหาย และยิ่งพวกเราทุกคนได้มีโอกาสลงไปศึกษาข้อมูลจริงในพื้นที่ ยิ่งทำให้รับรู้ว่าโครงการนี้มันใหญ่มาก ใหญ่ขนาดที่พวกเราก็คาดไม่ถึงเลยทีเดียว พวกเราจึงคิดกันว่าอยากจะทำสื่อที่จะรวบรวมข้อมูลทุกอย่างของโครงการสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบาราให้คนในพื้นที่เข้าใจและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ไม่เข้าใจหนังสือวิชาการต่างๆให้เขาสามารถรับรู้ข้อมูลต่างๆได้อย่างถูกต้อง

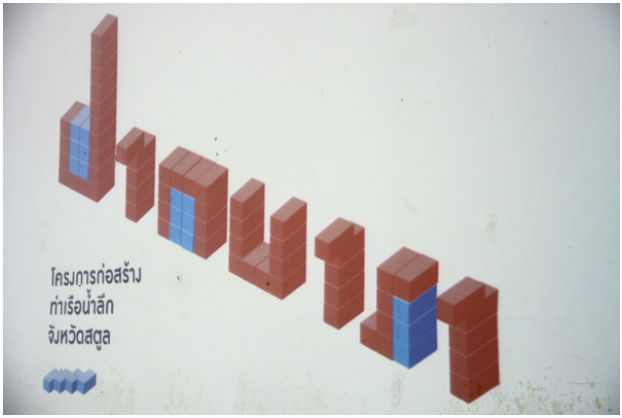
โครงการก่อสร้าง
ท่าเรือน้ำลึก
จังหวัดสตูล

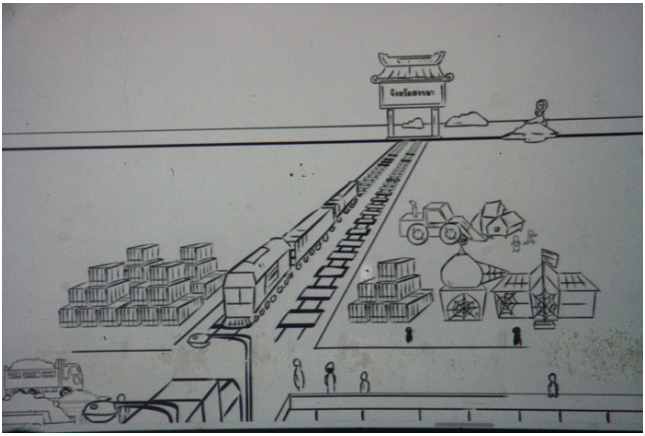

ชื่อผลงาน : ซูเปอร์มาร์เก็ต

ประเด็น : เกษตรกรรม

จัดทำโดย : คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อนักศึกษา

นส.กนกพรรษ จิระพันธุ์

นายณัฐณภัทร กุลนานันท์

นส.ธัญยธรณ์ อัครพีร์ญาพร

นายปุญญพัฒน์ อุศุภรัตน์

นส.พาขวัญ นรากรพิจิตร์

นส.ภัคจิรา ขาวทอง

นายมนขนิษฐ์ มากรักษา

นายวิชเลิศ เลิศวัฒนมงคล

อาจารย์ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

อาจารย์ตฤศ หริวร

อาจารย์สุธาดา วาดเขียน

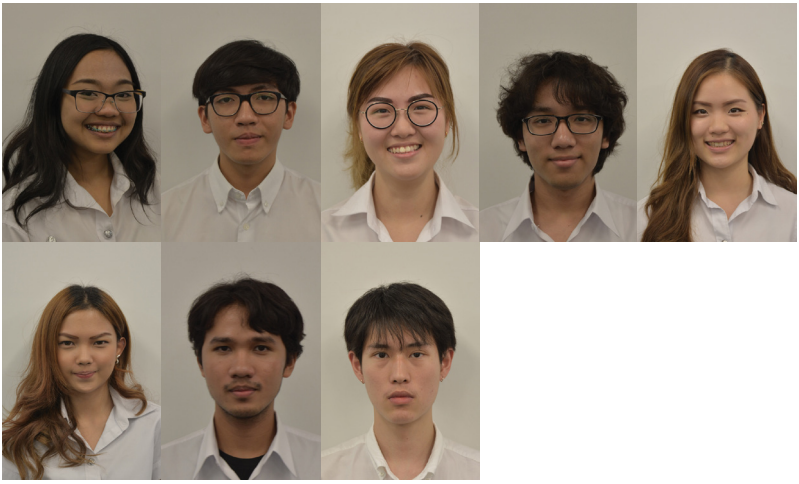

แนวคิด

ไม่มีหรือไม่เห็น” คือสิ่งที่นิทรรศการนี้ต้องการจะสื่อสารกับผู้ชม และตั้งคำถามถึงอาหารที่รับประทานทุกวันว่า แน่ใจหรือไม่ว่า สิ่งที่รับประทานเข้าไปไม่มีสารปนเปื้อน การที่เรามองไม่เห็นทำให้เราไม่รู้สึก ดังนั้นนิทรรศการนี้จึงต้องการทำให้ผู้ชม “เห็น” อาหารในมุมมองที่ไม่เคยเห็นมาก่อน เพื่อที่ผู้ชมจะตอบคำถามได้ว่า สารปนเปื้อนที่กล่าวมานั้น แท้จริง “ไม่มีหรือไม่เห็น” กันแน่

ประเภทสื่อ

Poster /แผ่นพับ/Information graphic / Installation

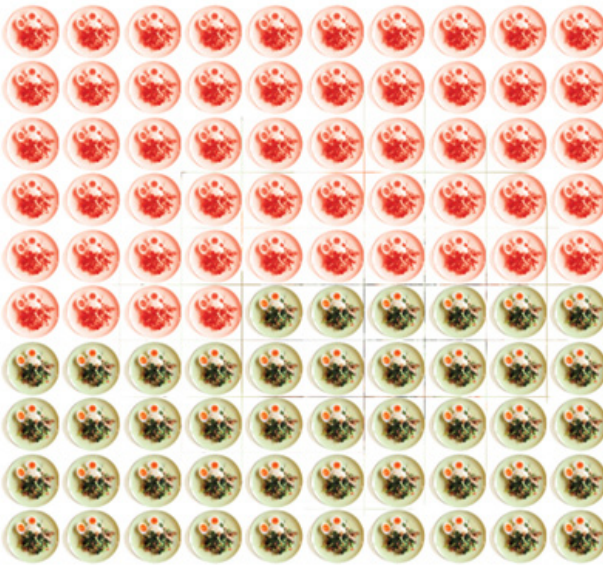

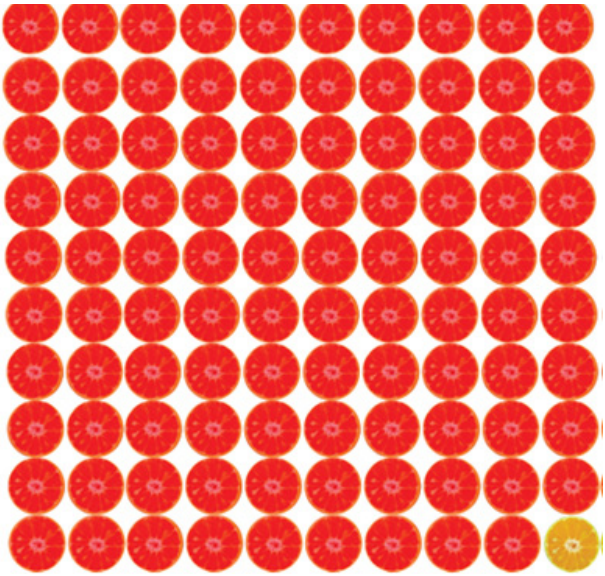

ชื่อผลงาน : Words can kill ....
Child abuse “Verbal Abuse”

ประเด็น : เด็กและเยาวชน

จัดทำโดย : คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อนักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นส.จิรัชยา ตั้งในไตรสรณะ	รศ.ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์
นส.ชนิสรา ทับทอง	อาจารย์ตฤศ หริวร
นส.บุญยนุช เกษม	อาจารย์สุธาดา วาดเขียน
นส.พัชรพร ชนะรัตนนุบล	
นส.ภัทรภร วิวัฒนาวรารมย์	
นส.ศิรดา ธารีรัตนาวิบูลย์	
นส.สาริกร จุฑพฤติกร	
นส.อิสรีย์ จารุอริยานนท์	

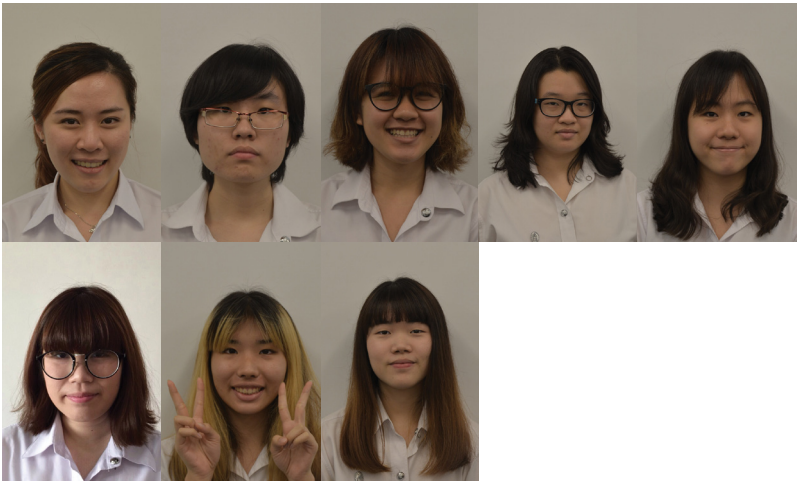

แนวคิด

คำพูดก็เป็นเหมือนกับดาบสองคม หากใช้ไม่ถูก หรือไม่รู้การใช้ที่เหมาะสม มันจะกลายเป็นอาวุธที่มองไม่เห็น ทำร้ายคนที่เรารัก Words Can Kill เป็นนิทรรศการที่นำเสนอการใช้คำพูดของทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็ก และฝ่ายผู้ใหญ่เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเข้าใจ ลดช่องว่างที่เกิดขึ้นในครอบครัว

ประเภทสื่อ

เว็บไซต์ /โปสเตอร์ / Info graphic /แผ่นพับ / หนังสั้น /Flip book

สังคมไทยในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องเด็กก็ยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการถูกทำร้ายทารุณ การละเมิดสิทธิเด็ก เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน และอื่นๆอีกมากมาย พวกเราเชื่อว่าแทบทุกครอบครัวที่มีลูกหรือมีเด็กอยู่ในบ้าน ด้วยวัยที่ต่างกัน อาจเกิดการกระทบกระทั่งต่อกันอยู่บ้าง บางคนอาจจะคิดว่ามันเป็นเรื่องปกติ ไม่ได้มีอะไรร้ายแรง แต่บางคนกลับมองว่ามันไม่ใช่อย่างนั้น เพราะการกระทบกระทั่งต่อกัน ทั้งสองฝ่ายใช่ว่าจะมีความสุขเสียเมื่อไหร่ เพราะคำพูดที่พูดออกไปก็เหมือนกับดาบสองคม หากใช้ไม่ถูกวิธี หรือไม่รู้วิธีการใช้ที่ถูกต้องเหมาะสม มันก็จะกลายเป็นอาวุธร้ายที่มองไม่เห็น ใช้ทำร้ายคนที่เรารักและคนที่รักเราได้ “Word can kill” เป็นนิทรรศการที่นำเสนอการใช้คำพูดของทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็กและฝ่ายผู้ใหญ่ สะท้อนให้เห็นภาพของผลเสียของคำพูดและการกระทบกระทั่ง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเข้าใจ และลดช่องว่างที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

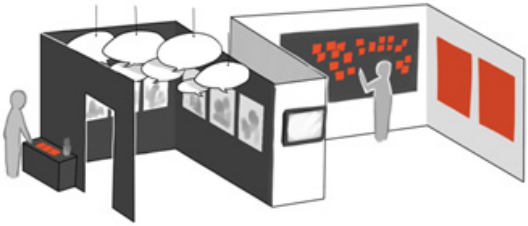

IT HURTS...
MORE THAN YOU THINK

ชื่อผลงาน: คู่มือการใช้ชีวิตในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติ

ประเด็น: : แรงงานข้ามชาติ และชาติพันธ์

จัดทำโดย: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

รายชื่อนักศึกษา

นายพีรพล พิมพาภรณ์

นางสาวสกุลจันทร์ จันทร์ทวีวัฒน์

นางสาวกัลยรัตน์ แก้วสุทัศน์

นางสาวกนกวรรณ ตรีพัฒนกุล

นางสาวกมลนัทธ์ ศิวะพรชัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.สรรเสริญ มิลันทสูต

อาจารย์ณัฐชนน สตันยสุวรรณ

อาจารย์ธัญพลอย นุตเกษม

WILD GIRL

แนวคิด

Better life เพื่อชีวิตที่ดีกว่า

ประเภทสื่อ

Survival Book

ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยกันอย่างแพร่หลาย มีทั้งการเข้ามาแบบถูกกฎหมาย และการลักลอบเข้ามาแบบผิดกฎหมายด้วย และยิ่งตอนนี้ประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ระบบอาเซียนด้วยแล้ว ดังนั้นในอนาคตแรงงานข้ามชาติก็จะเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อยๆ จากแนวโน้มที่พวกเราคิดประกอบกับสถานการณ์การรองรับแรงงานข้ามชาติที่ประเทศไทยกำลังทำอยู่ พวกเราจึงมีความคิดที่อยากจะผลิตสื่อให้ออกมามีประโยชน์ต่อกลุ่มคนเหล่านี้ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีหลักประกันที่มั่นคง พวกเราจึงจัดทำหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตในประเทศไทยให้กับแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ เพื่อให้เขาอยู่ในประเทศไทยอย่างมีความสุขและปลอดภัย

คู่มือการเข้ามาทำงาน
ของแรงงานข้ามชาติ

ชื่อผลงาน: ที่ดินของใคร

ประเด็น: ที่ดินทำกิน

จัดทำโดย: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รายชื่อนักศึกษา

นายณัฐชัย เพ็ญจันทร์

นายสมพร เรืองไชย

นายอภิทาน ผลโยธิน

นส.ประภัสสร เทหะสุวรรณรัตน์

นส.ทัศณิชา คาแพง

นายพชร กำเนิดนนท์

นส.สุพัทตรา สุโพธิ์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.บุญชู บุญลิขิต

อาจารย์โกวิทย์ ทะลิ

แนวคิด

บุกรุกที่ตัวเอง เป็นผลงานที่โยนคำถามให้คนดูว่า ทั้งๆที่รู้ว่าที่ดินเป็นของเขา ทำไมยังจะเอาของเขาไป ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับตัวคุณเองล่ะ คุณจะทำอย่างไร

ประเภทสื่อ

โปสเตอร์ /TVC

ประเด็นเรื่องที่ดิน กลุ่มของพวกเราเลือกประเด็นนี้อยู่กลุ่มเดียว จากการรับฟังข้อมูลมา พวกเรารู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อน และรู้สึกว่ามันน่าสนใจและมีความท้าทายอยู่ในตัว พวกเราได้มีโอกาสไปลงพื้นที่ปัญหาเรื่องที่ดินในหลายพื้นที่และหลายครั้งด้วยกัน ระหว่างที่พวกเราลงไปในพื้นที่ต่างๆ เกิดเหตุการณ์หลายอย่างที่พวกเราเองก็คิดไม่ถึงว่าจะได้เจอ มันเป็นเรื่องของความซับซ้อน ทั้งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ นายทุนที่จะเข้ามาซื้อที่ดิน หรือบุคคลอื่นที่เข้ามาในพื้นที่เหล่านั้นด้วยความต้องการแสวงหาผลประโยชย์ทั้งสิ้น ซึ่งพวกเราเองก็ไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นมากมายหลายพื้นที่ในประเทศไทย สรุปแล้วเป็นที่ดินของใครกันแน่ ผลงานของพวกเราจึงมี Concept คือ การโยนคำถามให้ประชาชนทั่วไปที่รับชมผลงานสื่อของเราดูและคิดตามว่า ทั้งๆที่รู้ว่าที่ดินเป็นของเขา ทำไมยังจะเอาของเขาไป ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับตัวคุณเอง คุณจะทำอย่างไร

"ถ้าที่นี่เคยเป็นของทุกคนล่ะ
คุณจะสร้างมันไหม?"

ชื่อผลงาน: (IM) PORTFOLIO

ประเด็น: แรงงานข้ามชาติ และการอยู่ร่วมกัน

จัดทำโดย: คณะศิลปะ และการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต

รายชื่อนิสิต / นักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นายธีรพัฒน์ พ่วงเฟื่อง	อาจารย์ดนุ ภู่มาลี
นายพงศธร คุ้มปลี	อาจารย์วิชัย เมฆเกิดชู
นายธิติวัฒน์ เหล่าวานิชธนรัชต์	
นายเอกวิทย์ สมันเลาะ	
นางสาวนิชดา อรัณยกานนท์	

ELVIS
PRESLEY

แนวคิด

พอร์ทโฟลิโอของแรงงานข้ามชาติ เพื่อขออาศัย และทำมาหากินในประเทศไทย

ประเภทสื่อ

Portfolio / Print ad

แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยกระจายตัวอยู่กันอย่างหนาแน่นทั่วประเทศ ยิ่งบริเวณที่มีโรงงาน การปลูกสิ่งก่อสร้าง หรือการประกอบอาชีพประมง และอาชีพอื่นๆอีกมากมาย โดยส่วนใหญ่อาชีพที่พวกเราเห็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ทำกันมักจะเป็นอาชีพที่คนไทยไม่นิยมทำ อาจเนื่องมาจากการใช้แรงงานที่หนักเกินไป แต่แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ยินดีที่จะทำเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว สื่อของพวกเราต้องการสะท้อนมุมมองของแรงงานข้ามชาติออกมาในรูปแบบของการทำพอร์ทโฟลิโอ เพื่อขออยู่อาศัย ขอทำงาน และขอใช้ชีวิตในประเทศไทย

ชื่อผลงาน : ต่างปลูก ต่างแปลง

ประเด็น : เกษตรกรรม

จัดทำโดย : ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อนักศึกษา

นส.ธันย์ชนก เล็กวิริยะกุล

นส.รมิตา ฉัตรเรืองชัย

นส.อุนนดา ไตรรัตน์ธนวงศ

นายธาม หุดากร

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.เถกิง พัฒโนภาษ

อาจารย์ยศสรัล เริ่มรักสกุล

อาจารย์สันติ ตันสุขะ

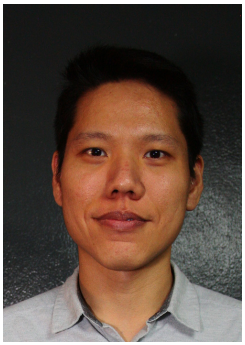

แนวคิด

ต่างปลูก ต่างแปลง เป็นโครงการที่เกิดมาจากความสงสัยของผู้บริโภค ในฐานะผู้ซื้อผลิตผลทางการเกษตร โดยเป็นการกระจายข้อมูล ข้อเท็จจริง ความแตกต่างระหว่างผัก 3 ชนิด ได้แก่ ผักทั่วไป ผักอินทรีย์ และผักไฮโดรโพนิกส์ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ความรู้ และเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจเลือกซื้อ

ประเภทสื่อ

แผ่นพับ / ชิ้นงานสามมิติ

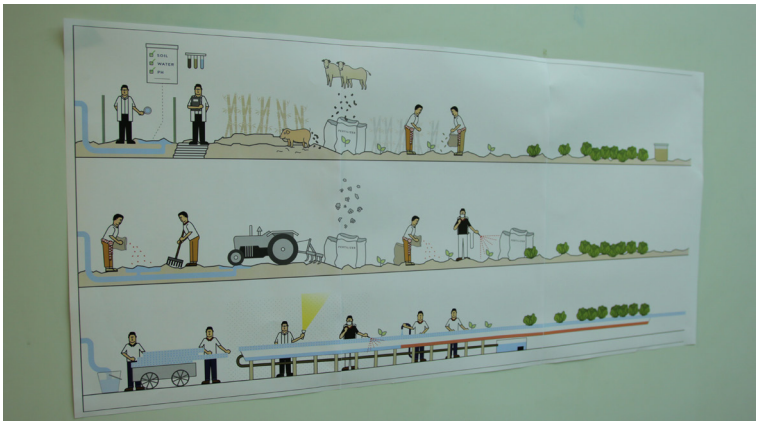
SOIL
WATER
PH

ชื่อผลงาน : จับต้นชนปลาย

ประเด็น : เด็ก และเยาวชน

จัดทำโดย : ภาควิชาออกแบบอุตสาหกรรม สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อนักศึกษา	**อาจารย์ที่ปรึกษา**
นายธนกร ธนิตสราวุฒิ	ผศ.ดร.เถกิง พัฒโนภาษ
นายภัทรธร รุจิระประภา	อาจารย์ยศสรัล เริ่มรักสกุล
นส.ปิติพร วงษ์กรวรเวช	อาจารย์สันติ ตันสุขะ
นส.รมิตา บุราสัย	

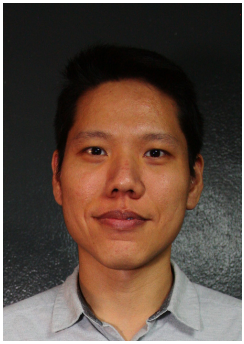

แนวคิด

จากการเข้าไปสำรวจเด็กๆในชุมชนแออัด จึงได้เข้าใจว่าสาเหตุของปัญหาหลายๆอย่างเกิดจากการที่เด็กขาดตัวอย่างที่ดีในสังคมรอบข้าง เราจึงออกแบบระบบ “จับต้นชนปลาย” ขึ้นเพื่อชักชวน และคัดเลือกผู้ใหญ่ที่เพิ่งเกษียณอายุจากสังคมภายนอก เข้ามาเป็นเพื่อนทางจดหมายกับเด็กๆในชุมชน โดยเป้าหมายว่าต่างฝ่ายจะสร้างแรงบันดาลใจ มองเห็นคุณค่า และเป็นที่ปรึกษาที่ดีต่อกัน

ประเภทสื่อ

Poster / website

ชื่อผลงาน: ท่า .... เปลี่ยน

ประเด็น: ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

รายชื่อนักศึกษา

นายชิษณุพงศ์ สีแก้วช่วง

นส.ลักษมี แสนวันนา

นส.สวรส ยี่ทอง

นายธนาวิน ศิริเรืองรัศมี

นายวสุธร ชูแสงเพชร

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.สันต์ จันทร์สมศักดิ์

อาจารย์เสกสรรค์ ญาณปัญญานนท์

อาจารย์ลินดา อินทราลักษณ

A STUDENT
2013
UNIVERSITY
STAFF
YOU ALL!!!

แนวคิด

จากวัน Workshop 1 เป็นครั้งแรกที่พวกเราได้รับฟังข้อมูลปัญหาทางสังคมที่หลากหลายมาก แต่เรื่องที่พวกเราสนใจ และมีความคิดเห็นตรงกันว่าอยากจะศึกษาเรื่องนั้น นั่นก็คือ เรื่องการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่จังหวัดกระบี่ พวกเราคิดกันว่าถ้าที่จังหวัดกระบี่มีการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินขึ้นมาจริงๆ มันมีผลเสียมากมายทั้งต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ขนส่งถ่านหิน บริเวณที่เป็นโรงงานผลิต หรือแม้แต่สัตว์ทะเล ทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่ได้รับผลกระทบกันทั้งสิ้น ผลเสียที่จะตามมามันมหาศาลมากเกินกว่าที่จะประเมินค่าความเสียหายหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นพวกเราจึงคิด Concept หนึ่งขึ้นมาได้คือ เกิดเป็นคำว่า “ถ้า” ขึ้นมา เพราะเมื่อเป็นการตั้งข้อสมมุติฐานอะไรขึ้นมาสักอย่าง เช่น ถ้ามีท่าเทียบเรือเพื่อขนส่งถ่านหินขึ้นมาจริงๆ ผลเสียหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาจะเป็นอย่างไร ท้องทะเลที่สวยงามจะยังมีอยู่หรือไม่ ทะเลอันดามันแหล่งดำน้ำที่สวยงามแห่งหนึ่งของโลกจะยังคงอยู่หรือเปล่า และจังหวัดกระบี่จะเปลี่ยนไปในทิศทางไหน นี่ก็คือที่มาของ Concept “ท่า...เปลี่ยน” ซึ่งเป็นการเล่นคำพ้องเสียงระหว่าง “ ท่า (เรือ) กับ ถ้า ”

- ท่า (เรือ) : ท่าเรือ

- ถ้า (เป็นคำสันธานและคำเชื่อม) : สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น

ประเภทสื่อ

Infomotion graphic

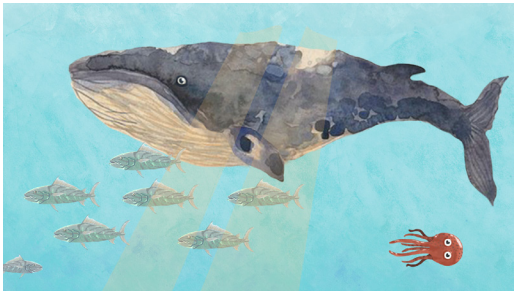

ชื่อผลงาน : ฉัน (ไม่)พิการ

ประเด็น : คนพิการ

จัดทำโดย : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ สาขานิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รายชื่อนิสิต / นักศึกษา

นายชัชวาล อ่อนอินทร์

นางสาวชิดตา วงศ์สิงห์

นางสาวณัชากานต์ แสงงาม

นางสาวพลอยลดา พิมสาร

นางสาวภัทรานิษฐ์ ดวงพิมพ์

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์วิกรม วงษ์สุวรรณ

อาจารย์ฐิติรัตน์ นิมิตบรรณสาร

NEW YORK CITY
NYPD
POLICE

แนวคิด

ฉัน(ไม่)พิการ ที่ใช้คำว่าฉันไม่พิการ เพราะว่าเหมือนเป็นตัวแทนของคนพิการเอง และคนทั่วไปที่มีความจำเป็นต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึงในสังคมเรา คนที่พิการ มีแต่ผู้คนที่แตกต่างกัน และเราหาวิธีที่จะทำให้คนที่แตกต่างกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ประเภทสื่อ

Infographic/ VDO motion / teaser game /สื่อสิ่งพิมพ์ (แผ่นพับ) และสติ๊กเกอร์/Page facebook : ฉัน- ไม่ – พิการ

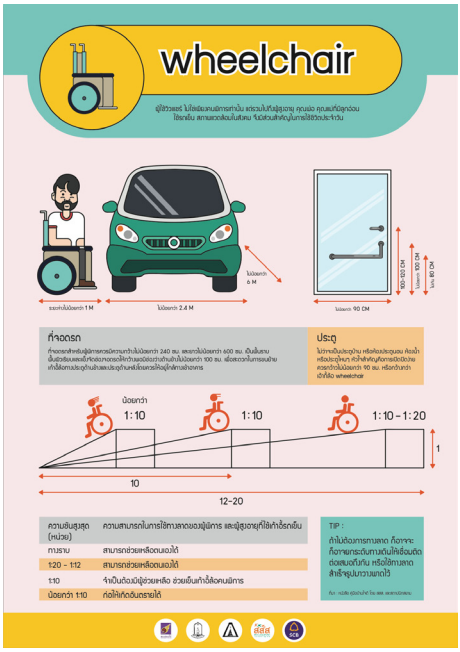

สเก็ต

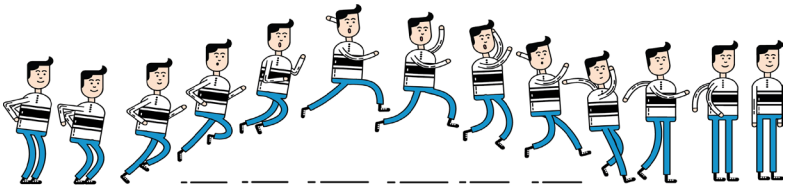

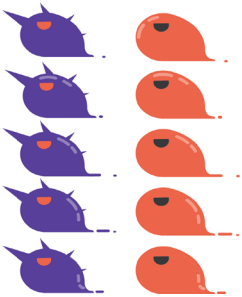

สภาพแวดล้อมพิการ
มันจะพุ่งเข้าชนอย่างรวดเร็ว

-ตัวสีส้มจะทำให้แถบสีเทาเพิ่มและชีวิตลด

-ตัวสีม่วงจะทำให้กลายสถานะเป็นผู้พิการชั่วคราว
และเพิ่มแถบสีเทา ลดชีวิต

ชื่อผลงาน : No Coal Save Krabi

ประเด็น : ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาภาพยนตร์ และดิจิทัลมีเดีย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รายชื่อนักศึกษา	อาจารย์ที่ปรึกษา
นายอิสระ ทองเลิศ	อาจารย์สุวรรณี สุรเชษฐคมสัน
นายนิติศาสตร์ ประสาทพร	
นายปฏิพล ทีฆายุวัฒน์	
นายนรเศรษฐ์ ลักษมีพงศ์	
นางสาวโชติตา สายหยุด	
นายภัทร เลิศอนันต์	
นายจิรัฐติกาล พระสนชุ่ม	
นางสาวอรจิรา บุญขำ	
นายณัฐภณ สุขุประการ	
นายกฤษดา นาคะเกตุ	

ประเภทสื่อ

ภาพยนตร์สั้น 3 เรื่อง

แนวคิด

นำเสนอผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหินที่เกิดขึ้นมาแล้ว และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้คนกระบี่ และคนในประเทศไทยรู้ถึงผลกระทบ และช่วยกันหาทางออกด้วยวิธีที่ดีที่สุด โดยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาโรงไฟฟ้าถ่านหิน อันจะเป็นการสร้างมลพิษต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนในประเทศ

กลุ่มของพวกเราสนใจในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดกระบี่ พวกเรามองว่าหากทุกๆคนจะมองเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ไกลตัวมันก็สามารถคิดได้ แต่พวกเรากลับคิดว่าเรื่องเหล่านี้มันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมาก ผลกระทบที่พวกเราคิดได้ง่ายๆเลยคือ ทรัพยากรทางธรรมชาติจะต้องเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งแหล่งดำน้ำ แหล่งอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทะเลต่างๆ ชาวบ้านจะต้องได้รับมลพิษทางอากาศ หรือแม้แต่อาหารทะเลที่พวกเรากินกันอยู่จะมีสารปนเปื้อนจากถ่านหินอยู่แน่ๆ สิ่งเหล่านี้มันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวพวกเราทุกคน แต่บางคนอาจจะมองข้ามมันไป เมื่อครั้งที่พวกเราได้ลงพื้นที่ไปใช้ชีวิตกับชาวบ้านที่เขาได้รับผลกระทบโดยตรงมา มันทำให้พวกเรายิ่งเห็นภาพของผลกระทบที่จะเกิดชัดเจนมากยิ่งขึ้น พวกเราจึงต้องการทำสื่อออกมาในรูปแบบการนำเสนอผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหินที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อสะท้อนให้คนใน

จังหวัดกระบี่เอง รวมถึงคนไทยทั้งประเทศรับรู้ถึงผลกระทบของการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่กำลังจะเกิดขึ้นไปพร้อมๆกัน รวมถึงเป็นการช่วยกันหาทางออกของการสร้างโรงไฟฟ้าด้วยวิธีการใหม่ๆที่ดีที่สุดทั้งต่อชาวบ้าน ประชาชนทั่วไป และทรัพยากรธรรมชาติ โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยการสร้างโรงไฟฟ้าจากถ่านหิน ซึ่งเป็นการสร้างมลพิษต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนทั้งประเทศ

จากการเรียนรู้
สู่การเปลี่ยนแปลง

ตลอดระยะเวลาที่เครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคม ร่วมกันดำเนินงานเพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้จากโจทย์จริงสู่ชั้นเรียนนั้น บุคคลสำคัญที่อยู่ใกล้ชิดนักศึกษามากที่สุด และเห็นพัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษามากที่สุดก็คือ อาจารย์พี่เลี้ยงทุกท่าน ซึ่งประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะและระบบความคิดของนักศึกษา ประสบการณ์แรกที่สำคัญที่สุดคือ ***"การลงพื้นที่จริง เพื่อเจอโจทย์จริง"*** ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวทำให้นักศึกษาหลายคนเข้าใจปัญหาสังคมมากขึ้น เข้าใจและเห็นใจชาวบ้านในพื้นที่ อยากช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้ รวมทั้งเริ่มมองปัญหาและผลกระทบที่อยู่รอบตัวมากขึ้น

อาจารย์ดนุ ภู่มาลี เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาว่า ***"นักศึกษาใส่ใจสิ่งรอบตัวมากขึ้น ใส่ใจเรื่องที่ไม่ได้เกิดกับเขามากขึ้น มองเห็นผลกระทบต่อสังคมมากกว่าผลกระทบส่วนตัวมากขึ้น และทำให้เด็กหันกลับมามองว่า ในอาชีพเรานอกจากการหาเงินให้ตัวเอง เราให้อะไรกลับไปสู่สังคมและประเทศชาติที่เราอยู่อาศัยบ้าง"***

สอดคล้องกับทีมจาก ICT ศิลปากร ซึ่งอาจารย์สุภาพร หนูก้าน ก็สะท้อนมุมมองที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาในลักษณะที่คล้ายกันคือ ***"นักศึกษาเข้าใจปัญหาสังคมมากขึ้น และรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ จากที่ไม่เคยมองปัญหารอบตัว"***

นอกจากนี้ นักศึกษาที่อาจารย์บุญชู บุญลิขิตศิริ อาจารย์สุวรรณณี สุรเชษฐคมสัน และอาจารย์ฐิติรัตน์ นิมิตบรรณสาร ดูแลอยู่ก็ได้รับประสบการณ์ดีๆ จากการได้ลงพื้นที่เช่นเดียวกัน ***"การลงพื้นที่และเข้าร่วมกิจกรรมทำให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกมากขึ้น และคิดถึงคนอื่นมากขึ้น" "นักศึกษาให้ความสนใจกับปัญหารอบตัวมากขึ้นในระดับหนึ่ง อาจารย์รู้สึกได้ว่านักศึกษาโตขึ้น เห็นปัญหาของคนอื่นเยอะขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นเข้าสู่ DNA เพราะโครงการฯระยะเวลายังสั้นไป" "นักศึกษามีความรู้สึกร่วมกับคนพิการมากขึ้น เข้าใจงานได้เร็วขึ้น"***

นอกจากการลงพื้นที่จริงแล้ว โครงการฯยังมีกระบวนการ workshop ซึ่งจัดขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีวิทยากรจากภาคประชาสังคมและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและสื่อสารช่วยให้คำแนะนำนักศึกษา กระบวนการ workshop ที่จัดขึ้นมีผลต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาในหลายด้าน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การสืบค้นและจัดการข้อมูล ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่ากระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมให้นักศึกษามีศักยภาพและทักษะในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

อาจารย์ตฤศ หริตวร อาจารย์จากคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาว่า ***"ได้เห็นกระบวนการคิดของนักศึกษาที่เปลี่ยนไป เพราะนักศึกษามีโอกาสได้ไปเห็นวิธีการวิเคราะห์ และนำเสนอของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้ไปเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง และไม่ยึดติดรูปแบบเดิม ๆ เหมือนที่เคยทำมา เวลาคิดก็คิดถึงส่วนรวมมากขึ้น"***

นอกจากนี้ ยังมีอาจารย์อีกหลายท่านที่สังเกตเห็นว่านักศึกษามีการพัฒนาทักษะหลายด้านจากการเข้าร่วมกระบวนการ workshop ดังนี้

อาจารย์ณัฐนันทน์ แนวมาลี

"สิ่งที่เห็นชัดในการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาคือ มีความรับผิดชอบมากขึ้น มีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้าหากันในการทำงานเป็นกลุ่ม และมีการพัฒนาการในการทำงานจากการเห็นวิธีการทำงานของเพื่อนต่างมหาวิทยาลัย"

อาจารย์ภักดี ต่วนศิริ

"สิ่งที่เห็นว่านักศึกษาเปลี่ยนแปลงคือ นักศึกษามีความคิดที่รอบด้านขึ้น นักศึกษามีการช่วยเหลือกัน ทำงานเป็นทีม รับฟังความเห็นกัน มีการสื่อสารและแชร์ข้อมูลกัน ทั้งระหว่างนักศึกษาปีที่ 2 และ 3 ด้วย ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีภาพแบบนี้ เนื่องจากปกติปี 2 และปี 3 จะไม่ค่อยมีโอกาสมา

ทำงานร่วมกัน หรือแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้นักศึกษามีการพัฒนาการทำงานและการเรียนรู้คือ นอกจากจะทำงานออกแบบแล้ว ยังต้องตอบโจทย์ชาวบ้านและสังคมด้วย”

อาจารย์พรรษา พุทธรักษา

“สิ่งที่เห็นได้ชัดว่านักศึกษามีการพัฒนาไปมากคือทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น เพราะต้องมีการสรุปแก่นสารของข้อมูลที่ได้รับมา และต้องไปนำเสนองานในเวที ทำให้ทักษะการสื่อสารพัฒนาขึ้นมาก”

อาจารย์อาวิน อินทรังษี ได้นำกิจกรรมภายใต้โครงการเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมเข้าสู่รายวิชา และมีนักศึกษาทั้งสิ้น 50 คน ได้เรียนจากโจทย์จริงในประเด็นคนพิการ แต่อาจารย์ก็พบว่า นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงต่างกัน คือ ***“นักศึกษาที่ไป*** workshop ***มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่านักศึกษาที่ได้เข้าร่วมโครงการฯ แต่ไม่ได้ไป workshop เพราะเด็กที่ไป workshop ได้เรียนรู้อะไรมากกว่าเพื่อน โดยเฉพาะได้เห็นนักศึกษาจากสถาบันอื่นที่มา present งาน รวมทั้งได้เห็นข้อดีและข้อด้อยของตนเอง นอกจากนี้สิ่งที่นักศึกษาเปลี่ยนไปมากคือ กล้าแสดงออกมากขึ้น เพราะมีโอกาสได้ออกไป present งาน ในขณะเดียวกัน ในช่วง workshop ครั้งที่ 2 และ 3 อาจารย์ก็เปิดโอกาสให้เด็กทำงานด้วยการต้องวางแผนเอง พูดเอง เขียนสคิปเอง***

อาจารย์ยศสรัล เริ่มรักสกุล

"สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ นักศึกษามีคำถามมากขึ้น จากที่เคยสอนมาพอเข้าร่วมโครงการฯ ข้อมูลที่เขาได้เป็นข้อมูลจริง ต่างกับสิ่งที่เขาเคยเรียนมา ซึ่งเป็นข้อมูลสมมติ ก็พยายามให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่เขาได้มา เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน ทำให้เขาต้องมาค้นหาวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้นักศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์สูงขึ้น นอกจากนี้ การเลือกใช้เครื่องมือในการออกแบบมีความหลากหลายขึ้น ประเมินการออกแบบของตนได้ดีขึ้น ว่าสิ่งที่ตนเองออกแบบมามีประสิทธิภาพในการสื่อสารได้มากน้อยแค่ไหน"

อาจารย์ณัฐชนน สตันยสุวรรณ

"ความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาที่เห็นคือ นักศึกษาทำงานได้เร็วขึ้น อ่านโจทย์ได้ง่ายขึ้น เข้าใจมากขึ้น ทำงานออกแบบถูกกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น"

อาจารย์เสกสรรค์ ญาณปัญญานนท์

"สิ่งที่สังเกตได้คือ นักศึกษามีความรับผิดชอบมากขึ้น มีทักษะงานกลุ่มสูง มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ โตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ได้ไปเรียนรู้และได้ประสบการณ์จริงที่ไปเจอ และจาก comment ทำให้รู้ว่าเวลาออกไปทำงานจริงจะต้องเจออะไรบ้าง"

นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและการเข้าใจผู้คนในสังคมมากขึ้นแล้ว นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ยังได้ประสบการณ์เพิ่มเติมในเรื่องการเก็บข้อมูล ซึ่งอาจารย์ภาณุแสง-ชูโต เล่าว่า

"ตอนที่นักศึกษาไปถ่ายงาน เขาเริ่มสังเกตและเรียนรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ข้อมูล ได้เทคนิควิธีคุยกับชาวบ้าน ที่สำคัญคือ ได้แนวคิดทัศนคติที่ว่า เราไปช่วยเหลือชาวบ้าน ไม่ใช่ชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการให้ข้อมูล

เยาวชนกับการเรียนรู้ ภายใต้โจทย์จริง

"ในตอนแรกเมื่อได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯนี้ก็สนใจครับ สิ่งที่เราเรียนมา เรานำมาช่วยสังคมได้ และเราสามารถเลือกได้ว่าเราจะช่วยตรงไหน ผมก็อยากลองสิ่งที่เราไม่เคยทำ ไกลๆ ตัว ท้าทายไปเลยครับ ผมว่าโครงการนี้ทำให้เด็กวัยรุ่นที่ยังไม่คิดถึงปัญหาสังคม ทำให้เขาเข้าใจได้ง่ายขึ้นจากที่เข้าเวิร์กชอป และนำสิ่งที่เรียนรู้มาไปช่วยเหลือสังคมได้ครับ

มุมมองต่อสังคมเปลี่ยนไปเยอะ จากที่เห็นสังคมเล็ก ๆ พอมาอยู่ในworkshop นี้ก็เห็นสังคมที่กว้างขึ้น เห็นปัญหาในประเทศมากขึ้น ช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาในสังคมไทยเยอะมาก ผมเคยเห็นแต่สังคมที่อยู่ในโลกโซเชียล เห็นแต่ปัญหาเล็ก ๆ อาจจะมีปัญหาใหญ่บ้างแต่ก็ไม่ค่อยตระหนักถึงเท่าไร แต่พอมาเข้าร่วมโครงการฯนี้ ก็ได้เห็นปัญหาที่ไม่เคยเห็นในโลกโซเชียล ก็เป็นปัญหาที่ใหญ่แต่เราไม่เคยเห็นเลย พี่เขาก็อธิบายถึงปัญหา ทำให้อยากแก้ไขและอยากช่วยเหลือบ้างครับ

จากสิ่งที่เราเรียนรู้มา อย่างผมเรียนออกแบบ ก็น่าจะใช้สื่อที่เราเรียนมา ทำให้สังคมที่ยังไม่รับรู้ข่าวสารปัญหาสังคมแบบนี้ได้เข้าใจง่ายขึ้น อย่างใช้สื่อโฆษณา สื่ออินโฟกราฟิก ช่วยให้คนเข้าใจข้อมูลมากขึ้นจากที่ยาก ๆ ครับ"

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

"ตอน workshop ครั้งที่ 1 เป็นคนอาสาเข้าไปฟังประเด็นที่ดิน เพราะประเด็นอื่นฟังชื่อแล้วพอเห็นภาพ เช่น คนพิการ เด็กและเยาวชน แรงงานข้ามชาติ แต่เรื่องที่ดิน เราสงสัยว่ามันมีปัญหาด้วยเหรอ มันคืออะไร พอได้ฟังก็เป็นอะไรที่ไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้รู้ว่าคนต้องการให้ปฏิรูปที่ดิน มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย มีปัญหาที่เราไม่เคยรู้มาก่อนเลย ก็เพิ่งเห็นภาพ เพราะมีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมาเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเขาให้ฟัง ***เราได้เห็นสิ่งที่เราไม่รู้มาก่อนจริง ๆ รู้สึกว่าคนพวกนี้ควรได้รับสิทธิอะไรบางอย่างที่มนุษย์ควรจะได้ เขาถูกเอาเปรียบมาก ๆ แล้วเราก็รู้สึกว่าในฐานะที่เป็นนักออกแบบ เราก็มีสิทธิในการพูด สื่อสารผ่านศิลปะ ผ่านสิ่งต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านพวกนี้ เราก็อยากหาทางให้เขาได้พูดถึงปัญหาของเขา ให้สิทธิเขา ได้ช่วยเหลือเขาบ้าง***

อยากให้โครงการนี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย ไม่ใช่แค่เราที่เป็นตัวแทนแค่ 4-5 คนจากมหาวิทยาลัย แต่ถ้ามันเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหรือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยก็ยิ่งดี

การเรียนรู้แบบนี้ แตกต่างจากที่เรารู้ในห้องเรียนสิ้นเชิง มาที่นี่เหมือนเราเปิดโลกอีกมุมมองหนึ่ง เราเคยเห็นแต่ทัศนคติของเด็กในสถาบันของเรา และเราก็เข้าใจว่าเป็นอย่างนี้ ๆ นะ แต่พอมาจริง ๆ แล้ว มีอีก 10 สถาบันที่คิดคนละอย่างกับเรานะ เขามีมุมมองอีกแบบหนึ่งนะ อะไรที่ไม่เคยรู้ก็ได้รู้ ทั้งมุมมองแปลก ๆ ใหม่ ๆ และได้รู้ว่าอย่ามองแคบ ๆ นะ ต้องมองให้กว้างขึ้น"

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ในตอนแรกเมื่อได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯนี้ว่า เป็นการรวมตัวเด็กด้านศิลปะแทบทั้งประเทศมาทำประโยชน์เพื่อสังคม ผมก็รู้สึกว่ามันเป็นโอกาสมาก เพราะวันๆ เราก็ทำการบ้าน ให้คะแนนแล้วจบไป แต่เวลาที่ใช้ไปเท่ากัน เรามาทำแนวนี้แล้วช่วยสังคมได้ด้วย เป็นโอกาสดีมากที่เราได้มาทำตรงนี้

การเข้าร่วม workshop ทำให้เราจับประเด็นได้ว่าเราควรมีกระบวนการตั้งแต่เริ่ม ดูว่ามีปัญหาอะไร แล้วเราควรจะแก้ไปแต่ละขั้นตอนอย่างไร

มุมมองเปลี่ยนไปมากเลยครับ อย่างเช่นช่วงแรกผมเข้า workshop ของคนพิการ ก่อนเข้าไปห้องกับเดินออกมาจากห้อง มุมมองต่อคนพิการเปลี่ยนไปเลยครับ ผมก็เป็นคนที่ไม่อยากเข้าใกล้คนพวกนี้ เพราะรู้สึกว่ามีกำแพงบางอย่าง แต่พอได้ฟังแล้ว เขาก็เป็นคนเหมือนกับเรา เพราะฉะนั้นworkshopครั้งนี้เป็นการเปิดมุมมองได้ดีครับ"

นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

การร่วมกันขับเคลื่อนงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมในครั้งนี้ ถือว่าประสบความสำเร็จในการสร้างโอกาสและพื้นที่การเรียนรู้ให้แก่เยาวชนนักศึกษาในการออกไปเรียนรู้วิถีชีวิตและปัญหาของผู้คนที่อยู่รอบตัว รวมถึงการนำปัญหาเหล่านั้นกลับเข้าสู่ชั้นเรียนเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน และในที่สุดผลงานเหล่านั้นก็กลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง

คณะที่ปรึกษาโครงการฯ

ความสำเร็จเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะบุคคลหลายฝ่าย เริ่มตั้งแต่คณะที่ปรึกษาโครงการฯ ซึ่งคอยช่วยกันทบทวนการขับเคลื่อนงาน และออกแบบกระบวนการต่างๆ ซึ่งกระบวนการในระยะที่สองนี้ มีการพัฒนามาจากโครงการในระยะแรกหลายอย่าง คือ

เพิ่มและขยายเวลาของกระบวนการ workshop ออกไป ซึ่งเดิมมีการจัด workshop เพียง 2 ครั้ง ทำให้ขาดการติดตามสนับสนุนและการให้คำแนะนำรวมทั้งข้อเสนอแนะที่ต่อเนื่อง ดังนั้นในระยะที่สองนี้ จึงเพิ่มกระบวนการ workshop ให้มีทั้งหมด 3 ครั้ง เพื่อให้นักศึกษามีโอกาสรับฟังความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมากขึ้น และมีเวลาทบทวนพัฒนางานมากขึ้น

เพิ่มกิจกรรมลงพื้นที่ ครั้งนี้ต่างจากครั้งแรกในเรื่องการลงพื้นที่จริง ซึ่งมีระยะเวลาและงบประมาณให้แต่ละทีมสามารถลงพื้นที่ได้ ซึ่งอาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่สะท้อนว่า การลงพื้น

ที่มีประโยชน์มาก เนื่องจากทำให้เข้าใจปัญหาของคนในสังคมได้ชัดเจนขึ้น ที่สำคัญสิ่งที่เรียนรู้และได้รับจากการลงพื้นที่เป็นสิ่งที่นักศึกษาบอกว่า พวกเขาไม่สามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ตหรือหาด้วยวิธีอื่น

เพิ่มกิจกรรม campus Visit ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แต่ละมหาวิทยาลัยสามารถเป็นเจ้าภาพเพื่อเชิญเอ็นจีโอ นักสื่อสารและนักวิชาการต่างๆ ร่วมให้คำแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาอาจารย์หลายท่านชอบกิจกรรมนี้ เพราะมีประโยชน์มาก เนื่องจากเป็นการเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาได้เจอผู้ทรงคุณวุฒิอย่างใกล้ชิด และสามารถพูดคุยซักถามอย่างไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา

ภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม

หัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของเครือข่ายมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์สังคมคือ การเชื่อมโยงโจทย์จริงสู่ชั้นเรียน และคนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งพาลงพื้นที่ คือ ภาคีภาคประชาสังคมทั้งหลาย ซึ่งในครั้งนี้มีบทบาทสำคัญในการนำปัญหาสังคมมาส่งต่อให้แก่เยาวชนนักศึกษา และคณาจารย์ได้รับรู้

อาจารย์พี่เลี้ยง

อาจารย์พี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแลให้คำแนะนำนักศึกษาหลังจากที่ได้ฟังข้อมูลจากภาคประชาสังคมและลงพื้นที่เก็บข้อมูลแล้ว ซึ่งเห็นได้ชัดว่า อาจารย์พี่เลี้ยงมีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาและเป็นบุคคลสำคัญที่จะเชื่อมโยงปัญหาสังคมสู่ชั้นเรียน

คณบดี ผู้บริหาร สถาบันการศึกษา

คณบดี หรือผู้บริหารสถาบันการศึกษา มีส่วนสำคัญในความสำเร็จเช่นเดียวกัน เพราะคณบดีและผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนอาจารย์พี่เลี้ยง ทั้งในเรื่องของเวลา งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ด้วยดีมาตลอด

สุดท้ายคือ มูลนิธิสยามกัมมาจล และ สสส.ซึ่งสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้เรื่องราวดีๆ เหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้

ระบบการศึกษาที่ทำให้ชาติอ่อนแอ

เพราะเป็นการศึกษาที่อยู่นอกสังคม

ไม่รู้รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่ร่วมทุกข์ร่วมสุข

ไม่ร่วมแก้ปัญหา

จึงอ่อนแอเพราะการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง

ไม่ได้เอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง

ควรปฏิรูประบบการศึกษาให้เสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ชุมชนท้องถิ่น ให้ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่

ให้สร้างวิตสำนึกใหม่

และสร้างปัญญาที่พาชาติออกจากวิกฤต

ประเวศ วะสี

UNIVERSITY NETWORK FOR CHANGE

สคณศก

RNN THAILAND

สสส

SCB